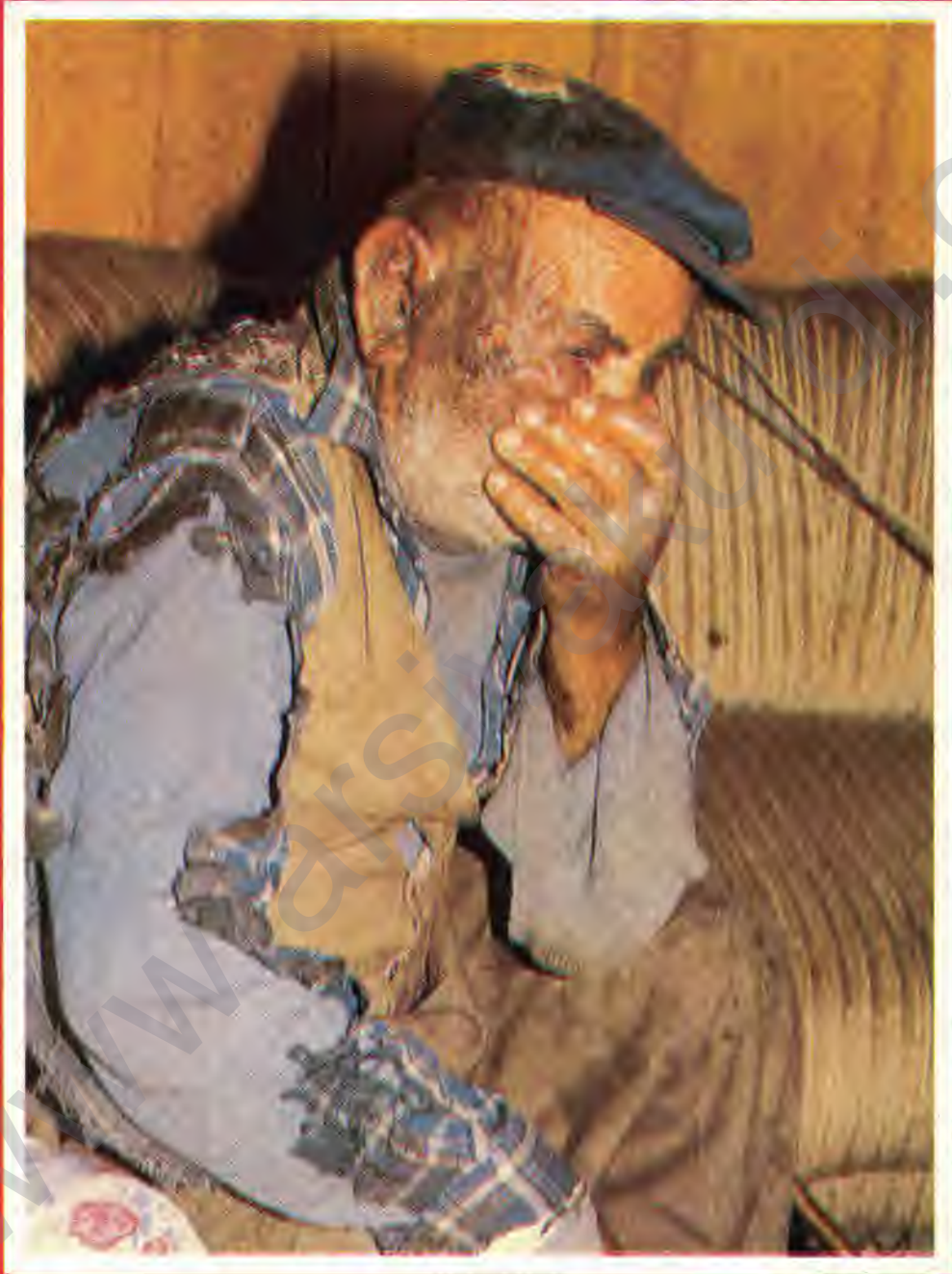

Karaköy Hemü Welatan ü Gelen Hindest Yekbini

SERKETIN

SÜRELİ SİYASİ DERGİ OCAK-ŞUBAT '93 SAYI: 6 FİYATI: 10.000 TL

**YENİDEN FETİH HAREKATI
SÜRÜYOR!**

SERKETİN

ZEL

Basım-Yayın San. ve Tic. Ltd. Şti.

Adına Sahibi:
Zeynel AYDIN

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü:
Şahin GÜL

Yönetim Yeri:
Gençtürk cad. Mahmudiye geçmesi sok.
Şamdançı İş ham No: 18/6
Şehzadebaşı-İstanbul
Tel - Fax : 511 75 30

Avrupa Temsilciliği
C. AZAD
City Box 1141 - Solnatorg 7
171 45 SOLNA / SWEDEN

Teknik Hazırlık : Zel Yayıncılık
Baskı : Aydınlar Matbaacılık

ABONE KOŞULLARI

Yurt İçi:
6 aylık : 50 bin
1 Yıllık : 100 bin

Yurt Dışı:
6 Aylık : 30 DM
1 Yıllık : 60 DM

Hesap Numarası:
Zeynel Aydın Yapı Kredi Bankası
Beyazıt Şub. Hesap No: 0100393 - 8

İÇİNDEKİLER

- 1 ☆ Sunu
- 2 ☆ Güncel Gelişmeler: "İç Harekat" Yada Yeniden Fetih Harekatı Sürüyor
- 5 ☆ "Kürt Partisi" ve HEP
- Merdan Xebat**
- 10 ☆ Kürtlerin Çağdaş Bir Ulus Olarak Örgütlenme Şansı Ve Engelleri
- C. Seydo**
- 14 ☆ Emperyalizm, Yenısömürgecilik ve Somali
- Şervan Qebal**
- 18 ☆ Naci Kutlay'ın "İttihat-Terakki ve Kürtler" Adlı Kitabı Hakında Birkaç Söz
- Mustafa Fırat**
- 21 ☆ Devrimci-Demokratik Öğretmen Hareketi Ve Eğitim-Sen
- Ali Bıra**
- 25 ☆ Baweri
- Lokman Polat**
- 28☆ Romana Puşkin "Keça Kapitan" Bı Zımane Kurdi
- Aydın Yıldırım**
- 29 ☆ Pire U Luyı
- M. Yılmaz**
- 30 ☆ Zazaların Kürtlüğü, Alevilik ve Dil Konusu
- Dr. Cemşid Bender**
- 35 ☆ Anti-emperyalist, Anti-sömürgeci Tavrı ve Çekiç Güç, Federal Devlet Sorunu
- M. Zılan**
- 42 ☆ II. Cumuhriyet Tartışmaları
- Temel Demirer**
- 50 ☆ XX. Yüzyıl'da Kürdistan
- F. Baran**
- 60 ☆ Çeviri: 500 Yıllık Suskunluğa Son
- 62 ☆ Şiir/Helbest
- 63 ☆ Okuyucu Mektupları-Namên Xwendevanan
- 64 ☆ Ligaçev İstanbul'da
- Ali Haydar Laçın**

Merhaba

6. Sayımızla karşınızdayız. Bu sayımız Kürt halkı, hatta dünya halkları için zorlu geçen bir yılın sonunda çıkıyor. Yaşadığımız yılın da aynı zorluklarla dolu olacağını söyleyebiliriz.

Ölüm kalles ve barbar cellatların elinde mazlum Kürt insanının peşine düşmüş Katiller savunmasız sivil insanlara, çoğunlukla arkadan sinsice yaklaşp ateş açıyorlar. Yani katiller gibi ölüm de kalles olmuş.

Tüm kurtuluş mücadelelerinde halkın kayıpları olmuştur. Ancak bu, Kürt halkının önderliğinin yanlış politikaları sonucu verdiği fazladan kayıpların mazareti değildir. Öte yandan önderlik yaptığı hataları dürüstçe kabullenip düzeltme yetenek ve cesaretinden yoksundur. Bunu HEP-SHP itifakının desteklenmesi, Newroz ve Şırnak olayları zincirinde ve enson Güney Savaşı'nda açık olarak görebiliriz.

Öte yandan Kürt halkının ölüm pahasına dünya kamuoyunda kazandığı meşruluğu sömürek politika yapmaya çalışanlar var. Bunlar bol bol Kürt ve Kürdistan kelimeleri kullanarak, en keskin "Kürtçü" ve "gerçek Kürt" pozuna bürünerek politika yapıyorlar. Bunların maskesi de artık düşürülmelidir.

Şunu biliyor ve inanıyoruz ki; bu dağlar özgürlüğü ve sosyalizmi görecek. Kürt insanı patron-suz, beysiz, Jandarmasız bir yaşamı görecektir. Böyle bir yaşama belki de birçok Kürtler ihtiyaç duyuyor. Kürdistanlı sosyalistler zemheri karanlığın içinde bir mum alevi gibi cılız duran bu umudu hiç bir zaman söndürmemelidirler, sosyalizmin ve özgürlüğün bayrağını ellerinden düşürmemelidirler.

Bu sayımızda;

Güncel gelişmeler bölümünde Kürdistan ve Türkiye'deki son politik gelişmeleri kısaca değerlendireceğiz. M. Xebat arkadaş, Türkiye ve Kürdistan'da "Kürt Partisi" imajı ve HEP'in son durumunu ele alıyor.

C. Seydo arkadaş, Federe Kürt Devlet'i ilanı ve sonrası gelişmeler çerçevesinde Kürt ulusunun ve yurtseverlerin önündeki sorunlara ve görevlere değiniyor.

Dergimizde ilk yazısı yayımlanacak olan arkadaşımız Şervan Qêbal, Somali örneğinde emperyalizm ve yeni sömürgecilik sorununu inceliyor.

M. Zilan arkadaş, Kürt solunda sağa kayış'ı Çekiç Güç ve Federe Devlet sorunu ile bağlantılı olarak irdeliyor.

Değerli araştırmacı ve yazar Dr. Cemşit Bender, "Zazaların Kürtlüğü ve Alevilik" üzerine bir yazısı ile dergimize konuk oluyor.

Diğer bir konuk yazar T. Demirer songünlerde Türkiye'de gündemde olan II. Cumhuriyet tartışmalarına değiniyor.

Gelecek sayımızda buluşmak dileğiyle.

İÇ HAREKAT YADA YENİDEN FETİH HAREKATI SÜRÜYOR

☐ *Yeniden fetih, Kürdistan'ı sömürgeci burjuvazi için rahat ve güvenli bir pazar ve ucuz bir hammadde deposu olarak yeniden düzene sokmayı, bunu sağlarken de Kürt ulusunu; bir daha ulusal istemlerini haykurmayacak şekilde susturmak ve sindirmek amacını güdüyor.*

☐ *Yeniden fetih en önemli aracı şiddettir. TC, Kürdistan'da şiddetin akla gelebilecek her türünü kullanıyor. Uçaklarla ve toplarla köyleri bombalıyor. Yoğun gözetli ve işkenceler uyguluyor. Bilindiği üzere son Güney Kürdistan operasyonundan sonra Kuzey Kürdistan'da ve hatta metropolde yüzlerce kişi "iç hareket" çerçevesinde gözaltına alındı ve işkence gördü. Öte yandan Hizb-i Kontralar hergün onlarca insanı kallesçe katlediyor.*

☐ *TC, bir yandan Bosna-Hersek ve Somali'de müslüman kardeşlerimiz ölüyor, açlık çekiyor diye dünyaya yalancı feryatlarla seslenirken kendisi "müslüman kardeşi"ni kendi elleri ile öldürüyor ve açlığa mahkum ediyor.*

TC'nin yetkili memurlarının "Biz Kürt halkını kaybettik" şeklindeki itirafına basın da sık sık rastlanıyor. Demirel aynı gerçeği tersten "19. Kürt İsyanını da bastıracağız" diyerek açıkladı. Doğrudur, Kürdistan'da bir isyan vardır ve Kürt halkını isyana, düzenden köklü kopuşa, yada "eskisi gibi yönetilmek istemeyişe" iten bizzat TC'nin kendisidir. Kürt halkının tarihten bu yana ciddi siyasi-ekonomik sorunları olmuştur. Çoğunlukta bu sorunlar yabancı güçlerin Kürdistanı işgal etmesinden kaynaklanmıştır. Sömürgeci işgalin başlamasından ta günümüze kadar Kürt isyanları dalga dalga boy vermiştir.

İsyan iddia edildiği gibi dış kışkırtmalarla oluşmaz. İsyan doğuran iç sosyal şartlar yoksa, dış kışkırtma hiç bir anlam taşımaz. İşte 19. Kürt isyanı da Kürt halkının içinde yaşadığı siyasi ve ekonomik sorunlardan beslenmektedir. TC devleti, en meşru ulusal haklarını talep eden Kürt halkını can düşmanı ilan etmiş ve O'nun üzerine askeri, Özeltimi, Hizbullahı, Kontrgerillası, tankı, topu uçağı ile saldırmaktadır. Açık bir gerçek var: Kürt halkı bu düzen içerisinde yaşamak istemiyor. O kendi dilini özgürce konuşmak, kendi kendisini yönetmek, diğer dünya ulusları gibi özgür, bağımsız ve kişilikli olarak yaşamak istiyor. Bu istemlerini de bugün kendi mücadelesi ile TC'ye dayatıyor. Gelineen süreçte Kürt halkı önemli kazanımlar elde etmiştir. Dünya kamuoyu Kürtler üzerindeki baskı konusunda aydınlatılmış, ulusal bilinç Kürdistan'da kökleşmiş ve Kürt halkının bazı ulusal talepleri kabul edilmiştir.

TC, Kürt halkının mücadelesi karşısında kaybettığı mevzileri zorla kazanmak, Kürdistan'ı ne parasına olursa olsun elinde tutmak, Kürt halkının ulusal istemlerini bastırmak istiyor. Fakat TC' için işler eskisi kadar kolay değildir. Bir jandarmanın yüz Kürdü hizaya getirdiği günler geride kalmıştır.

Çünkü artık Kürt'te silahlıdır. Kürdistan dağlarında binlerce gerilla vardır ve ulusal hareket hatırı sayılır bir otorite oluşturmuştur.

Kürdistan'da TC'nin ve özel girişimcilerin ekonomik yatırımları durmuştur. Burjuva partileri bölgeden oy bile alamamaktadırlar. Bu koşullarda TC'nin amacı Kürdistanı yeniden fethetmektir. Yeniden fetih, Kürdistan'ı sömürgeci burjuvazi için rahat ve güvenli bir pazar ve ucuz bir hammadde deposu olarak yeniden düzene sokmayı, bunu sağlarken de Kürt ulusunu; bir daha ulusal istemlerini haykırmayacak şekilde susturmak ve sindirmek amacını güdüyor.

Yeniden fetih için en önemli araç şiddettir. TC, Kürdistan'da şiddetin akla gelebilecek her türünü kullanıyor. Uçaklarla ve toplarla köyleri bombalıyor. Yoğun gözetim ve işkenceler uyguluyor. Bilindiği üzere son Güney Kürdistan operasyonundan sonra Kuzey Kürdistan'da ve hatta metropolde yüzlerce kişi "**İç hareket**" çerçevesinde gözaltına alındı ve işkence gördü. Öte yandan Hizb-ı Kontralar hergün onlarca insanı kallesçe katlediyor. Batman, Silvan, Kiziltepe, Diyarbakır'da yüzlerce masum insan bu çetelerce katledildi. Kürdistan'da halkın can güvenliği yoktur. Üstelik gıda ambargosu nedeni ile insanlar aç bırakılmıştır. TC, bir yandan Bosna-Hersek ve Somali'de müslüman kardeşlerimiz ölüyor, açlık çekiyor diye dünyaya yalancı feryatlarla seslenirken kendisi "**müslüman kardeşi**"ni kendi elleri ile öldürüyor ve açlığa mahkum ediyor.

DIYARBAKIR NAMLUNUN UCUNDA

TC'nin uluslararası emperyalizminin halk hareketleri ve gerilla savaşını bastırmada edindiği tecrübelerden yararlandığını ve bu tecrübeler doğrultusunda "Balığı öldürmek için Denizi kurutmak" taktiğini uyguladığını çok kez belirttik. Şırnak Cizre, Kulp, Çukurca olayları bu görüşümüzü fazlasıyla doğruladı. TC aynı taktiği yeniden fetih için ula-

rak kullanmaya devam ediyor. Kürdistan kırları önemli ölçüde insansızlaştırıldı. Kalanlarda yoğun baskı altında sindirildi. İnsanlar can korkusundan sokağa çıkmaz oldular. Kırlardan göç edenlerin önemli bir kısmı Akdeniz illerine, bir kısmı da Diyarbakır'a yerleşti. Bu durum Diyarbakır'da önemli bir ulusal potansiyelin oluşmasına neden oldu. TC'de uyguladığı taktik çerçevesinde özellikle Diyarbakır'a yönelmiştir. Yeni bazı provakasyonlarla Diyarbakır halkını sindirmek terörize etmek istiyor. Bu provakasyona karşı uyanık olmak gerekir.

TÜRKİYE'DE SİYASİ İSTIKRARSIZLIK

12 Eylül faşizmi burjuvazi açısından tam bir siyasi "istikrar" sağlamıştı. Ekonomik bunalım zorla sağlanan bu istikrar ve emperyalistlerin yardımı ile göreceli de olsa atlatılmıştı. Fakat bugüne bakıldığında 12 Eylül'ün sağladığı "istikrar"dan eser kalmamıştır. Özal önceleri halkı "12 Eylül öncesine dönülür" diyerek korkuturdu. Bu gün Özal dahil hiç kimse bunun sözünü etmiyor. Anlaşılan bugün 12 Eylül öncesinden kötüdür. Bunu yaşamın her keskinde görmek mümkündür. İşçiler ve diğer emekçiler hak almanın yolunun direnmekten ve mücadele etmekten geçtiğini artık biliyorlar. Geçen aylarda Belediye işçileri, memurlar, Petrol İşçileri bir dizi eylem yaparak hükümetin ücret artışlarını protesto ettiler ve yine, hükümetin enflasyon-demokratikleşme konusundaki palavralarını defşire ettiler. Özellikle yeni kurulan memur sendikaları; hükümetin, seçimden önce verdiği "memura sendikaya hakkı" vaadini tutmamasının bir ikyüzlülük olduğunu gayet iyi şekilde ortaya serdiler. Burjuva siyasi düzenindeki istikrarsızlığın sebebi elbette Türkiye'de ve Kürdistan'da gelişen halk muhalefettir. Açıktır ki artan ekonomik ve siyasi bunalım, gelişen halk muhalefeti burjuvazinin politikalarını açmaza sokuyor. Politikadaki bu açmaz en başta onu uygulayan siyasi kurumlar ve politikacıları yıpratıyor ve tüketiyor. Demirel, Türk-İş genel kurulunda devleti eleştiren işçilere "Hükümeti eleştirin ama Devlet'e dokunmayın, Devlet baştır, hükümet ise şapkadır. Şapka giderse diğer şey olmaz ancak baş giderse heptimiz zarar görürüz" derken, hükümetteki yıpranmayı devlete karşı tepkiye dönüştürmeye çalışıyordu.

Üniversitelerde de ülkücü faşistler yeniden düzenin vurucu çeteleri olarak kullanılıyor. 80 öncesinde bir çok ilerici ve devrimcinin katledilmesinden sorumlu MHP-Ülkü Ocakları tekrar açıldı. Sömürgeci faşist diktatörlük, Kürt ulusal hareketine, sosya-

uymayanların katledilmesini meşru görenlere karşı mücadelyi savsaklamak İran komünistlerinin düştüğü hataya düşmek anlamına gelir. Öldürülenin niteliğine bakmaksızın biz bu tür vahşi cinayetlere karşı çıkmalıyız. Ancak Uğur Mumcu cinayeti ele alınırken dikkat çekilmesi gereken noktalar iktidarın iki yüzlülüğü, çifte standartı ve faydacılığıdır. İktidar ikiyüzlüdür, çünkü bu çeteleri besleyen, örgütleyen ve çalışmasına göz yuman yine iktidardır. Çifte standartlıdır, çünkü Uğur Mumcu cinayetine eğildiği kadar Musa Anter ve Turan Dursun'un katledilmesine ve Kürdistan'daki "faili meçhul" cinayetlere eğilmedi. Faydacıdır, çünkü Uğur Mumcu olayını Kemalizm'in

ve devletçiliğin geliştirilmesi yolunda kullandı.

list ve devrimci harekete karşı bir çok gerici ve faşist odağı elinin altında hazır hale getiriyor ve yer yerde halk muhalefetine karşı kullanıyor. Önceleri çeşitli gerici örgütlere mensup militanlar, yakın zamanda ülkücü faşistler çeşitli üniversitelerde ilercidevrimci öğrencilere saldırdı, Alanya'da Antalya'da, Urla'da Kürtlere saldırılar düzenlendi. Şunu söylemek mümkündür: TC, Kürdistan'da yürüttüğü savaşla orantılı olarak Batı'da gerici faşist terörü körüklüyor.

Uğur Mumcu suikasti artan gerici-faşist terörün son örneğidir. Bu cinayetten önce işlenen Muhammer Aksoy, Bahriye Üçok, Turan Dursun, Çetin Emeç ve Musa Anter cinayetleri de aynı terör odakları ile ilintilidir. TC, Kürdistan'da PKK'ya karşı Hizbullah'ı destekledi ve örgütledi. Diğer yandan Türkiye'de işçi sınıfı ve sosyalist harekete karşı birçok gerici tarikat bizzat devlet tarafından beslendi. Devlet yönetim de Türk-İslam sentezini benimseyen tarikatçı kadroların elindedir. Özal döneminde bu daha belirgindi ancak SHP-DYP koalisyon hükümeti döneminde de aynı durum söz konusudur.

MIT ve İran gizli servisi SAVAMA Hizbullah'ı birlikte yönetmektedir. Bunu son Hizbullah operasyonunda daha iyi gördük. Çeşitli cinayetlerin failleri ve yerleri bilindiği halde yakalanmıyorlar üstelik kaçmalarına göz yumuluyor.

Uğur Mumcu cinayeti her şeyden önce gerici-faşist odakların ne derecede barbar ve anti-demokratik olduğunu gösteriyor. Başka düşüncelere tahammül edemeyen ve kendi belirlediği ilkelere

Siyasi istikrarsızlığı iktidarın tepesinde de görmek mümkün. Hatta istikrarsızlığın en bariz görüldüğü alan TC'nin üst siyasi yapısıdır. Öncelikle burjuva partileri bir bir parçalanıyor. Partiler arasında sürekli milletvekili transferi oluyor. ANAP bölündü, MÇP (şimdi MHP) bölündü, SHP bölündü. Bu bölünmeler ve kopmalarla yeni partiler oluştu. Şimdi Türkiye'de parti enflasyonu var.

Yeni çıkan partilerin çıkış sloganlarına baktığımızda hepsinin "**Türkiye'yi biz kurtaracağız, enflasyonu biz düşüreceğiz**" temasını işlediğini görebiliriz. Bu partiler halen kurulu bulunan partilerin misyonlarını bitirdiklerini, kendilerinin yeni döneme uygun politikacılar olduklarını ileri sürüyorlar. Adamları ANAP'tan ayrılan Özal bile "ANAP bitti" diyebiliyor. Açık olan şudur ki; burjuva partilerinin işi çoktan pazara çıkmıştır. Halkın bu partilerin hiç birine güveni kalmamıştır. ANAP çok önceleri denendi ve tükendi. DYP- SHP ise kısıp hükümet günleri içinde bile iflaslarını ilan ettir. Refah Partisi ise bir kaç belediyede işbaşına gelir gelmez yüzlerce işçiyi kovması ile maskesini aşağı düşürdü.

Kısacası Tekelci burjuvazi sahneye sürecektir yeni fügenanlar bulmakta zorlanıyor. Eskiler önemli ölçüde yıprandı. Yeni türeyenlerde burjuvaziye henüz güven vermiyor.

"KÜRT PARTİSİ" VE HEP

vunmakta zorlandığı Olağanüstü Hal'in kaldırılmasını değil de (her ne demekse) "demokratikleştirilmesi"ni talep ediyor. Buna paralel olarak suikastlar ve tutuklamalar artıyor. HEP, "demokratikleşmeyi sağlar" umuduyla yakın bir zamana kadar içinde yer aldığı hükümetin, açık ve gizli örgütleriyle devletin, TC partileriyle burjuva basınının gazabından kurtulamıyor.

Acaba HEP yöneticileri "Kürt Partisi" olmadıklarına dair yeterince ikna edici olamıyorlar mı? Beyanlarında samimi olduklarını kanıtlamak için daha ne yapmaları gerekiyor?

"KÜRT PARTİSİ" NEDİR?

Öncelikle bu soruya yanıt bulmak gerekiyor. Çünkü bütün fırtına bu "isim" üzerinde koparılıyor.

İsimler, ifade ettikleri olaylar veya tanımladıkları nesnelere anlam kazanırlar. Örneğin, "Bolşevikler" dendiğinde akla gelen ilk şey Ekim Devrimi'dir. Tarih onlardan gerçekleştirdikleri eserle birlikte söz ediyor ve ancak bu biçimiyle Bolşeviklik anlam kazanıyor; RSDİP içindeki "çoğunluk" kanadın adı olmaktan çıkıyor. Şeyh Sait, Seyit Rıza; Koçgiri, Ağrı, Dersim vb. adlar da "kişi" ve "yer" adları olmanın ötesinde tarihe geçmiş, Kürtler için umut, TC için karabasan olmuş ve kimsenin inkar edemediği "gerçek olay"ları anlatırlar. Direnişin ve özgürlüğün simgesi ve yarattıkları değerlerle ezilenlere rehber olan bu "isimler" e karşı olmak üzere "Hitler" veya "NAZI" dendiğinde de akla ikinci Dünya Savaşı, Yahudi kırmı, yüzbinlerce komünistin ve milyonlarca insanın katledilmesi gelir. Genel olarak ezilenler için ezenler Hitler'in, ezenler için ezilenler de Bolşeviklerin mirasçılarıdır. Taraflar, birbirlerini daha somut bir biçimde tanımlamak için bu "isim-sıfat"ları sık sık kullanırlar.

"Kürt Partisi" neyi anlatıyor? Dayandığı ve anımsattığı herhangi bir olay var mıdır? Onurlandırmı anlamda kullanılmadığı açıktır. Öyle olsaydı HEP yöneticileri bundan imtina etmezlerdi. Fakat, "Kürt Partisi", örneğin S. Rıza, Ş. Sait, Ağrı vb. adlar gibi, herhangi bir olayı da anlatmıyor. "Kürt Partisi"ni suçlayıcı bir anlamda kullananlar da ondan vebadan kaçır gibi kaçanlar da olumlu veya olumsuz somut bir vaka gösteremiyorlar. Ne bir haksız savaş, ne bir komplö ne de bir soykırım! "Kürt Partisi" geçmişte veya bugün kendisi kadar ürkütücü herhangi bir olayı temsil etmiyor. Ne olduğu bilinmeyen ama bütün kötülüklerin kaynağı olduğuna inanılan bu "ad" herkesi korkutan bir öcü gibi kullanılıyor.

Gerçekte bir "Kürt Partisi" yoktur ama bu "ad"ın bir "realite"si bir de imaj boyutu vardır. Realitesi olan Kürt Partisi bir soyutlamadır. Herhangi bir olayı, partiyi ve kimilerince bolca kullanılan "milliyetçi"liği değil, bugün "realite"si tanımayan Kürt halkının siyasal mücadelesini tanımlar. "Kürt Par-

Bir süredir HEP yöneticileri "Kürt Partisi" olmadıklarını beyan etmektedirler. Bu konuda oldukça ısrarlı davranıyorlar. TC yöneticileri nasıl olur olmaz her yer ve zamanda "vatanın ve milletin bölünmez bütünlüğü"yle söze başlıyorsa HEP yöneticileri de, kamuoyuna seslenme imkanı bulduklarında, konuyla ilgili olsun veya olmasın "kasıtlı olarak yanlış tanıtılıyor, söylendiği gibi Kürt Partisi değiliz" diyorlar.

Belli çevrelerin bundan memnunluk duyduğu kesindir. Kolaylıkla susturulabilecek, üstelik bunun koşullarını kendi tutumuyla yaratan bir partiyle karşı karşıya olmanın rahatlığı içindedirler. Fakat kendisini tanımaya başlayan sıradan Kürt insanı için, "Kürt Partisi"nin ne olduğu ve ne anlamda kullanıldığı; "haklarınızı savunacağız" vadiyle oy isteyen HEP yöneticilerinin neden "Kürt Partisi değiliz" dedikleri merak konusudur.

Bu beyanlara karşın HEP yöneticileri, üye ve taraftarları öldürülmekten ve kovuşturılmaya uğramaktan kurtulamıyorlar. 32. Gün programında O. Doğan, H. Cindoruk'a "üniter devlet yapısını bozmaya gerek yok", diyor, "sorun bu çerçevede de çözülür." Genelbaşkan A. Türk, E. Bitlis'in de bulunduğu TV oturumunda, beyanlarında samimi olduklarını kanıtlamak için, burjuvazinin bile sa-

tisi", dün gerçekleşmiş isyan ve direnişleri, bugün boyveren uyanışı ve gelecekte sürecek olan mücadeleyi ifade eder. Bu anlamda "Kürt Partisi" sınıfsal ve ulusal niteliğine bakılmaksızın Kürt halkının meşru haklarını savunan veya tanıyan bütün parti ve örgütleri kapsar. TC'nin bu konuda mezhebi geniştir, sınıfsal güdülerini geliştirmiştir ve çıkarları söz konusu olduğunda partilerin ulusal kökenini değil, siyasal eylemini esas alır ve buna göre tanımlar. Örneğin 125. Maddeden yargılanmak için Kürt olmak gerekmiyor. Türk olduğu halde "Kürtçülük" yaptığı iddiasıyla cezalandırılan çok devrimci var. "Kürt Partisi" olmak ya da öyle adlandırılmak için de Kürt olmak gerekmiyor. Kürtlerden ve haklarından söz etmek bu sıfatı hak etmek için yeterlidir.

Genel olarak soruna yaklaşıldığında hiç kimse şunu yadsımaz: Nasıl yaşayacağına başkaları tarafından karar verilmiş bir halk, istediği gibi yaşayabileceği koşulları yaratmak için örgütlenme ve mücadele hakkına sahiptir. Burda kınanması gereken ezilen halkın örgütlenmesi değil onu bu haktan mahrum kılan güçtür. Ezilen halkın örgütlenmesi ve kendisini savunması meşrudur; milliyetçi veya sosyalist siyaset gütmesi bu meşruiyeti ortadan kaldırmaz. Bu çerçevede Kürt halkının da örgütlenmeye ve mücadele etmeye hakkı vardır.

Eğer soruna genel ölçüler ışığında yaklaşılsaydı "Kürt Partisi" üzerinde fırtına koparılmazdı ve HEP yöneticileri de "Kürt Partisi" olmaktan imtina etmezlerdi. Fakat "Kürt Partisi" belli bir "zaman" ve "mekan"da söz konusu ediliyor ve TC yasalarının egemen olduğu bu alanda Kürt halkı örgütlenme hakından men edilmiştir; kendi meşruiyetine göre değil, TC yasallığına göre örgütlenmek zorunda bırakılmıştır. "Kürt Partisi" bu yasallığa aykırı davranışlarının veya aykırı davranışları varsa yılanların adıdır. Yasal oldukları halde yasallığa aykırı davranışları nelerin beklediği biliniyor. Kapatılmak ve cezalandırılmak Bundan dolayı hiç bir parti "Kürt Partisi" olduğunu söyleyemez Kürtlerin meşru haklarından söz edemez. "Kürt Partisi" olduğunu söyleyemez, Kürtlerin meşru haklarından söz edemez. "Kürt Partisi" olmakla nitelenen bir parti verilen mesajı alır ve öyle olmadığını kanıtlamak için meşruiyetin değil, yasaların emrettiği şekilde ken-

disine çeki düzen verir.

"KÜRT PARTİSİ" NİN İMAJ BOYUTU

Burjuvazinin, siyasal ve ideolojik egemenliğini pekiştirmek için bolca imajlar yarattığı ve ezilen sınıf ve tabakaların bastırılmasında kullandığı bilinir. İmajlar, bilimsellikten yoksun, ideolojik yaratılardır. Burjuvazinin kendisi için yarattığı imajlar olumluyu, karşı taraf için yarattıklarıysa olumsuz temsil ederler. Ezilen sınıflar, eğer kendi ideolojileriyle ortaya çıkıp burjuvaziye karşı mücadele etmezlerse, zaman içinde hem burjuvaziye ve hem de kendilerini burjuvazinin yarattığı imajlarla değerlendirir olurlar.

Örneğin burjuvazi, "hür düşünce"nin temsilcisidir; insanlığı Orta-Çağ karanlığından kurtaran, iyi düşünülmüş bir "organizasyon"la herkese "fırsat eşitliği" tanıyan ve sonsuza kadar yaşayacak bir toplumun kurucusudur. "İlerleme"nin temsilcisidir; büyük paralar harcayarak "refah" sağlayan, bu "iyilik" ve "alıcınap"lığından dolayı takdir edilmesi gereken bir sınıftır. Diğer sınıf ve tabakalar, "bütün toplumu düşünerek" faaliyette bulunun ve tek gayesi "milleti"ni ve "ülkesi"ni kalkındırmak olan bu "yüce" sınıfın egemenliğini benimsemelidirler. Başka hiçbir sınıf bunları yapamaz. Örneğin işçiler genellikle "yeteneksiz" (tek tek yetenekliler çıkıyor ama onları yüksek ücretle ödüllendiren yine burjuvazidir), toplumun refahını "düşünmeyen", "vermeden almak isteyen" ve alamadığı zaman ya "tembellik" yapan ya da

"isyan eden" kimselerdir. Eğer iktidar bu sınıfın eline geçerse, herkesin istediğini yapmakta "özgür" olduğu "düzen" bozulur ve işçilerin salt kendilerini düşündüğü, diğer sınıf ve tabakaları "kendi çıkarları" adına "mülkiyet hakkı"ndan men ettikleri bir "diktatörlük" kurulur.

Bu haliyle sorun, sınıfsal ve ulusal temellerinden yalıtılır, "iyi" ve "kötü", "zararlı" ve "yararlı" imajlar olarak ortaya konur. Hedef alınan parti veya örgütün çıkarlarını savunduğu ve organik bağ içinde olduğu kitleden koparılması için bu imajlar bolca kullanılır. Kendi eylemini aslında kendisinin olan "genel çıkarlar"a dayandıran burjuvazi, imajlar aracılığıyla bizzat hedef aldığı kitlenin bir kısmını daha başından pasifize eder; karşı tarafı kıs-

Bir süredir HEP yöneticileri "Kürt Partisi" olmadıklarını beyan etmektedirler. Bu konuda oldukça ısrarlı davranıyorlar. TC yöneticileri nasıl olur olmaz her yer ve zamanda "vatanın ve milletin bölünmez bütünlüğü"yle söz ediyorlarsa HEP yöneticileri de, kamuya seslenme imkanı bulduklarında, konuyla ilgili olsun veya olmasın "kasıtlı olarak yanlış tanıtılıyor, söylendiği gibi Kürt Partisi değiliz" diyorlar.

mleştirebilir ve "genel çıkarlar"a, "refah"a, "düzen"e vb. kasteden "bölücü", "yıkıcı" vb. olarak tanımlar. Öyle ki, ulusal ve sınıfsal kurtuluş için yola çıkmış biri, bu imajlar karşısında sağlam bir siyasal bilince ve ideolojik donanıma sahip değilse, mücadelenin herhangi bir aşamasında kendisini, "genel insani değerlere aykırı bir davranışın faali" olarak hissedebilir.

"Kürt Partisi"nin de böylesine bir imaj boyutu vardır ve kitlelere empoze edilen budur. Bir kez benimsendikten sonra -ki bu burjuva egemenlik aygıtları aracılığıyla zaman içinde benimsenir ve yeni kuşaklara rahatlıkla kabul edebilecekleri bir miras olarak sunulur- kitlelerin, yaratıcı özellikleriyle imajları zenginleştiği biliniyor. Konunun bu boyutu atlanırsa resmi "Kürt Partisi" imajı, Kürt halkının haklarını savunan bir parti değildir; esas olarak "eşkiya"lığı meslek edinmiş, "vatanın ve milletin bölünmez bütünlüğüne kasteden" var ile yok arası bir "yaratık"tır. Tıpkı "Ermeni" ve "Rum" imajlarında olduğu gibi. Bu halkların, tarihsel ve toplumsal gerçeklikleriyle taban tabana zit bir imajları var yığınlar nezdinde. Katliamlara tabi tutulup vatanlarından kovuldukları halde "Türk vatanını işgal eden saldırganlar" olarak tanıtılmaktadırlar. Her nedense "kötü"dürler. Onların varlığı ile Türk milleti'nin varlığı tezat teşkil eder. "Ermeni" veya "Rum" adı bazen en korkunç düşmanı tanımlar, bazen ahlaki düşkünlüğü temsil eder ve bazen de, günlük yaşamda insanlar arasında, birbirlerine hakaret etmenin bir aracına dönüşür.

Kürtler de sistemli bir şekilde katledildiler, göçe zorlandılar, topraklarında kalanlar ise asimilasyon presine alındı ve kendi varlıklarından kuşku duyar hale getirildiler. Eski kuşaklara zorla kabul ettirilen bu durum, yeni kuşaklara "realite" olarak sunuldu. Bu şekilde "yok" edilen Kürtler, Ermeni ve Rumlar gibi yeni bir kimlikle yeniden "yaratıldı" lar. "Kürt Partisi"nin imaj boyutu bu "yaratılmış Kürt"ü ifade eder ve kitlelerin de ondan anladıkları budur.

"Yaratılmış Kürt" gerçek değildir. Yalnızca hak arayışına giriştiğinde vardır, bundan vazgeçtiği veya vazgeçirildiği zaman yoktur. Örneğin, yokluğunda varsayılan Kürt, şu "beş yüz yıldır kardeş

gibi yaşadığımız" ve "vatanı gavurdan kurtarıp Türkiye Cumhuriyeti'ni birlikte kurduğumuz" Kürt'tür. Bu Kürt, "devletine ve milletine bağlıdır" ve zaten "realite'si tanımayan" "Kürt Partisi" de, imaj boyutuyla, "realite'si tanıyan Kürtü değil, "Mustafa Kemal önderliğinde Türk milletinin kanıcanı pahasına kurduğu ve bugün herkesin güven duyarak çatısı altında yaşadığı son Türk devletini yıkmak için 19. keredir dış kışkırtmayla ayaklanmış" ve "reel Kürt"e de düşman "yaratılmış Kürt"ü temsil eder. Bu "Kürt Partisi" "bölücü"dür; "Türk milletini dış saldırılardan koruyan devletimizi yıkmak" ve "atalarımızın kan dökerek vatan yaptıkları kutsal toprağımızın bir kısmını koparmak" istiyor.

Bu imaj, pratikte izlenebileceği gibi işe yarıyor. Siyasal yasaklardan daha fazla rol oynuyor. Kendi olanaklarıyla doğru bilgiye ulaşamayan Türk halkı, burjuvazinin yanlış bilgiyle sunduğu imajları "doğru" varsayıyor. Ve böylece burjuvazi, yasalığa dayanarak devletin zorunu, imajlara dayanak da "millet"i "Kürt Partisi"ne karşı harekete geçirme olanaklarını yakalamış oluyor. "Kürt Partisi değiliz" dendiğinde dikate alınan unsurlardan biri siyasal yasaklar ve bunun ürünü olarak devletin saldırıları ise, diğeri de imajlara yenik düşmüş "millet"in tepkisidir.

VE HEP

Yukardaki tablo ışığında HEP yöneticilerinin neden "Kürt Partisi değiliz" dedikleri kendiliğinden anlaşılır. "Kürt Partisi değiliz" beyanından haz duyanlar da dahil herkes şunu çok iyi biliyor ki HEP yöneticileri,

özgür iradeleriyle konuşmuyorlar, konuşamazlar da. Devlet ve "millet" buna izin vermiyor. Ayrıca, ister sosyalizmde olsun ister kapitalizmde, yasallığa uyarak faaliyet yürüteceğini beyan eden her parti aynı zamanda şunu da kabul etmiş olur: "Ben temsil ettiğim kesimin çıkarlarını yasaların izin verdiği ölçüde savunurum." Yani meşruiyetten hareket edilmeyeceği daha başından kabul edilir. Söyleyene değil, söyletene bakmalı. HEP yöneticilerinden istenen ne düşündükleri değil, yasaların izin verdiği çerçevede ne düşünceleri gerektiğidir; kimin partisi oldukları değil, Kürt halkına karşı aç-

***Kendi eylemini
aslında kendisinin
olan "genel çıkarlar"a
dayandıran burjuvazi
imajlar aracılığıyla
bizzat hedef aldığı
kitlenin bir kısmını
daha başından pasifize
eder; karşı tarafta
kısımlaştırır ve "genel
çıkartlar"a, "refah"a,
"düzen"e vb. kasteden
"bölücü", "yıkıcı" vb.
olarak tanımlar. Öyle
ki, ulusal ve sınıfsal
kurtuluş için yola
çıkılmış biri, bu imajlar
karşısında sağlam bir
siyasal bilince ve
ideolojik donanıma
sahip değilse,
mücadelenin herhangi
bir aşamasında
kendisini, "genel insani
değerler aykırı bir
davranışın faali"
olarak hissedebilir.***

lan topyekün savaş koşullarında kimin partisi olmaları gerektiğidir.

Bu durumda yanıtlanması gereken soruların başında, bu açıklamaların geçerli olup olmadığı ve neye hizmet ettiğidir.

Hemen belirtmekte yarar var, HEP yöneticilerinin beyanlarını geçerli saymanın olanağı yok. Gerçekten Kürt halkının meşru haklarını savunamayabilirler; gerçekten üniter devlet yapısı içinde "çözüm"den yana olabilirler; gerçekten Olağanüstü Hal'in vb. kaldırılmasını değil de "demokratikleştirilme"ni isteyebilirler. Aslına bakılırsa bu beyanlarında samimi olmadıklarını tespit etmek pek zor değil. Devlet de bunun bilincindedir. Koşulları gözönüne alarak (bilindiği gibi klasikleşmiş bir politikadır) "bağımsızlık mümkün değil" diyenlerin yamırsa, sınıfsal çıkarları nedeniyle bağımsızlığın kendisine karşı olanların varlığı biliniyor. Dahası, ne istediğini bilmeyen ama ulusal sorunun gündemleşmesini sorun sayan ve bu sorundan kurtulmak için "barış" ıçlığını siyasal çizgi haline getirenler de var. Beyanlara bakıldığında bu farklılık rahatlıkla görülebilir. Ancak bunların hiçbirisi, beyan edildikleri koşullar itibarıyla geçerli değildir.

Türkiye'de geçerli olmasa da hukukta, "işkence altında verilmiş ifadeler sanığın suçlu olduğuna kanıt gösterilemez" diye bir kural vardır. Bu kural, sanığın verdiği ifadeyi yanlış varsayamaz. Zorla alınan ifade pekala gerçeği yansıtabilir. Geçersiz sayılması, kişinin, istemediği hal ve koşullarda ifade vermeye zorlanmasıyla ilgilidir. Zorla alınmış ifadeyi "gerçek dışı" değil de "geçersiz" sayan hukukun buna gerekçesi, "işkence altında masum biri de kendisini suçlayabilir"dir. Oysa, normal bir insan, yani akıldan özürü olmayan biri, kendisini suçlamaz. Eğer eyleminin sonuçları yasalar karşısında büyük cezai yaptırımlar gerektiriyorsa masum olduğunu söyleyecektir. Kendisini suçlayan kişi, özürü değilse, anormal koşullarda sorgulanmış demektir.

Bu durum politikada da geçerlidir. Düşünce ve örgütlenme özgürlüğünün olmadığı ülkelerde genel bir kuraldır. Rejime muhalif olan siyasal partiler doğrudan değil, dolaylımlarla düşüncelerini açıklar ve örgütlenirler. Bu alan güvensizdir ve yapılan bütün açıklamalara kuşkuyla yaklaşılır. HEP de böy-

le bir ortamda politika yapıyor. HEP yöneticileri hiçbir baskı altında kalmadan açıklama yapma olanağına sahip olsalardı pekala inandırıcı olabilirlerdi fakat koşullar itibarıyla, bu beyanlar gerçeği yansıtsa bile, geçerli değildirler. HEP yöneticileri ne söylediklerini elbette ki biliyorlar; onların aklından şüphe edecek değildir; ortada, ne anlama geldiği bilinmeden söylenmiş herhangi bir şey yok. Ama ortam bu samimi beyanları gölgeyor ve beyanları yaptıran zor bütün çıplaklığıyla ortada dururken "Kürt Partisi değiliz" savunmasında saygınlık bulmak için herhangi bir neden kalmıyor.

Bu geçersiz beyanların, ne yazık ki, geçerli sonuçları var. "saldırıları hafifletmek için bunu yapmak zorundayız" diyenler çıkabilir. Bu boş bir bekleyiştir. Çünkü TC, "Kürt Partisi değiliz" diyenlere değil, bunu söyleten koşullara itibar ediyor. Bir işkencenin kurbanının itirafı karşısındaki tutumu neyse TC'nin de "Kürt Partisi değiliz", "üniter devletten yanayız" diyenler karşısındaki tutumu odur.

Eğer hesap saldırıları hafifletmek ise yapılacak en doğru iş, TC partilerinin yaptığını yapmaktır. "Kürt'lükten feragat edilmeden de bu yapılabilir. Bilindiği gibi "devletime ve milletime bağlıyım, bölücülüğe karşıyım" diyen Kürtlerin parti kurması önünde herhangi bir engel yoktur, zaten "Kürt Partisi"yle kastedilen Kürtlerin parti kuramayacakları değildir. Ama Kürtlerin haklarından sözedilecekse saldırılar göğüslenmelidir. Hem bu misyonla ortaya çıkılır, hem saldırılardan yakınılır ve çare olarak "üniter devletten yanayız" denirse, her türlü baskı ve saldırıya meşruiyet kazandırılmış olur. Çünkü böylece, devletin "yasak" ve "suç" saydığı fiiller onaylanmış olunur. Buna onay verildikten sonra devletin "bastırma hakkı"ni kullanmasının önünde hiçbir engel kalmaz. İster legal isterse illegal mücadele yöntemi benimsensin, devrimci politikanın sıkı sıkıya bağlı kalması gereken temel, meşruiyet olmalıdır.

Genelde geçerli olan bu ilke, ulusal kurtuluş hareketi bakımından özel bir öneme sahiptir. Bundan uzakla-

Kürtlerin haklarından sözedilecekse saldırılar göğüslenmelidir. Hem bu misyonla ortaya çıkılır, hem saldırılardan yakınılır ve çare olarak "üniter devletten yanayız" denirse, her türlü baskı ve saldırıya meşruiyet kazandırılmış olur. Çünkü böylece, devletin "yasak" ve "suç" saydığı fiiller onaylanmış olunur. Buna onay verildikten sonra devletin "bastırma hakkı"ni kullanmasının önünde hiçbir engel kalmaz. İster legal isterse illegal mücadele yöntemi benimsensin, devrimci politikanın sıkı sıkıya bağlı kalması gereken temel, meşruiyet olmalıdır.

şıldığında, meruiyeti yok sayan yasallığa mahkum olunur.

Egemen sınıf için en büyük sorun, kendi düzenini diğer sınıf ve tabakalara kabul ettirmek, şeklen "herkesin" kılarak bütün toplumu ona uymakla yükümlü hale getirmektir. Yasallık bunun adıdır. Egemen sınıf yasallıkla, hem kendi yasaklarını muhalif güce kabul ettirir ve hem de, ihlali durumunda, "bastırma hakkı"nı elde eder. Muhalif kesim, yasal çalışma hakkını elde etmekle belli bir avantaj sağlar fakat yasallığı savunur hale gelir veya buna sığınarak mücadele ederse bastırılmasını onaylamış olur.

TC'nin Kürdistan üzerindeki yasal egemenliği açık bir kriz içindedir. Bunu yeniden tesis etmenin zorluğunu yaşıyor. Kürt halkının meşru mücadelesini ve kendi kaderini tayin hakkını yadsyan yasallığı yeniden dayatması ve "Kürt Partisi" olmanın "suç" olduğunu HEP yöneticilerine onaylatması bu ihtiyacın ürünüdür. HEP yöneticileri beyanlarıyla bu ihtiyacı kısmen karşılamış oluyolar. Niyetleri bu olmayabilir fakat objektif sonuç budur. Bu politika (?) ne saldırları azaltır ne de şovenizmi frenler, tersine, "suç" ve "yasadıışı" olduğu onaylanan "Kürt Partisi"nin - Kürt halkının meşru mücadelesinin-bastırılmasına meşruiyet kazandırmış olur.

YOL AYRIMI

HEP yöneticilerinden sık sık duyulan yakınmalardan biri, mecaz anlamda, "ne devlete ne de millete" yaranabildikleridir. Bunun sonucunda "ne yapmamız gerektiğini şaşırık", diyorlar, "devlet bizi bölücü olmakla suçluyor; halk da haklarını yeterince savunmadığımızı söylüyor."

Bu, kesin bir yol ayrımına gelindiğinin itirafıdır.

HEP, ne yapması gerektiğini bilmediği için "ne devlete ne de millete" yaranabiliyor. Ya da politikası bugünkü koşullara denk düşmüyor ve bundan dolayı nerede olduğu "hem devlet hem de millet" nezdinde belirginlik kazanmıyor.

Oysa yaşadığımız koşullar herkese, ne yapması gerektiğinin bilincinde olması sorumluluğunu yüklüyor. Bir yanda TC, diğer yanda Kürt halkı, "Topyekün savaş" koşullarında kişi, kurum ve par-

tilere, kendi amaçlarına ilişkin görüş ve davranışlarının ne olduğunu sorgulayarak yaklaşıyorlar. Mücadelenin alt evresinde devrim ve karşı-devrimin, tereddütlü yaklaşımlar karşısında hoşgörülü davranması için doğasında vardır. Fakat mücadele gelişip kavga kızıştıka bu hoşgörü azalır; taraflar, toplumun diğer sınıf ve katmanlarını kendi saflarına çekmenin yollarını ararlar veya tarafsızlaştırırlar. Tarafsızlık, bilindiği gibi hiçbir taraftan olmak değildir, bunu sağlayan güce hizmet anlamına gelir.

HEP,TC'nin icazetiyle kuruldu. Ondan beklenen mücadeleyi elimine etmeseydi. Bu misyonunu yerine getiremedi. Dahası halk tarafından kuşatıldı. İlk karşılaşmayı yitiren devlet, şimdi rövasını oynuyor. Amaç kazanmaktır ve verdiği mesaj oldukça açıktır: "Üniter devletten yana olmak yetmez, bunun gereklerini de yapmak gerekir." Anlamı, Kürt halkının bastırılmasında devletin safında olmaktır. Aynı durum Kürt halkı için de geçerlidir; devleti bırakıp kendi saflarında yer almasını istiyor.

HEP yöneticileri "Kürt Partisi" olmadıklarını kanıtlamaya çalışmak yerine kimin partisi oldukalarını açık bir şekilde ortaya koymak durumundadırlar. Çünkü iki tarafın ortalama açıklamalarla idare edilebileceği koşullar geride kalmıştır. Devlet bakımından inandırıcı olmanın tek koşulu, yürürlükteki "topyekün savaş"a onay vermektir. Kürdistan halkı nezdinde inandırıcı olmanın tek koşulu ise "topyekün savaş"a karşı olmaktır. Her şeyden önce bu konuda bir karara varılmalıdır.

Bu yapılmadığı müddetçe hem devlet hem de Kürt halkı HEP'e kuşkuyla yaklaşacaktır.

ve, ya devlet ya da Kürt halkı HEP'i kapatacaktır. Şimdiden bunun emareleri görülüyor; TC tarafından kapatılmamak için "üniter devlet"ten yana olduğunu açıklayan HEP, üniter devleti kendisinin inkarı sayan Kürt halkı tarafından yavaş yavaş kapatılıyor. Kim tarafından kapatılırsa daha iyi olur?

* HEP yöneticilerinin karar kılması gereken bir diğer konu da budur.

**HEP yöneticileri
"Kürt Partisi"
olmadıklarını
kanıtlamaya
çalışmak yerine
kimin partisi
oldukalarını açık bir
şekilde ortaya
koymak
durumundadırlar.
Çünkü iki tarafın
ortalama
açıklamalarla idare
edilebileceği koşullar
geride kalmıştır.
Devlet bakımından
inandırıcı olmanın
tek koşulu,
yürürlükteki
"topyekün savaş"a
onay vermektir.
Kürdistan halkı
nezdinde inandırıcı
olmanın tek koşulu
ise "topyekün savaş"a
karşı olmaktır. Her
şeyden önce bu
konuda bir karara
varılmalıdır.**

KÜRTLER'İN ÇAĞDAŞ BİR ULUS OLARAK ÖRGÜTLENME ŞANSI VE ENGELLERİ

C. SEYDO

Ülkemiz doğusu, güneyi ve batısıyla çok önemli ve nazik bir süreçten geçiyor. Sürecin dayattığı politikaların üzerinde titizlikle durmak gerekiyor. Pratik ise, yanlışla çok az fırsat tanıyan büyük bir ustalık gerektiriyor. Hareketin bütünleşmesi, modern bir ulusal hareket olarak yerine oturabilmesi şansı da büyük oranda bu titiz politikaların uygulanmasına bağlı olacaktır. Bilinmeli ki, dört taraftan bizi sarmış olan düşman pusuda ve hareketi ezmek için en ufak bir yanlış bekliyor. Bu nedenle, koşullar, yanlış atılmış ufak bir adımı bile ulusal hareketin aleyhine çok büyük sorunlara dönüşürebilecek biçimde naziktir.

Nitekim, sömürgeci üç güç; TC, İran ve Suriye devlet temsilcileri, son Ankara görüşmelerinde, üzerinde anlaşılıp yayımladıkları ortak metinle; biçimi ne olursa olsun, -bağımsız veya fedaratif- "Kurulacak bir Kürt devletine müsaade etmeyecekleri"ni bunu engellemek için ortak davranacaklarını, hatta gerekirse askeri güç kullanarak yıkacaklarını açıkça ilan ettiler. Bu konuda kuşkusuz olan da yoktur sanırım. Dördüncü sömürgeci devlet olan Irak ise buna dünden razı.

Kısacası düşman, 25 milyonluk Kürt halkının hertürlü özgürlük istemini tanımayacağını, bu istemleri boğmak için her yöntemi kullanacağını alenen beyan etmiş durumda.

Görülüyor ki, dört sömürgeci devlet Kürdistan ulusal ve toplumsal kurtuluş hareketine karşı her zamankinden daha çok birlik içindedir. Güneydeki Federe Devlet'in yaşatılmayıp yıkılması için aralarında tam bir görüş birliği var. Şimdilik

en büyük sorunları, bağlı oldukları emperyalist Batıyı çözümleri konusunda ikna etmektir. Ne ki, emperyalizmin de bu konuda kendi zorlukları var. En büyük zorluğu, gözü hala Kürdistan'da olup bitenlerin üzerinde olan Batı kamuoyunun belli orandaki duyarlılığıdır. İşte yukarıda sözünü ettiğim nazik ve zorlu sürecin önemli bazı sorunları bunlardır.

Böylesi bir süreçte, ulusal güçler arasında her zamankinden daha güçlü bir birliğin olması gerektirdiğini belirtmemize bile gerek yok. Her güç bunu yazıyor çiziyor zaten. Sözü edilmesi gereken, birlik üzerinde çok yazılıp çizilmesine karşın, pratikte ele avuca sığacak kadar birşeyin yapılmamış olmasıdır. Bu yetmiyormuş gibi, ulusal güçler arasında çatışmaların, düşmanlıkların tohumları ekilmeye çalışılıyor.

Ulusal güçler arasında düşmanlığa kaynaklık eden olguların yarısı Kürdistan toplumunun siyasi ve sosyal koşullarından kaynaklanıyorsa, diğer yarısı da, ulusal hareketlerin -özellikle milliyetçi ve küçük burjuva akımların- dış güçlerle kurdukları çarpık ilişkiler sonucu dışardan ithal edilmiştir. Bu gerçeğin altı kesinlikle çizilmelidir. Çünkü, dört parçayı kapsayan ulusal birlik ve ulusal otoritenin yaratılmayışının önündeki en önemli engellerden biri budur.

"Ulusal Konferans" Yada "Ulusal Otorite"

Dört parçadaki ulusal güçlerin birliğini yakından alakadar eden ve bugüne dek yöntem olarak önerilen "ulusal konferans" yada "ulusal otorite"

sorunu tam oniki yıldır tartışılıyor. Bu konuda, bunca yıla kadar söylenenler ile yapılanlar arasında bir karşılaştırma yapıldığında, farkın dağlar kadar olduğu görülecektir. Bu niye böyle acaba? Dine sormak gerek.

Her şeyden önce bir sorunu ele alırken, onu tüm yönleriyle irdelemek zorundayız. Sorunu gerekli kılan nedir? Sorun hangi koşullar içinde gelişiyor ve sorunla ilgisi olan tarafların konumu, içinde buldukları siyasi ve sosyal durum nedir? Bütün bunlar açığa kavuşturulmadan o soruna iyi bir çözüm de bulunamaz.

Ulusal Konferans sorununu biraz yakından irdelediğimizde bazı zorlukları hemen göreceğiz.

1. Tüm Kürdistanı kapsayan ve tüm ulusal güçleri içinde barındıran "ulusal konferansa" gereksinimin olduğuna ilişkin bir tartışma açmak bile gereksiz bence. Kürdistan ulusal hareketinin ileriyeye doğru adım atabilmesi için, ağacın suya duyduğu ihtiyaç kadar, Kürt toplumunun ulusal birliği amaçlayan bir konferansa ihtiyacı vardır. Böyle bir konferansın organize edebileceği ulusal bir otoritenin zamanı gelip geçmiştir bile. Tüm Kürt ulusunu temsil edecek bir otorite, sadece Kürdistan toplumunun parçalanmışlığı önünde duran birçok engeli ortadan kaldırmakla kalmayacak, birleşmiş, modern

bir ulus ve ülke yaratılması önünde oluşturulmuş suni sınırları da yok edecektir. Bununla birlikte, dünya kamuoyu önünde, birleşmiş tek bir ülke temsilcileri olarak daha büyük bir siyasi saygınlık kazanılacak ve Dünya kamuoyuna, Kürt ulusal meselesinin tek tek parçalar düzeyinde ele alınması yerine, tüm parçaları içeren, **Birleşik bir Kürdistan** yönünde bir çözümü dayatacaktır. En önemlisi de, düşmanın bizi bölüp birbirimize düşürmesini engelleyecektir. Ulusal hareketin yenilgi üstüne yenilgi almasında temel bir olgu olan kardeş kavgasını, parçalanmışlığı, aşiret ve değişik siyasi güçler arasındaki çatışmaları engelleyebilmenin koşullarını yaratacaktır.

Birleşik bir Kürdistanı savunan, yada politikasını dört parçadaki Kürdistanlı halkın genel çıkarlarını dikkate alarak belirleyen her siyasi güç ve kişi için ulusal bir otoritenin yaratılması vazgeçilmez siyasi bir görevdir. Hatta, başarıya ulaşabilmenin büyük oranda buna bağlı olduğuna inanıyorum.

2. Soruna iyi niyetle bakan ve önündeki engelleri bilmeyen her yurtsever insan iser istemez; Kürdistan ulusal ve toplumsal kurtuluş hareketini bir adım değil, üç adım birden ileriye götüren ulusal bir konferansın hala neden toplanamadığına hiç bir anlam vermeyecektir. Bunda bin kere haklıdır da.

Ne ki, Kürdistan ulusal hareketinin içinde bulunduğu siyasi realite bize, ulusal birlik önünde zorlukların birden çok olduğunu gösteriyor.

Birinci zorluk: Doğu ve Güney parçalarındaki ulusal güçlerin; Birleşik Kürdistan stratejilerinin olmamasıdır. Bu durum ister istemez sözkonusu güçlerin; ittifaklarını, siyasi ilişkilerini ve politikalarını dört parçaya dayalı değil, buldukları parçaya göre biçimlendirmelerine neden oluyor. Çoğu zaman bu politika diğer parçalardaki Kürt halkına zarar verse de sürdürülüyor. Bu durum değişik parçalardaki ulusal güçler arasında düşmanlıkları ve çatışmaları kaçınılmaz kılıyor.

Bu gerçek, Güney ve Doğu'daki ulusal güçlerle sınırlı değildir. Son yıllarda PKK'de aynı politik tavırlar içine giriyor.

İkincisi: Bir parçadaki ulusal gücün, Kürdistanı işgal altında tutan bir veya birden çok devletle girdiği (bazen gizli bazen de açık) ilişkinin yarattığı zorluktur. Bu ilişki aynı parçalardaki ulusal güçler arasındaki ilişkilerde olsun, gerekse ulusal bir otorite yaratma yönündeki girişimlerde olsun, çok daha isteksiz davranmalarını beraberinde getiriyor.

Güneyli ulusal güçlerin -açıkça itiraf edilmede- bu ilişkilerinin, ulusal konferansa engel teşkil ettiğini, siyasetle alakası olan her insan rahatlıkla anlayacaktır. Kaldığı sözkonusu güçler, resmi olmayan bazı görüşmelerinde bu yönde zorluklar içinde olduklarını belirtmişlerdir.

Bir başka realite de PKK engelidir. PKK'nin birleşik Kürdistan stratejisi olmasına karşın, dört parçayı kapsayan ulusal bir birliği, ülkemizin mevcut siyasi güçlerinin eşit koşullarda oluşturduğu bir otoritede görmekten ziyade kendi inisiyatifi altında bir otoritede görüyor. Bu bakış açısı, hem Kuzey'de hem de diğer parçalardaki değişik siyasi oluşumları ya tanımıyor, ya da onları çeşitli yaklaşımlarla ulusal güçler dışında görüyor.

Tüm Kürdistanı kapsayan ve tüm ulusal güçleri içinde barındıran "ulusal konferansa" gereksinimin olduğuna ilişkin bir tartışma açmak bile gereksiz bence. Kürdistan ulusal hareketinin ileriyeye doğru adım atabilmesi için, ağacın suya duyduğu ihtiyaç kadar, Kürt toplumunun ulusal birliği amaçlayan bir konferansa ihtiyacı vardır.

Görüldüğü gibi, olguları tüm yönleri ile ele alıp irdelediğimiz takdirde, önümüze çıkan problemleri de kolayca anlayabiliriz. PKK ile Federal Hükümet arasındaki çatışmalar, daha önce ulusal güçler arasında yaşanan çatışmalar; yukarıda vermeye çalıştığım eksik stratejik hedefler, çarpık ilişkiler, dört parçalı tek bir ülke halkının çıkarları yerine tek parça üzerinde siyaset yapma perspektifinin yanlışlığı ile açıklanabilir. Perspektif bu olduğu sürece, ne ulusal bir otorite oluşturulabilir ne de ulusal güçler arasında çatışmaları yaratan koşullar ortadan kalkar.

Bu nedenle, biz herkesin yaptığı gibi, her toplantıdan sonra kaleme aldığı bildiriye, "**ulusal bir konferansın toplanmasından yanayız**" biçiminde ki uzun ama, soyut ajitasyonlar yazmak yerine öncelikle şunu öneriyorum; Ulusal konferansın gerçekleşmesi önündeki siyasi ve pratik engeller kaldırılmalıdır. Bunun için;

1- Kürdistan ulusal güçleri, dört parçanın ulusal çıkarlarını dikkate alarak stratejilerini belirlemeliler. 2- Her ulusal güç, gerek Kürdistanı işgal eden sömürgeci devletlerle ilişkilerini gerekse de diğer devletlerle olan ilişkilerini Kürdistan'ın diğer parçalarındaki ulusal harekete ve halkın çıkarlarına zarar vermeyecek, onu karşısına almayacak biçimde düzenlenmelidir. 3- Kürdistan'daki her siyasi güç, Kürt halkının mücadelesini ileriye doğru götürdüğü müddetçe desteklenmeli, o güç dost görülmelidir.

Bütün bunlar bir çırpıda gerçekleşebilecek şeyler değildir. Ancak, başta ülkemizin sosyalist ve birleşik bir Kürdistan'dan yana olan güçleri, yukarıda vermeye çalıştığım noktalarda ısrarlı olurlarsa yakın tarihte olumlu yönde bir adım tümüyle imkansız da değildir. Aksi takdirde, ulusal güçler arasında parçalanmışlık, çatışmalar sürüp gidecek ve Kürt ulusunun modern bir ulus olarak örgütlenmesi engellenmiş olacaktır.

PKK ile Federe Hükümetin Çatışması Ve Sosyalist Tavrı

Buraya kadar anlattıklarımız gözönüne alındığında, PKK ile Federe Hükümet arasındaki son çatışmaların, nereden kaynaklandığı rahatlıkla anla-

şılacaktır.

Ancak, belirtilmesi gereken başka bir gerçekte, çatışmalarda sosyalist tavrın ne olması gerektiğidir. Çünkü, bazı kesimlerde, bu konuda bir açıklık yok. Çatışmalara neden olan her iki gücün, yanlış politikalarının eleştirilip, mahkum edilmesi yerine, kimin haklı kimin haksız olduğu araştırıldı ve utangaçça ya PKK'ye ya da Federe Hükümete taraf olundu. Serketin Dergisi'nde belli anlamda buna dahildir. Anlayabildiğim kadarıyla, Serketin Türkiye ve K.Kürdistan'da var olan atmosferin etkisi altındadır. Bu atmosfer, özellikle Türk solunun hakim olduğu bir atmosferdir. Bu atmosferin, Kürdistan ulusal sorununa bakışı, Sömürgeci dört devletin çizgidi misak-i milli sınırlar çerçevesindedir.

PKK ile Federal Hükümet arasındaki çatışmalar, daha önce ulusal güçler arasında yaşanan çatışmalar; yukarıda vermeye çalıştığım eksik stratejik hedefler, çarpık ilişkiler, dört parçalı tek bir ülke halkının çıkarları yerine tek parça üzerinde siyaset yapma perspektifinin yanlışlığı ile açıklanabilir. Perspektif bu olduğu sürece, ne ulusal bir otorite oluşturulabilir ne de ulusal güçler arasında çatışmaları yaratan koşullar ortadan kalkar.

Tek perspektifleri de çarpık anti-batılıktır. Türk solu için, anti-batıcı olduğunu söyleyen her kim olursa olsun; bu Saddam'da olabilir, İran gerici molaları da olabilir. Türk solundan destek görür. Küba, Nikaragua, yada Filistin halkları için gece düzenler, yardım toplar, protesto yürüyüşleri yapar (yanlıştır demiyorum, tersine daha çok yapılmasa gerekir diyo-

rum) ama, burnunun dibindeki Kürt halkına gelince suskundur, eli ayağı bağlıdır. Bununla da kalmaz, Kürt ulusal hareketinin attığı her adımın altında bir bit yeniği arar. Söylemek istediğim bu atmosferden Kürt solunun ve yayınların kurtulması gerektiğidir. Çünkü bu atmosfer pragmatik ve çarpıktır.

Yazının başından beri ulusal hareketi bölüp parçalayan aralarında çatışmalara neden olan temel sorunun ulusal güçlerin Kürdistan sorununu dört parçalı tek bir ülke sorunu yerine, her gücün üzerinde yaşadığı parçayı temel alarak politika yapması olduğunu belirte geldim. Bu iddalarımı doğrulayan bir iki örnek vermekte yarar var.

Örneğin son çatışmaları ele alırsak; Çatışan güçlerden, Kürdistan Cephe'nin temsilcisi olan C. Talabani, TC'de demokrasinin var olduğunu, PKK'nin eylemlerini doğru görmediklerini vs. söylemiştir. C. Talabani bunu söylerken, dört parçadaki Kürt halkının ve ulusal hareketinin çıkarlarını dikkate aldığını hiç kimse iddia edebilir mi? sanmıyorum. Bu bir taktikdir denilse bile, hiçbir şeyi

değiştirmedeği gibi, kimseyi ikna da edemez. Her gün Özel Timin kurşununu yiyen, işkencesini, katliamlarını yaşayan K.Kürdistan işçi sınıfını, emekçi köylüsünü hiç ikna edemez. Reel politika yaptıklarını iddia eden Güneyli Güçler, yukarıda aktardığım şeylerin, Kuzeyli halkımızın realitesi olduğunu biliyorlar. Acaba bunu neden dikkate almıyorlar? Çünkü soruna tek parçalı bakıyorlardı ondan.

PKK'ninde aynı biçimdeki politikalarına rastlamaktayız.

A. Öcalan, "Din Sorununa Devrimci Yaklaşım" adlı broşüründe; "... İran devriminde görüldüğü gibi, anti-emperyalist, anti-kapitalist islami duygularını, moral değerlerini, eşitlik anlayışını, adalet anlayışını islamın doğru yorumu, doğru değerlendirilmesi ve doğru sahiplenmesi biçiminde halka götürmek..." gerektiğini yazıyor ve "İran İslam Devrimi"ni övüyor, ilerici olduğunu iddia ediyor. Öte yandan, Güneyde ilan edilen Federe Hükümeti tanımıyor ve onun yıkılması için uğraş veriyor.

"İran İslam Devrimi"nin anti-emperyalist, anti-kapitalist olup olmadığını bir yana bırakalım. İran; "adeletli" ve "eşitlikçi" bir anlayışının olmadığını, Doğu Kürdistan'ındaki hal-

kımıza, onun ulusal hareketine karşı yaptığı katliamlarla, terörle bin kere ortaya koymuştur. A. Öcalan, İran hakkındaki iddiaları ile hergün bu katliamları benliğinde hisseden Doğulu halkımızı ikna edemez. Aynı biçimde, PKK ilan edilen Federe devleti tanımayıp yıkılması düşüncesiyle Güneyli halkımızı da ikna edemez.

Birleşik bir Kürdistan'ı savunan PKK, bu politikasıyla ne Güneyli, ne Doğulu halkımızı ve ne de her iki parçanın ulusal güçlerini yanına çekebilir. Aksine, ulusal güçler arasında çatışmaları daha da körükler.

Her kapitalist toplumda olduğu gibi, Kürdistan'da sınıflı bir toplumdur. Ve sınıflar arası değişik çıkar çelişkileri mevcuttur. Günümüzde bu sınıflar arasında bir hesaplaşma yaşanacaktır.

Ancak, bunun silahlı ve kanlı olmasını gerektiren bir kuralda yok. Bu hesaplaşma çok barışçıl yöntemlerle olabilir. Sosyalistlerin çaba sarf etmesi gereken bir amaçta bu olmalıdır.

Son olarak: Radikal sosyalistler, geçmişte veya bugün çatışma içinde olan şu veya bu gücün yanında tavır takınan, sosyalist geçinen bazı akımların tersine, yukarıdaki yanlış politikaları eleştirerek, bunun yarattığı tahribatlar üzerinde durmuştur. Bundan böyle de, politikaları bu olmalıdır. Aksi takdirde, aynı değirmene su taşımış olacağız.

Sosyalistler, bir olayda tavır belirlerken, sorunu tüm yönleriyle araştırmak zorundadırlar. Görebildiğim kadarıyla, hem Kürt solunda hem de Türk solunda bu eksiklik sözkonusudur.

Olumlu ve olumsuz yönleriyle son yıllarda Kürdistan'da çok önemli adımlar atıldı. Federe Kürt devleti de bu önemli adımlardan biridir. Radikal sosyalistler, ulusal ve toplumsal kurtuluş mücadelemizin bir kazanımı olarak görülmelidirler bu adımı.

Kazanılan her hak, ister sömürgeciler tarafından verilsin, isterse Kürt burjuva ve küçük burjuva kesimleri tarafından elde edilmiş olsun, sosyalistlere düşen her kazanıma sahip çıkmak, onu sonuna kadar savunmak ve bir adım daha ileriye götürmek için daha çok çaba sarfetmektir

Olumlu ve olumsuz yönleriyle son yıllarda Kürdistan'da çok önemli adımlar atıldı. Federe Kürt devleti de bu önemli adımlardan biridir. Radikal sosyalistler, ulusal ve toplumsal kurtuluş mücadelemizin bir kazanımı olarak görülmelidirler bu adımı.

Kazanılan her hak, ister sömürgeciler tarafından verilsin, isterse Kürt burjuva ve küçük burjuva kesimleri tarafından elde edilmiş olsun, sosyalistlere düşen

her kazanıma sahip çıkmak, onu sonuna kadar savunmak ve bir adım daha ileriye götürmek için daha çok çaba sarfetmektir. Çünkü her kazanım, Kürdistan ulusal kurtuluş devrimine kazandırılmış bir ivmedir.

Kürt halkı en ufak bir hakka bile sahip değil. Ne dilini özgürce kullanma, ne kültürünü geliştirebilme, ne de ulusal olarak örgütlenme hakkına sahip. Demokrasi, özgürlük ve insanlığın norm ve değerlerinin hepsi Kürdistan'da yasaklı şeylerdir.

Böylesi koşullarda, hem Federe Hükümetin ilanı, hem de PKK ve diğer tüm ulusal güçlerin, bu hakları elde etmek için attığı her adım sonuna kadar desteklenmeli ve savunulmalıdır. Bence, sosyalist ve devrimci olmanın kıstası budur.

Emperyalizm, Yeni Sömürgecilik ve Somali

Şerva Gebel

Somali'ye "Umut Operasyonu" nun perde arkasında uzun vadeli hesaplar yatmaktadır. Yazımızın başında da belirttiğimiz gibi, Afrika Boynuz'u, Hint okyanusunun, Kızıl Deniz'in ve dolayısıyla "sıcak bölge" Ortadoğunun kontrolünde rol oynayacak stratejik bir öneme sahiptir. Kısaca Somali bir yandan kaygan Ortadoğu zemininin kontrolü için ABD'ye önemli bir üs sağlıyor, aynı zamanda da Afrikanın kontrol edilebilmesi olanakını yaratıyor. Diğer yandan Somali'nin zengin petrol ve uranyum rezervlerinin bulunduğu söyleniyor.

Emperyalistler arası rekabet ve çelişkiler son yıllarda sosyalist blokun dağılması ve dünya güçler dengesinden çekilmesiyle, daha da belirginleşti. Bu gün dünya ölçeğinde meydana gelen yeni durum, emperyalist ülkeler arası ilişkileri ve dünya pazarındaki konumlarını sarsmaya başlamıştır. Kapitalizmin eşitsiz ve sıçramalı gelişme yasası gereği, emperyalist kapitalist ülkeler arası rekabet ve çelişkiler varlığını sürdürecektir; emperyalistler arası sürüşmeler uluslararası ilişkilerin önemli bir ögesi olacaktır.

Öte yandan tek tek emperyalist ülkelerin kendi içinde barındırdıkları toplumsal gelişmelerinin derinleşmesi, önplana çıkması ve bunun kapitalist sistemin kesintisiz süren buhranlarıyla birleşmesi bu bunalımı dahada boyutlandırmaktadır.

Emperyalist-burjuvazinin bunalımlarının derinleştiği, hayatiyet dinamiklerinin sarsıldığı, güç dengelerinin aleyhine bozulduğu konjonktürel süreçte, varlığını idame ettirebilmek için çıkarlarından başka hiçbir ilke, ahlaki değeri, hak ve hukuku tanımadığı, bu nedenle dünyayı kana bulamaktan, "ulusal kurtuluş savaşlarına destek"e kadar değişik konseptler geliştirdiği görülmüştür.

Emperyalist-burjuvazi, dünya kamuoyunu kendi çıkarları doğrultusunda oluşturmak ve yönlendirmek için, halkların tarih bi-

lincindeki çarpıklığı derinleştirerek, yakın geçmişte olup bitenin unutturulmasına ve emperyalizmin sömürücü, zorbacı ve talancı bir sistem olduğu, çıkarları gerektiğinde dünyayı ateşe vermekten çekilmeyeceği gerçeğinin perdelemesine, unutturulmasına çalışıyor.

Bu çarpıtmayı ve perdelemeyi, toplumun tümüne nüfuz eden eğitim kurumlarıyla ve devasa boyutlara ulaşan iletişim aygıtlarıyla çok iyi başarmaktadır. Birbirinden farkları ne olursa olsun, bütün burjuva tarih kurumları emperyalist-kapitalist sistemin olabilecek sistemlerin en mükemmel, en kusursuzu, olarak göstermeyi amaçlayan bir tarihi oluşturmakta birleşirler. Yakın geçmiş mümkün olduğu ölçüde unutturulmaya çalışılırken, unutturulmayacak kadar derin izler bırakan olaylar ve olgular ise sisteme rağmen çıkmış, rastlantısal olaylar ve olgular biçiminde yorumlanıyor. Bunu başaramadıklarında ise, "dün belki öyleydi, ama bugünkü koşullarda bunlar geçerliliğini yitirmiştir" diyerek, dünü mahkum ederek bu günü kurtarmayı ihmal etmezler,

Hiç kuşkusuz ki emperyalist-gerici kampanyanın boşa çıkarılması için, emperyalist sistemin bugünkü özellikleri ve onun bağrında taşıdığı uzlaşmaz çelişmelerin niteliği, emperyalistlerin nasıl bir barış, demokrasiyi istedikleri,

izlenen politikaların amaçları, "YDD"nin ekonomik ve siyasi cephesi ve "YDD" çerçevesinde emperyalizmin yeni sömürgecilik yöntemleri incelenerek, bugün Somali'ye, "insani yardım" ve "Kurtarıcı" rolüyle müdahale eden emperyalistlerin gerçek amaçlarının ne olduğunu ortaya çıkarabiliriz.

II. Dünya savaşında faşizmin ağır yenilgisini takiben, Doğu Avrupa ülkeleri, demokratik halk iktidarlarını kurarak SSCB'nin yanında yer aldılar. Bir sosyalist dünya bloku oluşturarak yeni güç dengelerinin oluşumunda blok taraf olarak yer aldılar. Artık dünya ölçeğinde emperyalistler arası rekabet dengelerinin yerini, farklı sistemler arası dengeler almıştı.

Bloklar üzerine oluşan bu güçler dengesi, klasik sömürgecilik sisteminin çökmesine yol açtı. Klasik sömürgecilik zincirinden kurtulan halkların anti-emperyalist potansiyeli, sosyalist blok ve işçi sınıfının birleşik gücü, emperyalizmin dünya hegemonyası planlarını geri itti.

Emperyalizm, güçler dengesinin aleyhine bozulmaya başlaması karşısında boş durmadı. Yeni konseptler geliştirdi. Dağılan klasik sömürgecilik sisteminin yerine, modern bir görünüme büründürülmüş, görece bağımsız ama işbirlikçi siyasal iktidarların egemenliğinde oluşturulan yeni sömürgecilik sistemini oturttu. Emperyalizm yeni sömürge sistemini yerleştirirken, faşizmi bir denge unsuru olarak yeniden devreye soktu. İşbirlikçi kukla iktidarlar ve ordulara dayanarak yukardan aşağıya faşist diktatörlükler tezgahladı. Kendine bağlı kaldığı bu ülkelerin ekonomisini, siyasal yaşamını ve sosyal güçlerin faaliyet alanını disipline etmek isteyen emperyalizm, global çıkarları önündeki engelleri temizlemek için faşizmi kullandı.

Latin Amerika ülkelerinin birçoğunda faşist askeri diktatörlükler, emperyalist dünyanın sosyalist blok karşısında güç dengesinin önemli bir unsuru ola-

rak değerlendirildiği gerici kuşak, 1980'li yılların ortalarına kadar emperyalizmin global politikasının önemli bir bileşenleri oldular.

Faşist-gerici diktatörlükler, emperyalizmin global çıkarları doğrultusunda önemli işler üstlendiler. Ancak içte sağladıkları disiplini uzun süre devam ettiremediler. Anti-faşist halk hareketleri boyutlandı ve diktatörlükleri sarstı. Emperyalizm insiyatifi elden kaçırmamak için yeni global konseptler geliştirdi.

Yeni sömürgecilik sisteminin temelini oluşturan sermaye ihracının yanında, uluslararası tekellerin yeni yönelişleriyle sanayiye tışıma hareketlerinin gelişmesi, siyasal planda da, yeni dengelerin oluşması, yeni politikaların uygulanmasını gerektiriyordu. Artık faşist, gerici askeri diktatörlüklerin toplumda topladıkları nefretle, yeni politikalara adapte edilmesi mümkün değildi. Bunların yerini yeni demokratik görünüşlü sivil siyasi gerici yönetimlerin alması hedeflendi. Güçler dengesinin iki temel dayanağından biri olan sosyalist sistemin dağılması, emperyalizme, kendi lehine bir güç dengesi oluşturmada daha rahat ve daha korkusuz hareket etme olanağı vermiştir. Emperyalizm; bastırma sindirme, boğma politikalarının yerini aldatma, yanıltma ve küçük kırıntılarla avutma, "havuç kırbaç" yaklaşımını ikame etmekte daha rahat davranmaktadır.

Emperyalizmin uzun süre uyguladığı, askeri faşist diktatörlüklerle denge kurma politikasının yığınlarda büyük tepki görmesi, bu diktatörlüklerin yapacağı fazla bir şeyin kalmaması bütün bunlar sonucu emperyalizmin yeni global politikalarında değişiklikler yaparak, işbirlikçi siyasal gerici yönetimlere "yumuşak iniş" politikası uygulanmıştır.

Ekim sosyalist devriminin üzerinden 75 yıl geçmiş bulunuyor. Ekim devriminin son kalıntılarının da tümüyle temizlendiğine inanan burjuvazi, bugün tüm dünyaya "Yeni Dünya Düzeni" olarak adlandırılan bir sistemi ka-

bul ettirebilmek için çaba göstermektedir. Çürümüş burjuva dünyasına ait tüm eski değerler, emperyalist ve yeni sömürgecilik politikanın bileşenleri olan savaş, hegemonyacılık ve tekellerin hakimiyeti, herkes için karşıtı bulunmayan tek yaşam biçimi olarak sunulmaktadır. İnsanlığın bugün yaşadığı çirkeften başka bir seçeneğin olmadığını andırılması ve geleceğe yönelik tüm umutlarını yitirmesi, "YDD" propagandalarının başlıca hedefini oluşturuyor. "YDD"nin, pekiştirmek ve sonsuza kadar varolacağına inandırmak isteği sömürü, işsizlik, yoksulluk, ahlaki çöküntü kültürel dejenerasyon gibi bütün özelliklerin gerçekte binlerce yıllık sınıflı toplumun temel ve en eski özellikleri olduğunu görenler için, "YDD" en eski dünya düzeni anlamına geliyor.

Proletaryanın Büyük Sosyalist Ekim Devrimi dünyaya yeni bir düzen sunmuştur. 75 yıl önce sosyalist devrim bugün yeni diye dayatılan herşeyin çürümüş burjuva dünyasına ait olduğunu açıkça ilan etmiş ve bunu tümüyle ortadan kaldırarak, işçiler ve emekçiler tarafından, işçilerin ve emekçilerin çıkarları doğrultusunda, dolayısıyla bütün insanların çıkarlarına uygun, sömürsüz, savaşsız sınıf ayrıcalıklarından temizlenmiş, gerçekten yeni bir dünyanın kurulmasının mümkün olduğunu göstermiştir. Ekim devrimi bütün insanlığa eski ve yeni arasında gerçeğe uygun bir ayırım yapabileme fırsatını vermiş ve başta tüm dünya proleterleri olmak üzere, bütün insanlığa, sosyalist bir dünya düzeni kurma çağrısı yapmıştır.

Ekim Devrimi'nin, dünya işçi sınıfına ve ezilen halklarına verdiği devrimci ilhamı ve emperyalist burjuvaziyi içine sürüklediği ölümcül korkuyu özeterken aynı zamanda, eski burjuva dünyasına karşı, yeni proleter dünyasının başlıca niteliklerini göstermiş oluyoruz.

"Eski düzen", o zamanki iki süper devlet ABD-SSCB arasındaki anlaşmayı ifade ediyordu.Bu

süper devlet ABD-SSCB arasındaki anlaşmayı ifade ediyordu. Bu anlaşmanın bütün dünya ilişkilerini belirleyecek kapsamda olduğu propagandası ağır bir sis tabakası olarak, sonraki sürecin bütün olaylarının üstünü örttü. Kamuyu, barış, demokrasi ve insan hakları idallerinin önde gelen temsilcisinin ABD olduğuna inanılmıyordu. ABD kazandığı moral gücüyle "YDD"ni kurucusu ve kollayıcısı olarak kendini kabul ettirmek noktasına kadar zorlandı. Ve "uluslararası adalet jandarma"sı rolünü üstlendi. Fakat çok geçmeden ABD'nin patronu olduğu "YDD"ni, barış demokrasi, ve insan hakları çağına girildiğinden kuşku duymayan en iyi niyetli yorumcularda bile "ciddi endişeler ve korkular yaratmaya başladı.

"YDD" tezini Pentagon'un şefi G. Bush ve Gorbaçov ekibi üretmişti. Bütün reformistler bu teze sarılarak bu temelde yeni teoriler üretmeye koyuldular ve bunu, M-L'i reddetmenin ve dünya devrimci mücadelesini gereksiz bulup bir kenara atmanın gerekçesi olarak kullandılar. M-L'nin emperyalizm konusunda getirmiş olduğu tahlil ve tesbitlerin "geçersizleştirildiğini" iddia ederek "militarist olmayan kapitalizm" tahlilleri yapmaya başladılar. Bilimsel teknolojiyle birlikte emperyalizmin "nitel bir değişime" uğradığını, "insanlaştığını", insanlığın ve toplumsal ilerlemenin yararına kullanacak bir sistem olduğunu iddia ettiler. Savaşların geride kaldığını, kapitalistlerin savaş çığırıklığına rağmen, "barış dolu bir dünya yaratanın" bütün zeminlerinin var olduğunu ispata koyularak kapitalist, emperyalizmi insanlığa şirin göstermeye çalıştılar. Uluslararası reformizm, bu bilim ve mantık dışı tezi büyük bir gayretle ve hızlı bir şekilde toplumun bütün kesimlerine yaymak için elinden geleni yapmaktadır. Emperyalistler YDD'nin kendi çıkarlarına uygun olarak Körfez Krizi gerekçesiyle ilk olarak Orta Doğu kurmaya başladılar.

SOMALİYE İNSANI YARDIMI? EMPERYALİST YAYILMACILIK MI?

20. yy'ın başında kapitailizmin emperyalizm aşamasına yükselmesiyle kapitalizm, dünya üzerinde egemenlik kurma momentumuna ulaştı. Kapitalizm bu aşamadan sonra günümüze gelinceye kadar kendini ayakta tutmak için çeşitli politikalar geliştirmiştir. Emperyalizm, bazı dönemler direk askeri müdahale ve ilhaklarla, bazı dönemlerde ise, gerçek amaçlarını maskeleyen bir politikayla, sözümona barış demokrasi ve insani yardım nidalarıyla dolaylı olarak emperyalist emelleri olan; sömürü talan ve zorbalığı sürdürmeyi hedeflemiştir.

Dün hangi emperyalist çıkarlarla Körfez'e müdahale ettilerse, bugün de Somali'ye yapılan müdahalede aynı emperyalist çıkarlar yatmaktadır.

Emperyalizmin varoluşundan beri değişen politikaları karşısında, değişmeyen amaçları yer almaktadır. Nedir bu amaçları? Daha fazla sömürü, daha fazla yağma, kan ve giderek dünyanın tümü üzerinde egemenlik kurma isteği...

Günümüzde Somali'ye yapılan müdahaleyi de, yazımızın başında açıklamaya çalıştığımız, emperyalizmin "Yeni Dünya Düzeni" içinde boyutlanan "Yeni sömürgeçlik" politikasının, pratiğe yansımaları olarak bakmak ve öyle değerlendirmek gerekir.

Somali'ye, "umut operasyonu" ve "insani yardım" safatasının perde arkasında yapılan uzun vadeli hesaplara geçmeden önce, Somali'nin beşeri ve coğrafik, stratejik konumunu ve süreç içinde, bu ülke üstünde oynan emperyalist oyunlara değinerek, bugünkü durumunu anlamaya ve açıklamaya çalışacağız.

Somali, başkenti Mogadişu olan, 8000.000'lük nüfusa sahip, 637. 657 km²'lik alanı kapsayan bir Doğu Afrika ülkesidir.

"Afrika'nın Boynuzu" olarak adlandırılan Somali, kıtanın kuzey-doğu ucunu kapsar. Aden

körfezi ve Hint Okyanusu'nda 2800 km kıyı boyunca uzanır. Somali halkı, bölgenin diğer halkaları gibi oldukça yoksul çiftçilerden (köylülerden) oluşur. Bu köylüler tarım ve hayvancılıkla bu bölgede hayatlarını sürdürürler. Altı Klana ayrılmış olan Somali'ler, herşeyin akrabalık ilişkilerine göre belirlendiği, geleneksel kabile düzenine göre yönetilirler.

Fransa ve İngiltere XIX yy. sonunda Somali'nin kuzeyini himayelerine aldılar. Ülkenin stratejik konumunu çekiciliğine kapılan İtalya ise, 1905'te Güney'de resmen bir sömürge kurdu. (1935'te İtalya Etopya'ya saldırıyı buradan yaptı.)

II. Dünya savaşından önce, Somali, birleşik, ulusal bir devlet değildi. Yukarıda sözünü ettiğimiz Batılı ülkeler, kıyı boyunca farklı şehirlerini zaptetmişlerdi. Herbir Batılı ülke, insanları egemenlik kurmak ve yakın bölgeleri kendi emperyalist emelleri doğrultusunda yağmalamak, kontrol altına tutmak amacıyla kıyıda, silahlarını ve ticaretlerini merkezleştirmişlerdi. 1949'da G. Somali, Birleşmiş Milletler gözetiminde İtalya'nın yönetiminde bırakıldı. Bir süre sonra bağımsız oldu. İngiliz himayesindeki kesim ise (kuzey kesmi), 1960'ta bağımsızlığını elde etti. 5 gün sonra ise kuzey ve güney Somali birleşerek "Somali Cumhuriyeti"ni kurdular. Burada sözünü ettiğimiz bağımsızlık, "gerçek manada bağımsızlık" olarak değil. "gerici, işbirlikçi" olarak emperyalizmin güdümünde ve onun "koltuk değnekçiliği"ni yaptığı, görece bağımsızlık biçiminde algılanması gerekir.

1969'da, Siad Barre, askeri bir darbe yaparak eski hükümeti devirdi. Barre hükümeti, emperyalist devletlerle işbirliği ve onlara hizmet etmek bakımından, eski hükümetten farklı değildi. Tek farkı ABD'ye rakip olan Sovyetler Birliği'ne doğru yavaşmasıydı. Barre, ABD ve SSCB arasındaki rakabetten yararlanıp fırsat yakalamaya çalıştı. Bu gelişmeler, ABD ve S. Birliği arasındaki reka-

beti bölgede şiddetlendirdi.

Bu rekabet Boynuz'u askerleştirdi. ABD , Etoya'yı sıkıştırdı. S. Birliği de Somali'nin komşu ülkelerine tanklar, toplar ve binlerce asker yerleştirerek üslenmeye çalıştı.

1978'deki savaşın mağlubu Somali oldu. Savaş, sınır bölesinde yaşayan halkı yıkıma uğrattı. Savaşta binlerce insan hayatını kaybetti.

1980 yılları boyunca, ABD; Para, yiyecek ve askeri yardımlar yaparak Barre Hükümetini ve Somali'yi kontrol altına aldı. Çeşitli "yardımlar" adı altında büyük paralar Barre'ye aktarıldı. Bu yardımlar, Somali'yi daha fazla emperyalizme bağımlı hale getiriyordu.

1990'da meydana gelen Moga-dişu ayaklanması 5000 kişinin ölümüyle ve Siat Barre'nin şehirden kaçmasıyla sonuçlandı. Bu ayaklanmadan sonra Somali tam bir yıkıntı ve sefalet yaşıyor. Hiçbir devrimci önderlik tanımayan ve tümüyle aşiretler arası çatışma biçiminde gelişen ayaklanma ve sürüpgiden iç çatışmalar, hemen hemen tüm üretimin durmasına ve onbinlerce insanın Etopya'ya ve Kenya'ya göç etmesine sebep olmuştur.

Geleneksel toplumsal örgütlenme biçimlerinin dışında herhangi bir halk örgütlenmesi ve aşiret reislerin egemenliği dışında herhangi bir siyasi oluşumun olmaması, bu durumun yüzyıllardır süren emperyalist sömürü ve talanla birleşmesi sonucu, Somali, BM "şemsiyesi" altında yeni emperyalist talan çıkartmasına uğramış, halk ise tam bir çaresizlik içinde buna boyun eğmekte ve ses çıkaramamaktadır.

Bugün en başta ABD ve Fransa olmak üzere müttefik güçler (Türkiye'de emperyalizmin "gözüne girmek", "iyi puan almak" için bu operasyona katıldı) Somali'yi istila ederlerken, Almanya'da emperyalist rekabetten geri kalmayarak, Somali'ye asker göndereceğini açıkladı.

ABD medyası, Somali'deki aç-

lık ve kıtlığın sebebi olarak farklı Somali kabileleri arasındaki çatışmaları ve "doğal sebeplerden" kuraklığı gösteriyor. Ayrıca ABD medyası hala bu bölgede yaşayan insanların "serbest pazar kurumaları"na ihtiyaç duyduklarını ve bunu ABD askeri güçlerinin getireceği demogojisini yapıyor. Eğer halklara, bu yalan ve karşıdevrimci hikayeleri yutturup inandırabilirse, ABD dünya adalete jandarması olarak, dünyayı daha yaşanabilir hale getirebileceği tezghasını kabul ettirecek.

Somali'ye "Umut Operasyonu" nun perde arkasında uzun vadedeli hesaplar yatmaktadır. Yazımızın başında da belirttiğimiz gibi, Afrika Boynuz'u, Hint Okyanusu'nun , Kızıl Deniz'in ve dolaşmasıyla "sıcak bölge" Ortadoğu'nun kontrolünde rol oynayacak stratejik bir öneme sahiptir. Kısaca; Somali bir yandan kaygan Ortadoğu zemininin kontrolü için ABD'ye önemli bir üs sağlıyor, aynı zamanda da Afrika'nın kontrol edilebilmesi olanakını yaratıyor. Diğer yandan Somali'nin zengin petrol ve uranyum rezervlerinin bulunduğu söyleniyor.

Operasyon bu bakımdan, şu anda yalnızca dolaylı ve uzun vadedeli hesaplar bakımından önem taşıyor. Bir zamanlar, yalnızca iki süper devletten birine dayanarak ve onların oyunu içinde siyasal bir rol üstlenebilen aşiretlere bağlı silahlı grupların, "YDD" kurallarına uygun olarak disipline edilmesi, ABD'nin emperyalist ekonomik ve politik ilişkilerin yürütülebilmesi için stabilize edilmeleri gerekiyor. Şu anda yürütülen silahsızlandırma faaliyetlerinin başlıca amacı ülkede gerçek anlamda bir silah taşınma tekeline sahip, merkezi ve kontrol altında bir hükümet oluşturmaktır.

Emperyalist-burjuvazinin "kalemşörlüğünü" yapan tekelci medya, Somali ve diğer Afrika ülkelerinde yeterli batı sitili serbest pazar kurumları olmadığını bunun yoksulluğun açlığın sebeplerinde biri olduğunu yayıyor. Oy-

sa tüm yoksulluğun ızdırıplarını ve kıtlığın sebebi "serbest pazar" kapitalizmidir. Tüm yüzyıl boyunca, Afrika kıtası "serbest pazarca" emperyalist güçlerin egemenliğine, vahşiliğine, yağmacılığına ve hilelerine sahne olmuştur.

Operasyonun temelinde perde arkasında bunlar yatarken emperyalistler, açlık, yoksulluk ve hastalığın pençesinde kavranan binlerce Somali insanın görüntülerini TV'lerinde reklam konusu ederek, Somali'ye sırf insani amaçlara gidildiği yalanını yaymaktadırlar.

"YDD" çerçevesinde, "Körfez Krizi" gerekçesiyle Ortadoğu'da, insani yardım gerekçesiyle Somali'de kurmak istedikleri hegemonyacı sistemler, genel ve stratejik anlamda uzun vadede dünya üzerinde kurmak istedikleri hegemonyacı sistemlerin nüvelerinin denek taşlarını oluşturuyorlar.

Kısacası, dün olduğu gibi bugün de, emperyalist politikaların temelinde baskı, zorbalık ve zorla egemen olma isteği vardır. Baskı ve zor kullanmak için gerekli gerekçeleri yaratacak mekanizmalar, o politikayı destekleyecek kamuoyunu yaratacak propaganda odakları sürekli çalışmaktadır.

Gerek Körfez gerekse Somali müdahalesi, emperyalizmin ne ilk ne de son müdahalesi olacaktır. Şimdiden Bosna-Hersek üzerinden Balkanlara girme hesapları yapılmaktadır. Bu durumun, emperyalizm dünya üzerinde varolduğu sürece devam edeceği şüphe götürmez bir gerçektir.

Boynuz'daki gerçek sorun halk kitlelerinin kendi kendini henüz örgütlenmemiş olmalarıdır. Devrimci önderliklerce yaratılacak olan halk örgütlemeleri ABD ve diğer emperyalistleri Boynuz'dan kovacaktır.

Emperyalizmin dünya üzerinde oynadığı bu çirkin ve hegemonyacı oyunu boşa çıkarmak için uyanık olmalıyız, O'nun topyekün saldırılarına karşı dikilmeliyiz, topyekün mücadele etmeliyiz.

NACİ KUTLAY'IN "İTTİHAT-TERAKKİ VE KÜRTLER" ADLI KİTABI HAKKINDA BİR KAÇ SÖZ

Son yıllarda Kürtler hakkında yayınlanan kitap miktarında büyük bir artış gözlenmektedir. Bu sevindirici bir gelişme olmakla birlikte bu kitaplardan bazılarında izlenen yanlış yöntemler üzerinde de durularak ileride yapılacak olan çalışmalarda benzer yanlışlar yapılmasının önüne geçilmeye çalışılmalıdır.

Bu düşünceden hareket ederek bu yazıda Naci Kutlay'ın İttihat-Terakki ve Kürtler adlı kitabının belirtilmeyen kaynakları üzerinde durmaya çalışacağız.

Naci Kutlay'ın adigeçen kitabı, ilkin 1990'da Vejin Yayınları arasında Stockholm'de, daha sonra ise İstanbul'da yayınlandı.

I

Fanizade Kardeşler hakkında bilgi verirken Naci Kutlay şunları yazıyor:

"Revanduz'lu Fanizade Zeynelabidin, Mes'ut ve Ali İlmî kardeşler İttihat ve Terakki'nin liberal-burjuva görüşünden yana olan çalışkan ve etkin kişilerdi. Adana'da doğmuş olması nedeniyle Adana'lı Zeynelabidin olarak da tanınan Zeynelabidin, Mekteb-i Hukuk'ta okutmanlık yapmış ve sonra İttihat ve Terakkicilerin karşısında yer almıştı. Bu aileden üç kardeş de Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşunda af dışında tutulan 150

kişi arasında yer almaktaydı." (abc) Naci Kutlay, İttihat Terakki ve Kürtler, Vejin Yayinevi, Stockholm, 1990. s. 59)

Bu parafrasta yazılanlar Malmisanij'in şu yazdıklarına hayli benzemektedir:

"Hürriyet ve İtilaf Fırkası içinde yer alacak olan bir diğer Kürt de Rewanduzlu Fanizade-ler'den Zeynelabidin'dir. Zeynelabidin, Mekteb-i Hukuk müderrislerinden olup Hürriyet ve İtilaf'ın genel katipliğini yapmıştır. Adana'da doğduğu için 'Adanalı Zeynelabidin' diye tanınan Zeynelabidin, Kürdistan Teali Cemiyeti'ne de üye oldu. Mevlanzade gibi o da kardeşleri Fanizade Mesut ve Ali İlmî ile birlikte 150'liklerdendi..." (abc) Malmisanij, Yüzyılımızın Başlarında Kürt Milliyetçiliği ve Abdullah Cevdet, Jina Nû Yayınları, Uppsala, 1986, s. 52)

Naci Kutlay ile Malmisanij'in bu konuda yazdıkları arasındaki önemli bir fark ise şudur: Malmisanij yararlandığı kaynağı belirtirken, Naci Kutlay bunu yapmamaktadır.

Naci Kutlay'ın kitabında yukarıdaki paragrafı müteakiben şöyle deniyor:

"Kosova Valisi Hüseyin Fikri'nin oğlu Lütfi Fikri (1872-1934), Paris Hukuk Fakülte-

si'nde okudu, 1895 yılında sultan karşısı davranışları nedeniyle 14 ay cezaya çarptırıldı ve Paris'e kaçtı 1908'de ülkeye döndü ve aynı yıl Dersim milletvekili oldu. Daha sonra İttihat ve Terakki'ye karşı cephe aldı. İttihat ve Terakki'nin baskacı yöntemlerine ve 1910'da sıkıyönetim kararlarına sert bir biçimde karşı çıktı. 1925'de İstanbul Barosu başkanını seçildi." (abc) Naci Kutlay, İttihat Terakki ve Kürtler, Vejin Yayinevi, Stockholm, 1990, s. 58)

Malmisanij'in Lütfi Fikri ile ilgili yazdıklarından bir bölüm ise şöyledir:

"Lütfi Fikri (1872-1934) hakkında, Prof. Hilmi Ziya Ülken şu bilgileri verir: Kosova valiliği yapmış olan Hüseyin Fikri Paşa'nın oğludur. İlk öğrenimini Gümüşhane'de yapmış, daha sonra Paris'te hukuk okumuş, 1895'te Meşrutiyet için mücadelesinden dolayı 14 ay hapse mahkum edilmişti. Cezaeviden çıkınca... Paris'e kaçtı. Oradan Mısır'a giderek avukatlık yaptı. Aynı zamanda edebi, siyasi makaleler yazdı. 1908'de Meşrutiyet'in ilanından sonra İstanbul'a döndü. İlk Mebusan Meclisi'nde Dersim'den milletvekili seçildi... 1910'da Mutedil Hürriyetperver Fırkasını kurdu. Bir de Tanzimat adlı bir gazete çıkardı." (abc)

Bu bilgileri aldı kaynağı belirttikten sonra Malmisanij şöyle devam ediyor:

"Lütfi Fikri, *daha 1910'da idare-i örfiye (sıkıyönetim)'yi eleştirirken 'idare- örfiye korkuluk halindedir' diyerek 1866'da İtalyan kont Kavur'un söylediği şu sözü hatırlatır: 'en ahmak adam bile idare-i örfiye ile memleketi idare edebilir.'*" (abç)

Malmisanij burada da yararlandığı kaynağı verir ve bir sonraki sayfada şöyle yazar:

"*Dönemin güçlü bir avukatı olup 1925'lerde İstanbul Barosu başkanlığı da yapacak olan Dersin asıllı bu yazar...*" (abç) Malmisanij, Yüzyılımızın Başlarında Kürt Milliyetçiliği ve Abdullah Cevdet, Jına Nû Yayınları, Upsala, 1986, s. 53-54)

Okuyucu altını çizdiğimiz bölümlere dikkat edince görecektir ki Kutlay'ın bu yazdıkları hemen hemen Malmisanij'in kitabındakilerin aynısıdır (Fanizadeler ve Lütfi Fikri ile ilgili olarak verilen bilgiler Naci Kutlay'ın kitabında aynı sayfada arka arkaya gelen paragraflarda, Malmisanij'in kitabında ise ardarda gelen sayfalarda yer almaktadır). Malmisanij'in, yararlandığı kaynakların yani Hilmi Ziya Ülken ile Tarık Zafer Tunaya'nın kitaplarını adını vermesine karşılık Naci Kutlay bu bilgileri nereden aldığını belirtmemektedir. Hem Kutlay'ın Lütfi Fikri hakkında verdiği bu bilgilerin Malmisanij verdiği bilgilerden daha az olması hem de kitabının kaynakçasında Hilmi Ziya Ülken'in ve kitaplarının adının bulunmaması, Kutlay'ın bu bilgileri Malmisanij'in kitabından aktardığını düşündürüyor. Bu son düşüncede yanılabiliriz ama şunuda yanılmadığımız kesin: yararlandığı kaynak hangisi olursa olsun

Kutlay bunu belirtmeliydi. Çünkü hem bilimsel çalışmalarda kullanılan yöntem budur hem de başkalarının emeğine, alınterine saygı bunu gerektirir.

II

Naci Kutlay, kitabının bir başka yerinde ise şöyle der:

"...I. Jön Türk Kongre'sine de iki Kürt delege katılmıştı. Bunlar Abdurrahman Bedirhan ve Hikmet Baban idi." (abç) Naci Kutlay, İttihat Terakki ve Kürtler, Vejin Yayınevi, Stockholm, 1990, s. 87)

Aynı bilgilere Malmisanij'in kitabında da rastlıyoruz:

"1902'deki diğer önemli bir gelişme de Paris'de Jön Türkler'in kongre yapmasıydı. Bu ilk kongreye Osmanlı İmparatorluğu sınırları içindeki değişik uluslara mensup delegeler katılmıştı. Bu kongreye Kürt delegesi olarak Abdurrahman Bedirhan ile Hikmet Baban'ın katıldığını biliyoruz." (abç) (Malmisanij, Yüzyılımızın Başlarında Kürt Milliyetçiliği ve Abdullah Cevdet, Jına Nû Yayınları, Uppsala, 1986, s. 27)

Aradaki fark şu: Naci Kutlay bu bilgiyi nereden aldığını belirtmiyor. Malmisanij ise yararlandığı Farsça bir kaynağın adını veriyor. Kaynak vermediği için Kutlay'ın bu bilgileri Malmisanij'in Türkçe olan kitabından almış olabileceğini düşünüyoruz ama yanılabiliriz (yanılıyor sak Kutlay bizi aydınlatabilir kuşkusuz).

III

Naci Kutlay, kitabının bir yerinde şöyle yazar:

"Yine aynı yılın kasım ayında, 23 Temmuz 2. Meşrutiyet Devrimi'nden sonra çıkan 'Şark

ve Kürdistan' gazetesinde Bediüzzaman'ın Kürtleri konu alan, dikkatleri o yöne çekmek isteyen yazılarına rastlamaktayız. 'Kürtler Yine Muhtaçtır' başlıklı yazısı bunlardan biridir." (abç) (Naci Kutlay, İttihat Terakki ve Kürtler, Vejin Yayınevi, Stockholm, 1990, s. 101)

Bu cümleleri okuyanlar, Naci Kutlay'ın Şark ve Kürdistan gazetesini bizzat gördüğünü sanacaktır. Çünkü görüldüğü gibi Kutlay, bu gazetede Bediüzzaman'ın yazılarına "rastlamaktayız" der ve kitabın yazarı yalnız kendisi olduğu için "rastlamaktayız" derken "rastlamaktayım" demek ister. Bu paragrafta söylediklerinden ayrıca şunları anlıyoruz: O, bu gazetede Bediüzzaman'ın sadece bir yazısına değil "yazılarına" rastlamış. "Kürtler Yine Muhtaçtır" başlıklı yazı ise bunlardan sadece biri imiş.

ama Kutlay aynı kitabında şunları da yazıyor:

"Meşrutiyet'ten sonra yayınlanan bir diğer yayın organı da 1908 sonbaharında çıkan 'Şark ve Kürdistan' gazetesiydi Bunun İttihat ve Terakki'nin etkisinde ve dindar bir gazete olduğunu sanıyorum. 13 Kasım 1908 tarihli sayısında Bediüzzaman Sadid Kürdi'nin Kürtler Yine Muhtaçtır başlıklı yazısı yayınlanmıştı. Malmisanij ve Mahmut Levendi'nin 1986 yılında Stockholm'de ayınladıkları Çrçıra adlı derginin 2. sayısında, gazetenin bir fotokopisine yer verilmişti." (abç) (Naci Kutlay, İttihat Terakki ve Kürtler, Vejin Yayınevi, Stockholm, 1990, s. 54)

Bu paragrafta yazılanlardan ise Kutlay'ın sözkonusu gazeteyi bizzat görmediğini anlıyoruz. Yazdıkları arasında geçen "sanıyorum" ifadesi de bunu gösteriyor. Çünkü gazeteyi bizzat gö-

rüp incelemiş olsaydı görüşlerini gazetede yazılanlara dayandırır. "sanıyorum" diyerek tahminlerle yetinmezdi. Ne yazık ki Kutlay, Şark ve Kürdistan gazetesi ile bilgileri aldığı kaynağı da belirtmiyor ve bu kaynakların yazarlarına yine haksızlık yapmış oluyor.

Peki Kutlay daha önce aktardığımız paragrafta, Şark ve Kürdistan gazetesinde Bediüzzaman'ın başka yazılarının bulunduğunu yazarken neye dayanıyor? Bizim bildiğimiz kadarıyla bu gazetenin sadece ilk sayısı mevcuttur ve bu sayıda da Bediüzzaman'ın başka yazıları yoktur. Bu "diğer yazılar" gerçekten var mıdır? Varsa hangileridir? Naci Kutlay bu konuda bizi aydınlatmalıdır.

IV

Naci Kutlay, Rojî Kurd dergisinden söz ederken "Yazarları arasında Abdullah Cevdet, Müks'lü Hamza Bey, Kürt şairi Pîremêrd, Bitlis'li Kemal Fevzi'nin yazılarına sıkça rastlamaktayız. Abdullah Cevdet, bu dergide yazı yazarken şair Pîremêrd'in oğlu Nejad'ın da A. Cevdet'in dergisi 'İctihad' yardım ettiğini görüyoruz" der (abc) Naci Kutlay, İttihat Terakki ve Kürtler, Vejin Yayınevi Stockholm, 1990, s. 59)

Bunları okuyunca insan Naci Kutlay'ın söz konusu dergiyi didik didik incelediğini düşünüyor. Oysa bu bilgilerin yanlışlığını görünce didik didik incelemek şurda kalsın onun bu dergiyi hiç görmediğini (görse de okumadığını) anlıyoruz. Gerçek şudur: Rojî Kurd dergisinde adı geçen kişilerin yazılarına sıkça rastlamıyoruz. Bu dergi toplam dört sayı çıkmıştır. Bizim gördüğümüz ilk üç sayıda adı geçenlerden Kemal Fevzi ile

Hamza Bey'in herhangi bir yazısı yoktur. Bizim Rojî Kurd'de hiç rastlamadığımız bu yazarların yazılarına Naci Kutlay nasıl "sıkça rastlamakta"dır? Bizim bu konudaki düşüncemiz şudur: Naci Kutlay bu dergiyi bizzat görüp incelemiş değildir. Bu yazdıklarını başka yerden aktarmış ama bu kaynağını da belirtmemiştir. Ama karşılaştırma yapınca onun bu bilgileri Zınar Silopi'nin Doza Kürdistan'ında aldığı sonucu varıyoruz. Silopi şöyle yazıyor: "Bu mecmuanın... Türkçe kısmında yazarlar arasında.... Dr. Abdullah Cevdet Bey... Kemal Fevzi Bey'le birtakım gençler bulunuyorlardı. Kürtçe kısmında... Müks'lü Hamza Bey vesaire vardı."

Kuşkusuz bu örnekte olduğu gibi Zınar Silopi'nin yazdıklarında da yanlışlar vardır. Kaldı ki doğru ya da yanlış olsun, yararlanılan ya da kendisinden alıntı yapılan kaynaklar belirtilmelidir.

Naci Kutlay, "Pîremêrd'in oğlu Nejad'ın da A. Cevdet'in dergisi 'İctihad'a yardım ettiği" konusundaki bilgiyi nereden aldığını da belirtmemektedir. Ancak bu bilginin Malmisanuj ve Mahmûd Lewendî'nin "Li Kürdîstana Bakur û Li Tırkiyê Rognamegeriya Kurdî" adlı kitabının 62. sayfasından alındığı açıkça belli oluyor.

V

Naci Kutlay kitabının bir yerinde Yekbûn dergisi hakkında şunları yazıyor:

"1913 yılında Hêvî Cemiyeti, İstanbul'da 'Yekbûn' adında bir Türkçe-Kürtçe gazete yayınlamıştır. Diğer dergi ve gazetelerle yapılan karşılaştırmada, 'Yekbun'un genellikle politik bir yanının olmadığı görülür. Bu yıllar İttihat ve Terakki'nin baskıcı olmaya başladığı yıllardır. Gazetenin politik

yazılara fazla yer vermemesinde bu faktör rol oynamış olabilir. Zaten ancak birkaç sayı yayınlanabilmişti. İbrahim Kürdi'nin salıp ve sorumlu müdür olduğu gazetede Salih ve Celadet Bedirhan'lar ile Münci Kürdi'nin yazılarına sıkça rastlanılmaktaydı." (abc) Naci Kutlay, İttihat Terakki ve Kürtler, Vejin Yayınevi, Stockholm, 1990, s. 58)

Burada yazılanları okuyan biri, Naci Kutlay'ın Yekbûn dergisini bizzat gördüğünü, hatta bunu diğer Kürt gazete ve dergileriyle karşılaştırdığını sanacaktır. Çünkü bu "karşılaştırma" sonunda o "Yekbûn'un genellikle politik bir yanının olmadığı" sonucuna bile varmıştır. Kutlay, Yekbûn'un "ancak birkaç sayı yayınlanabilmiş" olduğunu, "İbrahim Kürdi'nin sahip ve sorumlu müdür olduğu gazetede Salih ve Celadet Bedirhan'lar ile Münci Kürdi'nin yazılarına sıkça" rastlandığını da ekler.

Ancak daha önce değinilen Şark ve Kürdistan gazetesi ile Rojî Kurd dergisi örneğinde olduğu gibi, Kutlay'ın, görmediği kaynaklar konusunda da görmüş havasına büründüğünü bildiğimizden onun Yekbûn dergisini de bizzat görüp incelediği konusunda kuşkumuz var. Okuyucu olarak bu kuşkumuzun giderilmesi için sayın Kutlay'ın şu konularda bizi aydınlatması gerekiyor. Birkaç sayı yayımlandığı belirtilen Yekbûn toplam kaç sayı çıkmıştır? Siz bunların kaçını bizzat görüp incelediniz? Celadet Bedirhan'ın bu dergide yayınlanmış olan yazılarından söz ediyorsunuz. Keza bu dergide (gazetede) Salih Bedirhan ve Münci Kürdi'nin yazılarına sıkça rastlandığını belirtiyorsunuz. Hangi sayılarda bu yazarların hangi yazıları yayınlanmıştır?

DEVRİMCİ-DEMOKRATİK ÖĞRETMEN HAREKETİ VE EĞİT-SEN

Ali BİRA

Emeğin horlanıp aşağılandığı, başta işçi sınıfı olmak üzere emekçi halkın emperyalizmle işbirliği halindeki kapitalistlerce sömürüldüğü, Kürt halkının ulusal bağımsızlık isteminin kanla bastırıldığı, yoksulluğun dayanılmaz boyutlara ulaştığı, işsizliğin her yıl milyonlara varan sayıda arttığı, dış ve iç borcun emekçi halkların sırtına yüklendiği, her gün "faili meçhul" cinayetlerin yaşandığı, sokak infazlarının neredeyse doğal karşılandığı çok uluslu devlet koşullarında yaşıyoruz.

Hak aramanın yasal ve fiziki olarak engellendiği, demokratik hak ve özgürlüklerin yasalarla yasaklandığı, işkencehane ve zindanların yurtsever ve devrimcilerle doldurulduğu, konuşmanın, düşünmenin, yazmanın en ufak bir hak aramanın bedelinin, "faali meçhul" cinayetler veya sokak infazlarının olduğu bir ülkede yaşıyoruz.

Yaşadığımız bu ortamı doğru kavrayabilmek, sürecin temelindeki sınıf mücadelesini doğru kavramaktan geçer. 1970-1980 sürecinde devlet içerisindeki resmi faşist odaklar ile devlet destekli MHP'li faşistlerin saldırı ve katliamları, okullardan mahallelere, kasabalardan şehirlere, fabrikalardan açık alanlara kadar tırmandırılmıştı. Faşizm gelişen ulusal ve toplumsal kurtuluş mücadelesini bastırmak, bu mücadeleyi bölmek için, tarihte olduğu gibi bazen Alevi-Sünni çatışması yaratarak 100'lerce insanı katletmiş, bazende kitlelerinrin

görkemli hak arama mücadeleleri karşısında azgınlığını göstererek en saldırgan şekilde kitlelere saldırmıştır. (1977 1 Mayıs olayları buna örnektir) Geçmişte yaşanan bu olayları MIT ve MHP tezgahlıyarak yapıyordu. Bugün bu tür eylemlerde Özel Harp Dairesi ve Hizb-i Kontra kullanılmaktadır. Geçmişte mezhepsel ayrılığı kullanarak Kürt düşmanlığını körükleyenler bugün şovenizmi kullanarak Kürt düşmanlığını körükleyip halkları düşmanlaştırmaya çalışıyorlar.

Dün İzmir'de, Fetiye'de, Antalya'da şovenizmi körükleyerek Kürt kökenli insanlara saldıranlar, bugün bu şovenizmi körükleyerek sivil faşist çeteler oluşturarak yurtsever Kürt halkına saldırma projelerini hazırlıyorlar.

Türkiye ekonomisi altüst olmuş, 60 milyar dolar dış borç 70 trilyon iç borçla, IMF, Dünya Bankası ve OECD reçeteleri ile yönlendirilir hale gelmiştir.

Ekonomik sistemin yeniden kendini üretememesi sömürü yöntemleriyle ilgili yeni arayışlar 24 Ocak kararlarını doğurdu. Bu kararlarla burjuvazi şunları gerçekleştirdi.

- 1- Emperyalizm ve işbirlikçileri için daha çok sömürü daha çok hak,
- 2 - Emekçiler için ise daha fazla soygun ve yoksullaşma,
- 3- Bu uygulamalar sonunda ucuz emek cennetine çevrilmiş ülke.

ÖĞRETMEN ÖRGÜTLÜLÜĞÜNÜN KISA TARİHÇESİ

Türkiye ve Kürdistan halkının zorla bir arada tutulduğu dolayısıyla toplumsal sorunların çözümünü de tarihi süreçte birlikte yürütmeye çalıştıkları bir zaman dilimine bakıldığında ilk öğretmen örgütülüğü 1908'de kurulan "Encümen-i Muallimi"dir. Daha sonra İstanbul'da kurulan "Muhafaza-i Hukuk-u Muallimin" adında ikinci bir örgüt kurulmuştur. Kısa bir aradan sonra bu iki örgüt birleşip "Cemiyeti Muallimin" adı altında örgütlenmesini sürdürmüştür. Bu örgüt her ne kadar öğretmenlerin bazı akademik haklarını savunmuşsa da daha ileri talepleri savunmaktan geri kalmıştır. Bir müddet sonra 1909 hareket ordusunun İstanbul'a gelmesiyle başkanı tutuklanıp dernek kapatılır.

1914 yılında ise "Öğretmenlerin tanışmaları, bilimsel toplumsal ihtiyaçlarını karşılama, halkın yaşam düzeyini yükseltme" taleplerini programına alan "Muallimler Cemiyeti" kurulur. Örgütün merkezi İstanbul'dadır. Bu birlik 22 Mayıs 1919'da İstanbul Sultanahmet meydanında binlerce kişinin katıldığı anti-emperyalist bir miting düzenler. Bu öğretmenlerin örgütlü gücünü gösterdiği ilk kitlesel ve ciddi eylemdir. 1920 yılında II. Abdülhamit döneminde 8 ay maaşını alamayan ilkokul öğretmenleri ilk kez grev yaparlar. Kurulu bulunan Muallim Cemiyeti kendiliğinden gelişen bu greve önderlik etmek değil desteklemekle kalmıştır.

Öğretmen ve diğer eğitim

emekçileri 1922-1946 yılları arasında merkezi bir örgütten yoksun kalmışlardır. Ancak bazı yerel dernekler kurulmuş bunlarda sınıf ve kitle çıkarımı savunma yerine Kemalizmi yaymayı amaçlamışlardır. 1925'te çıkarılan Takrir-i Sükun kanunu o yıllarda yükseliş gösteren işçi sınıfı eylemlerinin ve pek çok demokratik hareketin merkezi bir örgütte örgütlenmelerini engellemiştir.

1946 yılında cemiyetler kanununda yapılan değişiklikle "Türkiye Öğretmenleri Dernekleri Milli Federasyonu"(TÖDMF) kuruluyor. Bu örgüt devlet eliyle kurulmuş ve en geri talepleri bile savunmadığı gibi, genel başkanlarının tek çabası siyasi partilerden milletvekili seçilmek olmuştur. Ege-Göller ve Akdeniz bölgelerinde bölge öğretmenleri dernekleri kurulur. Bu dernekler 1963 yılında Köy Öğretmenleri Dernekleri Federasyonu adı ile merkezi bir örgütte birleşmişlerdir.

1961 Anayasası'nın kısmi demokratik açılımlar yapmasıyla 1965 yılında TÖS kurulur. TÖDMF yöneticileri bir süre TÖDMF'yi fes etmeyerek kendi kariyerist tavırlarını sürdürmelerine rağmen 22. Kongrede TÖS merkez yöneticileri adaylıklarını koyarak seçiliyor ve TÖDMF'yi fes ederek öğretmen hareketini çok başlıktan ve bölünmüşlükten kurtararak tek örgütte yeni TÖS'de örgütlerler.

Burjuvazinin zorba karakteri gereği olan faşizmin, gelişen toplumsal muhalefeti bastırma, elde edilen kazanımları rafa kaldırarak kendi egemenliğini sağlamlaştırmaya çalıştığı 12 Mart 1971'de, birçok demokratik kitle örgütleri yanında TÖS'ü de kapatır.

Ancak öğretmen hareketi susmayarak bir kaç yıl sonra TÖB-DER'i kurar. TÖB-DER, TÖS'ün mirasını devralmak kaydıyla onurlu öğretmen mücadelesini yükseltir. Amaçladığı kitlenin

%60'lık bölümünü üye yapar. Bu güne kıyaslandığında yüksek bir nicelik sağlandığı açıktır.

TÖB-DER'de bir çok eylemlilik ve mücadele süreci yaşamıştır. 1974-80 döneminde gerçekleştirilen salon toplantıları, gösteri, mitingler örnek olarak sıralanabilir. 24 Aralık 1979 Maraş Katliamı protesto mitingi de henüz hafızalardadır.

Her 10 yılda bir darbelerin tezgahlandığı Türkiye'de 12 Eylül faşist diktatörlüğü de gelir gelmez TÖB-DER'i kapatarak mal varlığına el koydu. Bütün demokratik hak ve özgürlükleri, dünyada örneği görülmemiş barbarlıkla ezdi.

Susmak bilmeyen öğretmen mücadelesi 1986 yılından başlayarak yayına geçen ABCE dergisi ile sesini yükseltti kısa sürede EĞİT-DER'i kurdu. Emekli öğretmenlerce kurulan EĞİT-DER'in amacı çalışan eğitim emekçilerinin grevli toplu sözleşmeli sendikaya kavuşmasında bir köprü olmaktı. Eğitim emekçilerinin istemlerini savunan dernek EĞİT-DER'den EĞİT-SEN'e şiarıyla örgütlendi. 12 Eylül faşist darbesinden sonra da varlığını sürdüren kariyerizm ve grupçuluk, henüz doğma aşamasında olan bu sendikal hareketliliği böldü. EĞİT-SEN ve EĞİTM-İŞ olarak iki ayrı sendika kuruldu. 333 kurucusu ile 13 Kasım 1990'da kurulan Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikası (EĞİT-SEN) bu gün sendikal mücadelenin birleşmesi için adım atarken Eğitim İş Sendikası bu adımı atmakta direnmektedir. EĞİT-SEN'inde içinde yer aldığı 200.000 varan toplam üyeli 17 memur sendikasıncı kurulan Kamu Çalışanları Sendikaları Platformu da küçümsenemez bir güç ve birliktir. Genel olarak memur sayısına bakıldığında istenilen düzeyde niceliğe ulaşmamıştır. EĞİT-SEN, 24 Kasım 1992 tarihi itibarıyla; 40.557 üye, 63 şube ve 226 temsilcilikle örgütlülüğünü sürdürmektedir.

NASIL BİR SENDİKA?

Emekçilerin ekonomik, demokratik istemleri için bir araya gelip örgütlendikleri kurumlardan biri de sendikalardır.

Somut talepleri uğruna bir araya gelip örgütlenen kitleler, istemlerine kavuşabilmek için mücadeleleriyle zaman zaman yasalar içinde, zaman zaman yasaları zorlayarak, zaman zaman da dışına taşarak bir baskı unsuru oluştururlar. DKÖ'ler (sendikalar, dernekler) direk siyasal iktidarı hedeflemeyen ancak siyasal iktidarı etkilerler onun hareket alanını daraltırlar.

Emperyalizmin ortaya çıkmasıyla yerli işbirlikçilere ve sömürgecilere dayanıp ülkelerin sömürülmesinin katmerleştiği günümüzde, emperyalistler gelişen sınıf mücadelesini bastırmak için sermayeden yana, burjuva ideolojisini savunan sendikaları kururlar. Bunun somut örneği 1950'lerde Türk-İş gibi gerici sendikayı kurdurması gösterilebilir. Sömürülen emekçi sınıfın kendi çıkarlarını koruması savunup geliştirmesi, kendi çıkarlarını genel sınıfın çıkarlarının bir parçası olarak görmesi ve bağımsız sendikal örgütler kurmasıyla mümkündür. Yani kendi ekonomik demokratik ve politik istemleri etrafında örgütlenen kitleler mücadelelerini iktidara ve emperyalizme yöneltmek zorundadırlar. Ezilen ve sömürülen kesimlerin hak arama örgütleri olan sendikalar, diğer ezilen kesimlerin ve ulusların kaderine ilgisiz kalmazlar. Şovenizmi, ırkçılığı kendisine bayrak edinmiş Türk sömürgeciliğine karşı emekçi sendikaları Kürt halkının meşru mücadelesini desteklemeli Kürt halkının KKTH savunmalıdır.

SENDİKALARDA İÇ İŞLEYİŞ

Demokratik kitle örgütlerinde demokratikliğin iç işleyiş prensipleri; tabanın söz ve karar

sahibi olması, çok seslilik, kolektif irade demokratik merkezîyetçilik ilkeleri olmalıdır. Tabanın söz ve karar sahibi olmasından anlaşılır; yöneticilerin taban tarafından gerektiği zaman alınabilmesi, yerlerine yenilerinin seçilebilmesi, kararların tabanın bütününe katıldığı mekanlarda alınması yada örgüt içi çeşitli kurumlar ve mekanizmalar işletilerek alınmasıdır. Tabanın örgütü denetleme hakkı güvenceye alınmalı, bunun için gerekli araçlar yaratılmalıdır. Çok seslilik demokratikliğin koşullarından birinin sağlanmasıdır. Tabanın söz ve karar sahibi olduğu bir örgütte tek seslilik mümkün olmaz. Bu nedenle sendikalarda değişik düşünce ve görüşler çıktığında onlar dikkate alınmalı çoğunluk olma yolları sürekli açık tutulmalıdır. Kolektif irade; gücü oluşturan tüm bireylerin birlikte karar alıp, aldıkları kararları birlikte uygulamalarını ifade eder. Örgüt içerisinde bireysel inisiyatiflerin yerini kolektif inisiyatiflere bırakması gerekir.

Demokratik merkezîyetçilik ilkesi DKÖ ve sendikalarda sıkı sıkıya sarılınması zorunlu olan, örgütlülüğün bütün evrelerinde hayata geçirilmesi gerekli olan bir ilkedir. Tabandan tavana örgütlülük, bütün üyelerin bağımsız iradelerinin yansıtacağı karar ve organların çalışmasıyla mümkündür. Örgütlerin faaliyet ve eylemlerinde, çalışma programlarının oluşmasında kitlelerin iradelerinin yansıtılması zorunludur. Bu gün Eğitim-Sen ile Eğitim-İş'in birleşmesini taban olumlu bulmasına rağmen tavan bu iradeye ses çıkarmıyor. Eğer böyle değilse, Eğitim-Sen ve Eğitim İş sendikaları hiç zaman geçirmeden birleşme veya birleşmemeyi oylamaya sunmalıdırlar.

Merkezîyetçilik ise, azınlığın çoğunluk iradesine uyması örgütün genel çıkarları ve amaçlarına ters düşmemesi, Bağlayıcı organlarda alınan kararlara herkesin

uyuması, örgüt içerisinde yapıcı bir politika oluşturarak kendi doğru bulduğu düşünce ve görüşlerini örgüt içerisinde savunabilmesini ifade eder. Çoğunluk oylarıyla seçilen karar organlarının sendikaların genel amaçlarına uygun davranması da bir zorunluluktur. Örgüt disiplinine uymakta, genel halk çıkarları göze alınarak devrimci değerlere saygılılığın bir ifadesi olarak uygulanmalıdır. Demokratik katılımın özü; bütünüyle açık olmak, bütün görüş ve düşüncelere eşit şekilde çeşitli zeminlerde olanak tanımaktır. Özellikle geniş toplantı ve kongrelerde birkaç kişi konuştuğundan sonra, çeşitli önerilerle diğer konuşmacıların önlerinin tıkanması en büyük hatalardan biridir. Uygun yer ve zamanlarda bu tür toplantı ve kongreler yapılırsa çeşitli görüş ve düşüncelerin yansıtılması olanağı doğacaktır.

SENDİKALARDA AMAÇ

Her örgütün tüzüğünde yer alan amaç maddesi o örgütün ne için kurulduğu, amacına ulaşması için nasıl bir yol izleyeceği hangi perspektifle hareket edeceğini ifade eder.

Her sendika üyelerinin ekonomik-demokratik sorunlarının çözümü için kurulur. Ancak günümüzde iki tür sendika vardır. Birisi; düzenle işbirliği içinde, düzenin hak ve çıkarlarını savunan üyelerinin hak ve çıkarlarını satan sarı sendika, ikincisi ise; üyelerinin ekonomik, demokratik ve politik hak ve çıkarlarını savunan kitlenin özgüleriyle hareket eden bağımsız sendikalardır. Emekçilerin sınıf çıkarlarını koruması ve geliştirmesi, insanca bir yaşamın ön aşamasını oluşturmak için bağımsız sendikalarda örgütlenmesi kendi sınıf çıkarları gereğidir. Kendilerinin verdikleri Akademi, demokratik ve politik mücadele, diğer sınıf ve katmanların verdiği mücadeleyle bir bütünlük taşımaktadır. Onun için

sınıf ve kitle sendikacılığı anlayışına bağlı kalarak sorunların çözümünün yolları aranmalıdır. Sorunların çözümünde kitlelerin gücünü kullanmaya ihtiyaç olduğu gibi, sınıfın tümünün desteğine ihtiyaç vardır. Bu nedenledir ki; sınıf ve kitle sendikacılığı anlayışının, sorunların çözümünde pratiğe yansıtılması gerekmektedir. Bu nedenle Kamu çalışanlarının sınıf ve kitle sendikacılığını savunmaları kendi lehlerine olacaktır.

Sonuç olarak, Türkiye'de 1980'den sonra Eğitim emekçilerinin mücadelesi; ücretlerindeki azalma ve demokratik hakların gaspedilmesiyle kendiliğinden gelişen tepkilerin eyleme dönüştüğü bir dönemde gündeme girdi. İşte bu dönemi Eğitim Emekçileri iyi değerlendirip grevli toplu sözleşmeli sendikal istemlerle sendikaları olan EĞİT-SEN'de örgütlenmişlerdir.

Ancak bu eylemlilik ve mücadele anlayışını sürdürürken ülke de halkların yarattığı insan hak ve özgürlükler mücadelesine de taraf olmalıdır.

EĞİT-SEN

- * Kendi üyelerine yönelen baskı ve katliamlara kitlesel bir şekilde karşı çıkmalıdır.
- * Üyelerine yönelik eğitim seminerlerini yaygınlaştırmalı halkların kardeşliğini sürekli vurgulamalıdır.
- * Ülkede yaşanan halklar arasındaki düşmanlığı kardeşliğe çevirme, ırkçı, şoven davranış ve tutumdan kaçınmalıdırlar.
- * Dargrupçu anlayışların önüne geçilmeli genel çıkarlar temelinde sağlanmalıdır.
- * Yaşasın Halkların Kardeşliği.
- * Yaşasın Grevli Toplu Sözleşmeli Sendika!
- * Anadilde Eğitim hakkı verilmeli
- * Irkçı, Gerici, Şoven, asimilasyoncu ve cins ayrımcı eğitime hayır!
- * Yaşasın Kamu Emekçilerin Sendikal Birliği

EĞİT-SEN KONGRESİ YAPILDI

13 Kasım 1990 da 333 Eğitim emekçisi tarafından kurulan Eğitim-Sen, 18-19 Nisan'da yasal 1. Olağan genel kurulunu yaptıktan sonra, ilk kez taban iradesinin yansıdığı geniş toplantı delegelerin katılımıyla 12-13 Aralık 1992 günü İstanbul'da yapıldı.

Genel olarak bakıldığında ilk kez demokratik bir seçimle; 40.775 üyenin seçtiği 500 delege genel merkez yöneticilerini seçmesi ve faşist sömürgeci devletin bütün engellemelerine karşın şube ve temsilciliklerde seçimleri tamamlayarak olağan kongreye taşınması bir başarıdır.

Kongreler örgütlü yapılar ivme kazandıran tikanıklıkları gideren, aksaklıkları saptayan yeni politikalar oluşturan en önemli organlardır. Ne yazık ki EĞİT-SEN kongresi, yaşanan sürecin değerlendirilmesi, örgütlülüğün geliştirilmesi, sendikal birlik, ulusal sorun konularında verimli bir tartışmaya sahne olmadı.

Genel merkez yönetimi için iki ayrı liste seçime girdi. Birinci liste önceki ve şimdiki başkan İsmet Aktaş'ın listesiydi. Bu liste çok dar anlamda ittifaklar yaratarak oluşturulmuştu. İkinci liste eski Genel sekreter Turan Günatan'ın listesiydi (bu lis-

te kendi dükkanının malzemesinin dışında hiç bir malzeme kullanılmadan oluşturulmuştu.) Dar bir anlamda oluşan bu liste zayıftı. 3-4 adayda bağımsız olarak tek tek seçime girdi. Seçimin sonucunda İsmet Aktaş listesi ezici çoğunlukla seçildi.

Eski genel merkez yöneticileri yanında yeni yöneticilerde merkez organına girdi. Ancak genel anlayışların genel merkez organlarına yansımaması bir olumsuzluktur.

Kürdistan halkının gelişen ulusal özgürlük mücadelesini kanla bastıran sömürgeciler, Kürdistan'da Eğitim-Sen üyelerine de yöneldi. Baskı, sürgün idari cezalar alışılmış uygulamalardır. Ancak son zamanlarda giderek yoğunlaşan saldırılar da 8 tane Eğitim-Sen üyesi yurtsever Eğitim Emekçisi öldürdü. Bu cinayetlerin failleri henüz "meçhul"dür. Ne gariptir Hizb-i Kontra tarafından yapıldığının bilinmesine karşın faali meçhul deniyor. Kongrede Üyelerimize yönelen bu barbar saldırılar karşısında ne yapmalıyız?'ın lafı bile edilmedi.

İki güne sığdırılan kongrede, kongrenin uzak bir ilçe merkezinde oluşu elektriklerin ikide bir kesilmesi konuşmacı delegelerin yarısı bile

konuşmadan divana sunulan yeterlilik oylarının kabul görmesiyle geriye kalan yarıdan fazla çoğunluk konuşulmadı. Bu asla düşülmemesi gereken bir hatadır. Yer, zaman ve mekan koşullarına göre ayarlanmalı, isteyen herkes kanuşmalıdır.

Geçmişte TÖS ve TÖB- DER sürecine bakıldığında öğretmen hareketinin demokratik mücadele ve eylemlilikler göstermesine rağmen şovenizmin etkisinden kurtulamadığı gözükmektedir. Hatta Kemalizmi savunma düşüncesi genel çoğunluk tarafından benimsenen düşünceydi. İşte Eğitim-sen bu şovenist politika halkasını kendi alanında kırmalıdır.

Halkların kardeşliği temelinde, Türk Kürt ve çeşitli azınlıklardan oluşan eğitim emekçilerinin birliği sıkı sıkıya dokunulmalıdır.

Umarım Eğitim emekçileri bu bilinç ve olgunlukla ülke halklarının bağımsızlık mücadelesini büyük bir saygıyla karşılayarak ulusların kardeşliğini yaratmaya katkıda bulunur.

Eğitim-Sen'in bütün bu olumsuzluklardan sıyrılacağını, mücadele hattını daha geniş alana yayacağını umut ederiz.

BAWERÎ

L. POLAT

Dr. Alfred qet bawer nedikir: "çawa wusan dibe?" digot ji hevala xwe ya rojnamev

Kristin ra. Rojnamevan Kristin jineka jir bû, rojnamevaneka jêhati û dostê gelê Kurd bû. Çûbû Kurdistanê û hin nuh ji wir vegeyriyabû. Ji hevalê xwe Dr. Alfred ra qala zilm û zordariya ku dagirkerên Tirk li Kurdistanê pêktin dikir.

Kristinê digot: "Tirk hêja ji li Kurdistanê barbariya (hovîti) xwe berdewam dikin. Gelê sivil yên bê guneh, bê suç dikujin, pisiya mirovan bi gundiyan kurd didin xwarinê, gundiyan bi xweşi davêjin nav agir û dişewitinin."

Lê Dr. Alfred, bi van bûyerên ku çêbûne bawer nedikir. Ji Kristina ra digot: "Qey li Tirkiyê dema Hitler tê jiyandin. Ma gelo, Kurd, di çavê hukûmeta turkan da bûn Yahudî? Berê koloniyên Britaniyan, yê Fransîzan, yê Spanyolan û Hollendîyan ji hebûn, wan di koloniyên xwe da tiştên weha nekirin. Ma qet biçek insanetî bi turkan ra tune. Ez dibêm ji xwe rojnamevan hinek tiştan zêde dikin û mezînin didin nişandan."

Kristinê got: "Hevalê minî eziz, ez tiştan zêde û mezînin nakim, lê xuyaye ez ji te ra qala çî bikim, heye ez ji te ra qala bûyerên ku min bi çavê xwe ditiye ji bikim tu bawer naki. Vêca gava ku ez

biçim Kurdistanê divê tu ji bi min ra bêy û wê zilm û zordariya turkan ku li ser gelê Kurd dibe, tu bi çavê xwe bibini ku hinga tu bi min bawer biki û ikna bibi."

Dr. Alfred got: "Başê, ezê vêca bi te ra bêm."

Di navbêna vê mineqesê demê derbas bû şunda, Dr. Alfred û rojnamevan Kristin bi hev re çûn Kurdistanê. Çend rojên ewel li Istanbulê sekinin. Li Istanbulê hinek nas û dostên Kristinê hebûn. Ew kes ronakbir û şexsiyetên Kurd bûn. Kristinê û Alfred ew ditin. Ew rewşenbirên (aydînlar) Kurd ji Kristina û Dr. Alfred re qala bûyerên li Kurdistanê yên ku wê dawî bûbûn kirin û rewşa Kurdistanê ji wan re şirove kirin.

Dr. Alfred gava guhdariya wan ronakbirên Kurd dikir, ji xwe ra şaş û ecêp dima. Ji wan kurdan re digot: "ez Kurdistanê û rewşa gelê Kurd pir meraq dikim, divê ez biçim bibinim."

Piştî çend roja Kristinê ji Dr. Alfred re got: "Emê, ji Istanbulê bi teyarê (balefirê) biçin Diyarbekirê, û ji wir ji emê bi otobosê biçin. Lê rê pir dûrê û nexweşa, dibe ku tu bi reva aciz bibi."

Dr. Alfred gote wê: "Na, divê em bi otobosê biçin, jiber ku di rê da mirov der û dora xwe hin xweş dibîne."

Her weha bîryara xwe li ser otobosê dan, biletê xwe birin, li otobosê siyar bûn û ketin rê. Hetani Sêwasê der û dor, her der gûl gûlistan bû. Lê ji Sêwasê û wêde her der afat bû. Pîştî ku ji Sêwasê derbas bûn di rê da her tum polisê tirkan otobosê dida seknandin, huviyeta gel kontroll dikirin, ew di palikandin, çirê van dikirin û bi wan heqeret dikirin. Ji ber vê zilma polisan li ser gel, Dr. Alfred gelekî aciz û qehr dibû.

Kristinê ji re digot: "ka bise, xwe pîrr aciz meke, hêja evya çiyê. Ev lolo ye, tu yê hin lêlê yê bibini."

Wexta ku ghiştin Diyarbekirê, Dr. Alfred çî bibine! Di nav bajêr da leşkerê(esker) turk û polis wek kurmoriyan dîqeriyan. Di serê her sîqaqêkê de panzer û tank hebûn. Pîştî ku Dr. Alfred û Kristin hinek geriyên çûn Otelekê.

Dr. Alfred ji Kristinê re got: "Li her deri leşker û polis dibarin, her wek ku ordiyekê biyani(xerib) welateki dagir(işqal) bike û gelê wê hêsir bigre."

Kristin: "Ji xwe weha ye, ne min ji te re digot Kurdistan kolonî ye. Kurd wan naxwezî, lê Tirk bi darê zorê hvir dîminin."

Ew herdu çend roj li Diyarbekir man. Pîşt re çûn li hin gund û bajarên din, geriyên, bi gelê kurd re axaftin. Gelê kurd hendi wek berê nebû, tirs li ser xwe şikandî bû, bi merani li ber xwe dida û dimeşîyan. Gundîyan ji wan re qala zilm û tehdâ ordiya Tirk û timên wan yê taybetî kir.

Dr. Alfred û Kristin hêja li Kurdistanê bûn, pê hesiyên ku li gundeki leşker û timên taybetî, sê gundî bi xweşî avêtine nav agir. Hema di cihda lêxistin çûn wi gundî, bi gundîyan re pîyivîn û çûn bi çavê xwe cihê ku ew hersê gundî lê şewitandibûn ditin. Gundîyan ji wan re gotin: "ji hersiyên yek hin nemirî ye, me ew bire

nexweşxane, lê birina wi pîr giran e."

Dr. Alfred û Kristin navê nexweşxanê ji gundîyan hin bûn û ji wan xatir xwestin û berê xwe dan nexweşxanê. Mêrikê gundî ê birindar ditin. Hemû laşê wi şewitîyabû. Çavê Dr. Alfred bel bûbûn, misêwa li çoka xwe dixist û ji Kristina re digot: "Xali li serê min be, min çawa bi te bawer nekîr. Ew tîştê ku te ji min re qal dikirin, li ber ev diştê ku ez bi çavên xwe dibînim kêmin. Wax li min wax: em di esra bistan da dijîn, de tu ji xwe re li van kirinên tirk û zilma wan binêre."

Ewan di nexweşxanê da, ji gundîyê birindar pîrs kirin, ka ev bûyer çawa pêkhatîye û ew çawa şewitandine.

Mêreki gundî, dest pê kir û ji wan re qal kir:

"Navê min Emer e. Ez zewcime û çar zarokên min hene. Ez li gund dewar, pez xwedî dikim û hinek erdê (ax) min ji heye, ez hersal dîcinim. Zilm û tehdâ tirkan wek hemû derê Kurdistanê li gundê me ji zêde ye. Tirkan tu rê û rêçik ji me ra nehiştine, tenê du rê dane ber me: yan emê bibin hevalê wan, ku li ba me navê wê ceşîtiye; yan ji emê lêxin biçin çiyên. Ên ku ji van herdu rêyan yekê nagre di nabeynê da mala wi dişewite.

Bîşev leşker û timên taybetî hatin avêtin ser gundê me, mal bi mal geriyên û lînehîrin. Hatin li mala me ji nêhêrin, em yek û yek kişandin surgî. Serbazê wan li min xist û got: "tu ên li çiyên dihevinî, nan didî wan. Tu mirovê wani, ka çek û silahê te li ku ye, derxe!"

Min ji serbaz ra got: "Min kesek nehewandiye û nan jî neda tu kesî; çekê min ji tune ye."

Serbaz û leşker ketin ser min û li

min xistin. Li jina min û zarokên min ji xistin. Ez pîr serê we nişinim, dawî ez girtim birin jêrê gund. Leşkeran li wê derê agir dadabûn. Agirê wan cemare bûbû. Em hêja negîştubûn ba agir, serbaz ji min ra got: "tu çek neyni ezê te bi xweşiti bavêjim agir û bişewtinim."

Dema em ghiştin cem wan leşkeran ên ku li ba agir bûn, min mêze kir ku du kesê din ji girtine hanine ber agir. Em hineki li ba agir sekinin. Hemû leşker û tima taybeti ku di nav gunda bûn, ji gund kişiyên û hatin li ba me civiyan. Ji tima taybeti yek hat cem me hersê girtiyan û ji me ra got: "Hun çek tinin an ji ez we bavêjim agir."

Ji me kesi deng derneket. Min tid, wi hema di cihda yek ji me girt û avêt nava agir; paşê hevalê din ji avêtin agir, dawiyê ji ez avêtim nava agir. Ew

herdû gundiyê min şehit ketin, çûn ser heqîya xwe. Lê ez nemrîm. Pîştî ku em avêtin agir, segbava leşker lêxistubûn çûbûn û gundiyan ji hatina agir tefandine û ez bi birindari xelas kirime; û paşê ji hanime vê nexweşxanê ye."

Dr. Alfred û Kristin bi dileki xemgin ji nexweşxanê derketin çûn li otêlê cil û hûrên xwe kom kirin, heqê otêlê dan, çûn ji xwe ra biletaki balafirê standin û berê xwe dan welatê xwe.

Di rê da Dr. Alfred ji Kristinê ra got: "Weca ez van tustê ku min titin, ji kê ra qal bikim, dê bimin bawer neke."

Kristin: "Waye te dit û bawer kir, ev bo min bese. Gelê Ewropî ji hendi bi van bûyeran bawer bike. Loma alikari û piştgiriya gelê kurd dike. Rojnamên me ji hendi wek berê pîr bê deng naminin, bûyerên ku li Kurdistanê çê dibin dinivisnin."

PÎRIK Û RÛVÎ

Carek ji caran pîrekê, dê biçûya der û jibo ku ji xwe ra ewladekî bidîtaya.

Demek şûnda ew rastê hirçekî hat.

-Tu dê kuda biçî pîrê, hirçê pîrsî?

-Ax, got pîrê, ez dê biçim der û ji xwe ra ewladekî bigerim.

-Ma tu naxwazî min biki ewladê xwe?

-Belê, ser çavan, ez kêfxweş dibim, pîrê got.

-Hi-hû! got hirçê û xwe zivirand.

Çawa ku ew bi dengê hirçê hesiya, na spas, ez naxwazim, pîrê got û di rêya xwe da çû.

Hinekê meşiya şûnda rastê rûvîkî hat.

-Tu dê kuda biçî Pîrê? Rûvî pîrsî.

-Ez dê biçim der û ji xwe ra li ewladekî bikerim, pîrê got.

Rûvî pîrsî: -Ma tu min qebûl nakî ku

ez bibim ewladê te?

-Belê, tenê tu qebûl biki! pîrê got.

-Hi-hi-dil-dal, rûvî bişirî û piştra serê xwe hejand.

-Belê, ez te dixwazim jibo ewladiyê. Û destên xwe li hev xistin ji kêfan.

Rûvî rûnişt got ezê bibim dergevan. Pîrê got bila be. Û Rûvî, bû dergevanê Pîrê.

Roja pêşîn rûvî hemû bizinên pîrê xwarin. Roja duwemîn mîrişkên wê û roja sêwemîn hema berxên pîrê xwarin. Evar bû, rûvî hate mal û pîrê ji pîrskir:

-Ka bızın û berxên min?

-Çerm li ser xani, laşên wan di axor da û serê wan di koxa mîrişkê da ye. Çawa ku rûvî wisa got, pîra min û te biva ji lerizi, li qerdê ket û pê ra ji mîr.

ROMANA PUŞKIN "KEÇA KAPİTAN" BI ZIMANE KURDÎ

Aydın YILDIRIM

"Keça Kapitan" ji aliyê nivîskar Hesenê Mete ve hatiye wergerandî kurmancî, û sala 1988'an da li Stockholmê çap bûye. Dervayî K. Kapitan, Werger demek şunda, du pirtukên din ji qezenci zimanê kurdi kir. Ew: "Mirina Karmend" ya Çexhov û "Meriven Reben" ya Dosteyevski ye.

Keça Kapitan romana Puşkin ya dawiyê, sala 1837; ku salek berê mirina wi piştî duelloyeki çap dibe. Nivîskar wê demê di arşîva wezarata derwayî ya Rusî da kar dikir. Vazîfa wi ya resmî berhevkirina û nivisandina tarîxa Çar Peterê Mezin (li Tirkîyê ew bi navê **Deli Petro** tê naskirin), bû. Lê ew, wê wextê rasti meteryalên din yê tarîxi ji hat. Meteryal li ser serhildana Qazak û Başkirdan, di bin seroketiya Pugaçev da ku xwe wek Peter III. yê mirî dida naskirin û li dîji çarîce Katerina II. bû. Wi ji ber hînek sebeban nivisandina wê bûyerê tercihi nivisandina Peterê Mezin kir. Puşkin, dokumentên di arşîva resmî da jibo nivisandina wê romanê bes nedit; û berê xwe da doraliyê Qafqasyê, xelkê wirê ji gudari kir, tabiat û adetên wan deran nas kir. Viya imkan da rastibûyina romanê.

Nivîskar, serhildarên wek çapulger bi nav dîke, lê li hela din da xweşiyên wan ji venaşêre. Serokên serhildana Pugaçev di alîki da bê insaf; di alîki din da ji bi serbilindi û qîmet dida hevaltiyê. Ji ber ku qehremanê romanê Pyotr rojeki sar û sermada kurkek dabû wi, ew vê qencyê ji bir nake û dijminên xwe ji dardakirîne xelas dîke. Demek dinê wexta Pyotr disan esir dîkeve, Pugaçev alîkariya wi dîke û diçe evîndara wi ji dest merovê xwe azad dîke, (ku bi ya min ev klimaxa romanê ye).

Nivîskar ser nerindiyên efseran ji baz nade û merov, li derheqê mentalîta insan û mûeseseyên wê rojê da dibe xwedi fikir.

Roman li ser çirok (anlatım öykü) û dialog ava bûy, tasvir pîr kême. Hindeki ji, ji ber wê romanê bi senatê wek metafor, şibandî (benzetme), symbol nehatiye xemilandin. Bi hezkîri xwandina romanê gîredayî, bi avakî herîki û realist pêşkeşkirina buyeran e.

Puşkin bixwe di edebiyata Rusî da wek himdareki realizmê tê naskirin. Zimanê wi sade, nerm û samimî ye. Gogol dibeje ku bi saya wê romanê cara ewil karakterên ûrus derdiketin ortê. (Dil dixwast ku yeki ev tişt jibo kurdan kiriba). Çirok bi devê şaxîsê yekemin tê qal kirin.

Werger, bê guman kareki heja kiriyê û xûyaye ku geleki xwe eşandîye. Li ciye ku kurmancî kêr hatiye, muracati Soranî û car caran ji Farisî kiriyê. Werger, xwastiye zimanê romanê di bin giraniya devokek mîntîki da nemîne. Ji hela xwandîne ve merov bixwaze nexze, bi teybeti jibo kesên ku xwedi adetê xwandîni bi zimanê xwe nine, ew zehmetî yê derkevîni. Zimanê kurdi qet careki li Kurdistana Tirkîyê azad nebûye û wek zimanê nivisandî ji negîştîye xelkê. Ziman bi girani mîntîqayî maye û di neticêda pêşda neketîye. Ji ber ku hin ziman wek zimanên resmî negîştîye standardan, û werger an ji nivîskar; bixwaze nexwaze, pîr an ji hindîk, di bin tesîra devoka xwe da dimîne. Di vê da tu şaşî tune. Diyalekt, an ji devok devlemendiya ziman e. Jibo derketina standardê ziman ji, bi naskirina dialekt û devokan rêyekî paştîr û hêsatîr tune; naşîrîni wan ji, bi nivisandîne dibe.

PIRE U LUYI

M. YILMAZ

Hêkki bı çinê bi pirêka ocaxkori bivî, ya û şorû tewer û xurê bigêro evladêki.

Ya koti rayi ser, tê şiyi rastê heşêki amî.

Heşi va:

-Ti' û şirê ça, pirê ?

-O, ez û şirê tewer, semêki xurê evladê vini û biyarî keye xu

Heşi pirê ra va:

-Ma ti nêxwezena mi xurê berê û bikê evladê xu.

Piri tê vinete û va:

-E, sarî û çimonê mi sera, teniya ki ti vajê "e".

Heşa mi û to zê gê ora û pencê hu dê verê binoro.

Pira mi û to tersa û va:

-Nê, ez to nêxwezena û ina zî rayi xu di şiyî. Tê şiyi rastê vergêki amî.

Vergî va:

Ti' û şirê ça, pirê?

-Ez şina tewer di gêrena evladêki.

-Vergî piri ra va:

-Ma ti nêkena mi hurê bikê evladêki ?

-E, êşkêna qevulbikî, çirî nêşkêna, teniya ki ti qevulbikê.

Vergê mi to zi zê hefli ora-zura.

Pirê tersa û va:

-Nê, ez to nêxwezena.

Û bi ters koti rayi ser. Tê şiyi rastê amî luyiki zi amî.

-Luyi piri ra va:

-Ti' û şirê ça, pirê ?

-Ez' û şirê tewer û xurê evladêki bigêrî.

Lûyi ya ra va:

-Ma ti bawerkena ki ez to ê bena ?

-E, ez bawerkena, teniya ki ti qevulbikê.

Kêfê lûyi ame û piri va serî û çimonê mi sera, ki ti mi biwezê.

Lûya mi û to destê xu dê werê binono.

Rojo ewwilî lûyi hema bizê ya werdê, rojo diyine hema kergê ya werdê, rojo hirine tatur û kormê ya werd.

fion diya pira mi û to amî kiye û va :

-Erê hoça dewar mi, hoça tatur û kormê mi?

Luyi va:

Poste ho serê boni di, sere ho axor di, vêrê ho koxê kergon di.

Seyiki luyi ina va pira mi û to gina erro û merdi.

KÊNÊ MIRÊ PÊÇARÎ

Hêkki bı çinê bi mirêki bi, kênêka yî bivî. Nomê ya Fatiki bi.

Ya kênêka pişipili û bêariwî. Û zaf zi rindi wî, ki merdimî rindiya ya ra nêskêni bonû ya ra. Feqet ya bertim cidî wî, ki qet nêkewoni û ina zî pişipili wî, heme çira zî vatêni nê. Yewira zi hesnêkerdini, sedemê ena yewira mirî qasidonê xu ra şiraveno "Pêçar" û yêni ra vono mellonê Pêçarî ra vajêni mirî vato:

-Şima sekernê-bikêni, şima gere kênê mi hewayiş bidê. Hindî ya kiye di menda, yew ya nêwezeno. Sedemê ki ya nêşkêna bihevo, yew ya nêxwezeno, ya hindî keye di menda, biya mirî. Sedemê ena yewira hemini ra vajêni, "kom kênê mi hewayiş bido, ez û him kênê xu bidî yî û him zî yî biki mirê Pêçarî." Heme caran mellê amewî. Seyin keyna çim gina yênîro, pişa xu piltir kerdi...

Hemê caran mellê amewî. Seyin ki keynê mirî çim gina yênîro pişa xu-piltir kena. Yêni ker nêker-nêşkerdêki ya hevayiş bidê. Mellêki monê yêni ra hêdi ûrişve û ber keye û ciya xu ra va: Cilêti birarî û kiştêka ri mi biki tira û ya zî ard... ina zî ya ard û ri yî.

ZAZALARIN KÜRTLÜĞÜ, ALEVİLİK VE DİL KONUSU

DR. CEMŞİD BENDER

Ocak ve Şubat-1992 tarihlerinde Avrupa'da altı ayrı ülkede verdiğim sayıları 15'i bulan konferanslarımda her biri en az iki saati bulan soru-yanıt bölümlerinde bana tevcih edilen soruların başında Zaza ve Alevilikle ilgili konular gelmekteydi. Özellikle 1980'den sonra bu sorunların Avrupa'da yaşamakta olan bazı soydaşlarımız üzerinde ayrışıcılığa gidecek şekilde yoğunlaştırıldığını gözlemledim. Bu konuda sözlü olarak yaptığım açıklamaları bir yazı haline getirmeyi düşünüp durdum. Ancak Kürt Mutfak kültürü ve Kürt Yemek Tarifleri adlı kitabımla ilgili çalışmalar bu dileğimi yerine getirmemi geciktirdi. Ekim ve Kasım ayında yayınlanan bazı Kürt dergilerinde bu konunun tekrar ele alındığını görünce yararlı olmak amacıyla işte bu yazımı yazdım.

Zazaların Kürtlüğü ve buna bağlı Zaza Lehçesi ile Alevilik konularında berrak bir zeminden hareket etmenin gerekliliğine inanıyorum. Bunun için Kürt halkının antik çağdaki kültür ve uygarlık birikimlerinden işe başlamak istiyorum. Çünkü günümüze ulaşmış her olayın kökü eski devirlere inip gidiyor. İşte öncelikle bu başlangıç noktasını bulmalıyız. Her olgu tarihin içinden çıkıp geliyor.

Kürt tarihinin aydınlanmasında Özellikle 1980'den günümüze son 12 yılda ortaya çıkan arkeolojik veriler çok önemlidir. Nevala Çori ve Çayönü ile Gırnavaz kazılarında sonra uygarlığın Mezro Botan'da (Mezopotamya deyimi de bu deyimle ilgilidir) ortaya çıktığı ve buradan aşağı Mezopotamya'ya yayıldığı anlaşılmıştır. Sümerlerin yaşadığı aşağı Mezopotamya'nın kültür ve uygarlığın beşiği olduğu yolundaki tezler çürümüştür. Söz konusu kazı kentlerinin doğuşu M.Ö.7300 yıllarıdır. Ancak son zamanlarda merkezli yine eski Kürdistan'da (yani yukarı Mezro Botan'da) keşfedilen HALLAN ÇEMI höyüğünün yaşının millattan On bin iki yüz yılları olduğu tesbit edilmiştir. Yani Nevala Çori'den 2800 yıl daha eski. O zaman Neolitik çağın yaşı da daha gerilere gidiyor. Aynı topraklarda daha genç oluşumlar olarak karşımıza çıkan

ve yine NEOLİTİK çağın Samsattaki Gritille, ve Yazhöyük, Malatya'daki Caferhöyük Elazığ'daki Kovancılar ve Saraybahçe höyükleri arasında bir tarih ve kültür birliği olduğu tüm arkeologlarca kabul edilmektedir. Yani Eski Kürdistan'ın tarihin temellerinin atıldığı en eski yöre olması ile bu kültür birliği gerçeğini ele aldığımızda Kürt halkının geçmiş hakkındaki karanlık yolların aydınlanmaya başladığını görmekteyiz. Kürtlerin kökeni hakkında Mezro Botan'ı diğer adıyla Zağros'u esas alan politikacılar ve tarihçiler başta İsmet İnönü ve Başbakan Tarihçi Şemsettin Günaltay ile resmi ideolojinin ünlü arkeolog ve Profesörlerinden Prof. Dr. Kaşgarlı'nın vurguladıkları gibi Kürtlerin en eski ataları olan Gutilerin tarihin hiç bilinmedik zamanlarından beri bu yörede yaşadıkları ve bu yörenin en eski halkı olduklarına ait açıklamaları çok ilginçtir. Yabancı bilim adamları da zaten bu görüşlere katılmaktadırlar. Kürt halkının kronolojik siyasal çizgisi şu isimlerle adlandırılmıştır: GUTİLER-HURRİLER-KASSİTLER-MİTANNİLER-MEDLER ve URARTULAR bu kalın çizginin içinde Hyksoslar, Subariler, Khaldiler, Araratiler, Mannailer, Nayriler, Nemrudiler, vs. gibi Kürt kavimleri de yer almışken anımalıdır.

"Tüm bu devletlere ve devletçiklere yol açmış olan kavim için günümüzde yaşamakta olan Kürtlerin ataları demek doğru olur. Elbetteki kavimler arasında zaman zaman karışmalar olmuştur. Ancak günümüzdeki Kürt Halkı bu tarihi ve soylu harmanın ürünüdür. Bu harmanı binlerce yıl kendi kendine yenilenecek, ancak temel çizgisini koruyan aynı uygarlığın aynı kültürün yönettiği, bir araya getirdiği yadsınamaz. Zaten yirminci yüzyıl da yüzde yüz aynı ırktan günümüze intikal etmiş bir halk yoktur. Ancak biz günümüzdeki Kürt halkının bu en eski topraklarda tarihin başladığı günden beri yaşamakta olduğu inancındayız." (Gırnavaz kazıları adlı yazımızdan alıntı.s. 27)

Kürt halkı tarihin şafak vaktinden beri coğrafi oluşumların da sayesinde (Buzların erimesi ve iklim koşullarının el vermesi gibi) uygarlığın temellerini atmış

hem kendi yarattıkları ile komşu halkların yarattıkları kültür ve uygarlıklarının da varisi olarak binlerce yıllık bir zaman koridoru içinde bu hazineleri çağımıza taşımıştır.

Bundan şu çıkıyor:

Kürt Halkı, ilk kentlin temelini atınca zelzele sel, deprem ve yangın gibi felaketlerin ortadan kalkması için dinsel bir inanca sarılmış ve ilk mabedin temelini Nevala Çori'de atmıştır. Kürt halkı sırasıyla çok Tanrılı dönemin, daha sonra da Zerdüştlük ile Ahura Mazda ve Hüzmüz gibi iyilik ve kötülük tanrılarıyla sınırlı bir inancın, sonuçta da semavi dinlerin kapılarını aralamış bir halktır. Kürt halkının inanç uygarlığında başlangıçtan günümüze tüm inançlar, belirli bir gelişme çizgisi içinde var olmuşlardır.

İkincisi,

Kürt halkı on bin yıl gibi uzun bir zamana yayılan yaşamı içinde yörelere göre inanç sistemlerinde görülen zenginlik gibi dil konusunda da çeşitli diller ve lehçeler yaratmış bir halktır.

Anadoluda ve Zağros'ta Kürtlerin dışında diğer halklarda diller yaratmışlardır. Örneğin Akadça uzun bir zaman pek çok halk tarafından diplomasi dili olarak kullanılmıştır. Boğazköy'de bulunan metinlerde 8 ayrı dil ortaya çıkmıştır. Bunlar Sümerce, Akadça, Hititçe, Eski Hintçe, Hurrice, Pohattice, Luvice ve Balayca'dır. (Bkz. Tanrıların Vatanı Anadolu-Ceram.s.70) Bunlardan Hurrice'nin Kassit ve Medler de geçmişten gelen ata dili olarak yer aldığını anımsatalım. Öte yandan Hititlerden önce Zağros'ta konuşulan dillerce Prohattice dendiğini de burada vurgulayalım. Bu diller, Kürtlerin ataları olan Kavimlerin dilleridir.

Söz dilden açılmışken hemen hemen pek çok yazımda kendisinden bu konuda alıntı yaptığım Ünlü Rus Kürdoloğu Minorsky'nin şu sözlerini burada da tekrar edeceğim:

"like olarak ulusların kökenlerini sadece dil yapısını inceleyerek tespit etmek tehlikeli ve yanıltıcı bir davranıştır."

Böylece Zaza lehçesi konuşan Kürtleri bu dil özellikleri nedeniyle ayrı bir halk saymaya-sadece lehçe ayrımı- hiç bir neden olamaz. Öte yandan "Kürt Tarihi ve Arya Teorisinin İflası" adlı yazımda kendisinden alıntı yaptığım Prof. Dr. Bilge Umar'ın şu bulgusunda bu yazıma monte etmek istiyorum:

ULUS-IRK-DİL BAŞKA BAŞKA ŞEYLERDİR

Bir İsviçre ulusu - bir Amerika ulusu vardır. Ama bir İsviçre, bir Amerika ırkı ve dili yoktur. Bir Fransa ulusu ve dili vardır ama bir Fransa ırkı yoktur."

Bilge Umar'ın bir diğer sözü de şudur.

Bir Ari dili, bir Latin dili, bir Slav dili vardır ama bir Ari (Hint-Avrupa) ırkı bir Latin ırkı, bir Slav ırkı yoktur.

Evet, bir Zaza lehçesi vardır. Ama bir Zaza ırkı

yoktur. Lehçeleri ele alarak ırk yaratmaya kalkmak saçmadır. Türki cumhuriyetlerde konuşulan Türk dilinin birbirinden çok farklı olduğunu çok iyi bilmekteyiz. Kökenlerinin Türk olduğu savlanan Tatarların dili lehçe olarak Türkçe'ye hiç benzemez ve Anadolu'da yaşayan bir Türkün bu Tatarca denen dili anlaması hiç olanaklı değildir.

Kürt halkındaki lehçe zenginliğinin kökenini araştırırken bu konuda yazı yazan, araştırma yapanlarda şu eksikliği gözlemledim. Bugüne değin bu konuyu işleyenlerden hiç bir yazar Kürt olsun yabancı olsun antik çağdaki verileri incelememişlerdir. Arkeolojik bulgulara inmemişlerdir. Antik çağlarda Kürtlerde var olan kültür birikimlerini ele almamışlardır. İnanç sistemlerindeki gelenek, görenek, adet, örf, giysi, dinsel törenlerin müzik enstrümanları ile dinsel danslardaki benzerlikleri, efsane, söylence birlikteliklerini gözardı etmişlerdir. İster atelist olalım, ister inançlı olalım din olgusu bu araştırmacı için bu konuda çok önem taşır.

Eski bir halkın uygarlığı, din aracılığıyla binlerce yıl gerilerden taa günümüze kadar varlığını koruyarak çıkıp gelmektedir. İşte arkeolojik veriler kullanım araçları, keramikler, mimari özellikler, giyim kuşam, gelenekler ve din olgusu ile bunun taşıyıp getirdiği uygarlık özellikleri Zaza dili konuşanlarla diğer Kürt lehçelerini konuşan halklar arasında köken olarak hiç bir fark olmadığını göstermektedir.

Kürt halkının onbin yılı aşan geçmişinde tarihi veriler açısından da Zaza devletiyle ya da bu halkın yarattığı farklı bir kültür zenginliğiyle hiç karşılaşmıyoruz. Zaza diye ayrı bir halk olsaydı bunlarında tarihinin en az 6-7 bin yıl gerilere gitmesi ve bu halkın zaman zaman Kürt halkıyla savaş ve barış gibi ilişkiler içinde olması gerekirdi. Haydi bunu bir kalem geçelim, Zazalar ve Kürtler ayrı ayrı halklar olsaydı şimdi ortalıkta ayrı ayrı efsaneler, gelenekler, söylenceler, inançlar olmalıydı. Bunlara da raslanmıyor. Evet rastlanmıyor da tek dayanak olarak dönüp dönüp lehçe farklılığı üzerinde duruluyor.

Bu savları ortaya atanlarda bir zahmet edip antik çağa inip-yukarıda da söylediğimiz gibi- bir araştırma yapmak zahmetine katlanmıyorlar.

Biz bu yazımızda kısa bir çerçeve içinde dil özellikleri açısından tarihi gelişimi gözler önüne sermek istiyoruz. Guti-Hurri Kürtleri (İÖ 2350-2150) yılları arasında Doğu Anadolunun tümüyle, Güneydoğu Anadolu, Kuzey Irak ve Kuzey Suriye bölgelerinde yaşamaktalardı. Bu coğrafi alanın için de Dersim yöresi de yer almaktaydı. O tarihte bu yörede konuşulan dil ve Hind-Avrupa (Ari) dil grubuna ne de Sami dilleri arasına giriyordu. Bu dilin daha sonra İÖ. Bin yıllarında ortaya çıkmış Kürt kökenli Urartu halkının diline benzediği saptanmıştır. (Bkz. Bilge Umar. a.g.e. s.17)

Guti-Huri Kürtlerinin kültürlerinin ve özellikle dinsel inançlarının Hitit uygarlığını çok etkilediğini Bilge

Umar çeşitli örnekler vererek kanıtıyor. Örneğin Boğazköy kazılarında çıkarılan dinsel Hitit metinleri Hurri diliyle yazılmıştı. Hititler Tanrılarında hemen hemen tümünü Guti -Hurri Kürtlerinden almışlardır. Biz bu savımızı daha önce ortaya koymuştuk. Nevala Çori'de gördüğümüz ilk mabetten sonra Kürt halkının çok Tanrılı dinleri yaratan bir halk olduğunu vurgulamıştık.

Örneğin baş Tanrı Teşup ile onun eşi Hepat Hepa'nın adları Kürt inanç uygarlığından Hititlere geçmiştir. Hitit Krallarının san ve adları da Guti-Hurri kökenlidir. Hitit Kültürünün Guti-Hurri patentli olduğu ve bu uygarlığın uzantısı olduğu gerçeği de Hititoloji Bilginlerince açıklanmıştır. (Bunlara ait kaynakça yazımızın sonuna eklenmiştir.)

Bu tarihi açıklamalardan sonra şimdi önemli bir noktaya geliyoruz:

Guti-Hurri kürtleri İÖ. 17. yüzyıl sonlarında Kassit ve Mitanni devletlerini kurarlar. Bunlardan Aristokrat devlet diye adlandırılan Mitanniler yukarı Mezra Botan'da egemenlik kurdular. Bu devletin idari yönetimi Hind-Avrupa dili konuşan Marianni'lerin elindeydi. Bu tarihi bilgi bize bu dilin Mezra Botan'da Kürtler tarafından kullanıldığını, Batı Anadolu yörelerinde de Luvi'lere ait yazılı belgelerde rastlanıldığı kanıtıyor. Ancak Mitannilerin dil zenginliği bununla da bitmiyor. Kürt kökenli Subarilerin İÖ.2000 li yıllarda egemenlikleri nedeniyle bu dile ait pek çok deyim in Mitanni dili diye yelpazelenen (karışık diller topluluğu) dil içinde yer aldığı görülüyor. Örneğin Mitanni kralı Tuşrat-ta'nın Firavun III Amenhotep'e (İ.Ö.1413-1377) yazdığı uzun mektupta Subari denen dile ait birçok sözcük bulunuyor. Ancak yığınsal halk topluluğu Hurri dilini konuşmaktalardı. Çünkü Hurriiler çoğunluğu oluşturuyordu. Ama Bilginler yukarıda söz konusu ettiğimiz dili, Mitanni dili diye adlandırmışlardır. Kassit Kürtlerinde de durum bundan farklı değildi. Kralların kendi aralarında yazı dili olarak kullandıkları farklı dillerde vardı. İşte bu bilgiler de gösteriyor ki aynı devletin aynı halkın içinde bile antik çağda farklı diller ve lehçeler kullanılmıştır. On bin yıllık bir tarih içinde dil ve lehçe zenginliğinin ortaya çıkması çok doğal karşılanmalıdır. Çünkü Kürt halkı bu dil zenginliklerinin günümüzde varlığını temsil eden, antik çağdan bu zenginlikleri günümüze taşıyıp getiren bir halktır. *Kürt uygarlığında sadece Zaza lehçesi değil, bunun yanı-*

sıra Kurmancl, Gorani, Sorani, Lori gibi lehçelerin de var olması bu savımızın en belirgin kanıtıdır.

Zazaların ayrı bir ulus oldukları savı daha çok 1980'den sonra Avrupa'ya siyasi mülteci olarak gidip oralara yerleşen bazı yazarlarca öne sürüldü. Ve sürdürülmekte. Bu davranışın bu kişilerin yaşadıkları ülkelerde etnik gruplara bölge belediyelerince kaynak sağlanması ve çıkardıkları dergilere yardım edilmesi gibi çıkar ilişkilerinin bir ürünü olduğunu görmekteyiz. Üstelik bu savı öne süren bu kişilerin Zaza lehçesini iyi bilmediklerini, Kurmanci lehçesini ise hiç bilmediklerini öğrenmekteyiz. (Bkz. Serketin dergisi 1992 sayı 5 Kırmanç, Zaza, Alevi Sorunu üzerine M.Zilan s.40-52) İşte bu yetersiz kişiler dil konusunda öne sürdükleri düşünceleri bir yana konuyu din açısından da ele alarak saptırmaya çalışmaktadırlar. Biz Kürt tarihinin on bin yıllık inanç uygarlığının bu halka ait önemli özellikleri günümüze taşıyıp getirmede en uzun bir köprü oluşturduğunu yazımızın başında vurguladık. Bu uzun köprü'nün üstünde çok tanrılı dinler dönemi de var. Bu bir gerçektir. Ama biz bu inancın geçersizliğini günümüz açısından açıklarken çok tanrılı dinler döneminde ortaya çıkan efsanelerin, Tanrı ve Tanrıçalara ilgili söylencelerin, o dönemde yapılan dinsel törenlerin bu törelere ait yazılı kaya kabartmalarının gelenek ve göreneklerimizde tanımadaki çok yararlı olduklarını da gözardı etmiyoruz. Şarabın keşfiyle ilgili Cemşid Efsanesi buna bir örnektir. Nuh Efsanesi ve Gilgames destanı dinsel efsanelerdir ve Kürt kültürünü çağımıza ulaştırmışlardır. Buna sevinmek lazımdır. Yerirmek boşunadır. Bunlar olmasaydı Kassitli Kürt Ozan Sin Lekke Ünnini'yi nasıl tanıyabilirdik?

Eski Ermeni Ozanı ve Yazarı Abovian'ın "Her Kürt Anasından Şair doğar" sözünü nasıl bu veriler olmasa belgeleyebilirdik?

Ancak bu böyledir ama, "Din, uluslaşmada kıstas olarak ele alınamaz." Nasıl dil ya da lehçe tek başına ulus olmanın kanıtı olamazsa Din'de ulus olmadaki bir kriter değildir.

Şimdi bakıyoruz da 1980'den sonra Avrupa'ya yerleşmiş mülteciler arasında ALEVİSTAN, ZAZAİSTAN adıyla haritalar çıkarılıyor ve yayınlar yapılıyor. Özellikle Dersim ve yörelerinde Alevilik inancının varlığı Zaza lehçesinin yanı sıra bu yöre Kürtlerinin başka ulustan oldukları yolunda -ayrımçılık için- kullanılı-

(1) GORDON Childe (Tarihte Neler oldu) adlı eserinde şunları yazar: Diller arasında görülen ayrılıkların, hiç değilse maddi donatım ve gömme göreneklerindeki ayrılıklar kadar eski olması, hemen hemen a priori (deneyden önce, önsel) bir olasılıktır. Pleistosen çağ insanının ekonomik düzeyine yakın bir düzeyde kalmış olan insanlar arasında konuşulan farklı dillerin ya da birbirlerini anlayamayacakları farklı lehçelerin olağanüstü çokluğu, bu varsayımımızın doğruluğunu bir ölçüde kanıtlar. Tümünün 200.000 kadar olduğu tahmin edilen Avusturalya yerlilerinin konuştuğu dillerin sayısı beş yüzden az değildir. Roeber, Kaliforniya'nın 3613 kilometrekare tutan topraklarında otuz bir dil ailesinin ve en az 135 lehçenin varlığını vurgular.

Yine Gordon Childe bu açıklamasından hemen sonra Mezopotamya'da küçük bir bölgede dahi antik çağda da birbirinden son derece farklı bir çok dil geleneğinin (ve lehçelerinin bulunduğunu söyler. Dil ve lehçe farklılığının kültür farklılığına yol açmadığını da öne sürer. (age. s.35-37)

yor. Avrupa'da 15 kentte verdiğim konferanslarda sorulan sorular dışında bana buna benzer yayınlardan getirip verenler de oldu. Doğrusu bilgi birikimimi de devreye sokunca bu gibi davranışlara şaşırıp kaldım. Olacak şey değildi. Bu gibi varsayımlar nasıl uyduruyor ve üretiliyordu?

Dil konusundan sonra bu yazımızda zorunlu olarak Alevilik olgusu üzerinde de durmamız gerekiyor.

Okurlarının bildikleri gibi iki yıl kadar çalışarak "Kürt Uygarlığında Alevilik" adlı bir kitap çıkardım. Bu konuda en sağlıklı araştırmayı yaptığım inancındayım. Bize kadar resmi ideoloji, Alevilik inancının Ortasaya çıkışı olduğunu ve kökeninin ise Şamanizme dayandığını öne sürerek, Türkiye'de ki Alevi toplulukları safına çekmeye çalışmaktaydı. **Oysa aynı resmi ideoloji 30 Kasım 1925 günü tekke ve Zaviyelerin kapatılması yasasıyla Alevillği yasaklamış bulunuyordu.** Ne zaman ki bazı kaynaklara göre Türkiye'de Türk ve Kürt kökenli 20 milyon Alevinin yaşamakta olduğu anlaşılınca oy ve seçim kaygısıyla bu düzmece iddialar ortaya atılarak Alevi toplulukları elde edilmeye çalışıldı. Günümüzde de resmi ideolojinin bu çabaları sürüp gitmekte, hatta boyutlanmaktadır.

Alevilik Kürt halkının yarattığı bir inanç sistemidir. Kürtler 30 yıl süren bir savaştan sonra 634 ile 664 yılları arasında müslüman olmuş bir halktır. Türkler ise İran'da büyük Selçuklu imparatorluğunu kurmuş olan Selçuk zamanında ve 930 yılında müslüman olmuşlardır. *Arada 296 yıl kadar büyük bir zaman aralığı var.* İşte Kürtler bu zaman aralığı içinde kendi dinleri olan Zerdüştlükten çıkıp gelen Alevilik inançlarını İslami bir şemsiye altında korumasını bilmişlerdir. İslamiyet içinde daha Türkler müslüman olmadan yüz seksen yıl önce yani 750'lili yıllarda Emevileri devirip Abbasileri iktidara getiren Kürt Serdarı Ebu Müslim Horasani, daha sonraki tarihlerde, Halac-ı Mansur, Ebu'l Vefa, Şihabeddin Suhre verdi, Şeyh Addi Bin Misafir (Yezidilik ile) Kürt aydınları olarak bu inancın kilometre taşlarını oluşturdular. Yine Türklerin müslüman olmalarından 230 yıl önce dünyaya gelen İmamı Azam Ebu Hanife'nin Dedesi, Zerdüş't, kendisi, Kürt kökenliydi. O'nun ortaya koyduğu Hanefilik inancı sünni itikat içinde tutuldu. Abdülkadir Ey-Geylani, Kadiri inancının banisi ve yaratıcısı olup kendisi Kürttü. Görüldüğü gibi Kürt aydınları bu dönemlerde Zerdüştlük inancının tasavvufa ilişkin prensiplerini İslami bir inanç içinde yaşatabilmişlerdir. Hacı Bektaş Veli daha sonraki dönemlerde yani Ebu'l Vefa'nın ölümünden 70 yıl sonra doğmuş ve Anadolu'ya yerleşen Türkmenlerin Alevi olmalarında önderlik etmiştir. *Hacı Bektaş Veli'nin doğum tarihi 1207 ve ölüm tarihi ise 1272 olduğuna vurguladığımız zaman Ebu Müslim'le doğum tarihleri olarak aralarında tamı tamına 457 yıl gibi büyük bir zaman farkının olduğu anlaşılacaktır.* 1083 yılında doğup 1166 yılında ölen Ahmet Yesevi'yi

Kültür eski Bakanı Namık Kemal Zeybek, Hacı Bektaş'ın hocası ve Aleviliğin kurucusu olarak göstermektesede bu da doğru değildir. Ahmet Yesevi'nin Alevilikle uzak yakın hiç bir ilgisi yoktur. Kendisi Sunni inancına bağlıydı ve Ahmet Yesevi üstelik Hacı Bektaş Veli doğmadan 59 yıl önce ölmüştü. Bu saptırmaların çokluğu karşısında insanın aklı şaşıyor. Aleviliğin fikir ve felsefe olarak Kürt uygarlığıyla olan bağlantısını Kürt Uygarlığında Alevilik adlı kitabımızda açıkladığımız için burada tekrar üzerinde durmak istemiyoruz.

Aleviliğin yaratılması başka, bu inancın uygulamalarda ve zaman içinde geçirdiği aşamalar başkadır. Türkmenler Anadolu'ya girdikten sonra kırsal kesimlerde yaşayanlar Alevilik inancını benimzediler. Bunda sosyal, ekonomik ve politik nedenler rol oynadı. Bunlarda uzun bir araştırma konusudur. Kitabımızda bu konuları da incelemiş bulunuyoruz. Şimdi (Alevistan) (Zazaistan) gibi deyimlerle karşımıza çıkanlar Kürtler arasında Şafi Alevi ayrımı yaparak Alevilerin başka ulustan oldukarı gibi bir hava yaratmaktadırlar. Oysa gerek Selçuklular ve gerekse Osmanlılar zamanında Alevilere karşı uygulanan katliamlarda Kürt Alevisi-Türk Alevisi diye bir ayırım yapılmadı. Kürtlerin tümü Alevi iken Sunni inancı benimseyen devlet yöneticileri dağlık bölgeler dışında yaşayan Kürtleri katliamlar uygulayarak Sunni inanca bağladılar. Yüksek yörelere ve dağlara sığınan Kürtler ise bu inançlarını koruyabildiler. Kürt halkı arasındaki inanç farklılıkları bu yüzden doğdu. Zaza lehçesinin konuşulduğu Dersim'in Alevi kalması, daha doğrusu kalabilmesi işte bu yüzdendir. Çünkü Dersim dağlık bir yörede kurulmuş bir kentimizdir.

Eylül ve Kasım aylarında yayınlanan bazı dergilerde bu konu ile ilgili yapılan açıklamalardan da yeri gelmişken söz etmek isterim.

Serketin ve Berhem dergileri Zazaca konuşan Kürtlerin ayrı bir halk sayılmasına şiddetle karşı çıkmaktadırlar. Serketin Dergisinde Malmisanij adlı yazı (Kırd-Kırmanc-Dımili-Zaza adlarının Anlamı Üzerine) başlıklı yazısında bu sözcüklerin içerdiği anlamları açıklıyor. Aynı dergide M.Zilan ise Kırmanc,Zaza, Alevi sorunu üzerine başlıklı yazısında (Desmala Sure) adında bir yayın organı çıkaran S.Cengiz'in Zazaların Kürt olmadığı yolundaki ortaya attığı görüşleri çürütüyor. Berhem Redaksiyon heyeti de bazı olumsuz propaganda, eleştiri ve yakıştırmalar üzerine başlıklı yazısıyla Zaza-Kürt ayrımcılığına karşı çıkıyorlar. Yani işin gerçeği bir deli bir kuyuya taş atıyor, biz kırk akıllı bu taşı bu kuyudan çıkarmaya çalışıyoruz.

Avrupa'da konferanslar verdiğim sıralarda karşılaştığım Dersimli Kürtlerden bazılarının bu yanlış propagandalardan etkilendiklerini gördüğüm için bu konunun hasırlatı edilmesine, tartışmadan dışlanmasına taraftar değilim. Hiç bir hekim muayenehanesine ge-

len hastaya niçin hasta oldun diye kızmaz. Aksine o hastayı tedavi etmeye çalışır. Bizim de görevimiz budur ve bu olmalıdır. Zazaların ayrı bir halk olduğunu öne süren benim karşılaştığım kişilerin üstelik pırl pırlı doğru ve dürst insanlar olduklarını gördüm. Bir Kürt tarihçisi olarak benden gerçeği öğrenmek istiyorlardı.

Hemen hemen hepsini de ikna ettim. Oysa bu kişileri tersleyip bir kaleme geri çevirseydim, tümünü de kaybedecektik. Üstelik biz araştırmacılar çok sabırlıyızdır. Hatta bazı olumsuz tezleri duymak, işitmek bizleri bu konularda araştırma yapmaya iter. Bundan kârlı çıkan biz oluruz. Çünkü elimizde sınırsız kaynaklar var. Böylece ileride daha boyutlu ihtilaflara yol açacak bir hastalığı erken teşhisle tedavi ederek bir engelli bir handikapı ortadan kaldırmış oluruz.

Şimdi de yazımın bu son bölümünde çok önemli gördüğüm bir konuda düşüncelerimi açık tartışmaya sunmak istiyorum.

Yazımın başından beri Kürt uygarlığında bir inanç ve bir dil zenginliği olduğunu vurgulamaya çalıştık. Bunun Kürt halkının tarihinin on bin yıl gibi geniş bir zamana yayılmasından kaynaklandığını söyledik. O halde günümüzde yaşamakta olan hiç bir halka nasip olmayan-çünkü dünya planetinde yaşamakta olan en eski halk biziz- bu özelliğimizi ele alıp inceleyerek ortaya koymakta halkımızın en doğal hakkıdır. Evet biz bunu diğer halklardan bir üstünlük olarak görmüyoruz, ama bir özellik olarak görüyoruz. Bana göre Zaza lehçesi, Soranca, Gorani ve Lori lehçelerimiz Kurmanci gibi incelenmelidir. Bu lehçelerle ilgili sözlükler yapılmalıdır. Bu lehçelerle söylenmiş maniler, ilençler, ağıtlar, atasözleri şiirler, düzyazılar toplanmalıdır. Bakınız bunun ne faydası var? Biz Kürt tarihi ve uygarlığını inceleyen Kurmanci'de var olan sözcüklerin pek çoğunu Ferhenglerden yararlanarak Sümerce'ye Akadça'ya-Luwi'ceyle karşılaştırarak Kürt kültürünün tarih içindeki boyutlarını tespit edebildik. Kürtçedeki "Nan" Sümercede "Ninda" olarak karşımıza çıktı. Kürtçedeki "Meyandin"ın Mayalamak olarak Türkçeye Farsçaya ve Arapçaya bu dilden geçtiğini gördük. Hepsinden enteresanı Kürtçedeki Hevan sözcüğünün Havan olarak yukarıda saydığım dillerden ayrıca Yunanca'ya ve eski İtalyanca'ya geçtiğini tesbit ettik. Kürt halkı buğday tarımına başladıktan sonra içi oyuk bir taşa buğdayları koymakta ve diğer bir taş parçasıyla bu buğdayları un haline getirmekteydi. Atalarımız işte bu alete Hevan adını koymuşlardı. Şarap-Şurup-Şıra ve Şekir (Şeker sözcüklerinin aynen bu dilden diğer dillere geçtiğini anladık. Bu örnekleri saymakla bitiremem. Sadece bir kaç örnek vermekle yetiniyorum. Şimdi bunlardan ne çıkar?Bunu açıklıyayım.

Şimdi elimizde yeterli kapasitede yukarıda adlarını sıraladığım lehçelerimizden basılı sözlüklerimiz olsa aynı yöntemi bu lehçeler açısından da uygulayıp Kürt kültürü ve dilinin sınırlarını, etki alanını daha da

genişletmiş oluruz. Etimolojik yoldan geriye doğru Kürt uygarlığının pek çok karanlıkta kalmış köşe ve bulvarlarını aydınlatmış oluruz.

İşte bu açıdan Zazaların başka bir halk olduğuna şiddetle karşı çıkan Berhem Dergisinin Zaza lehçesi ile ilgili çalışmalarına bazı çevrelerce karşı çıkılmasını doğru bulmuyorum. Sözkonusu dergi bu kaygısını şöyle dile getirmekte: "Yayın politikamız son derece açık olduğu halde, daha ilk sayıdan yani 1988 Şubat'ından itibaren belirli çevrelerce aleyhimizde dedikodular yapıldığı, Zazaca yazmamızın uluorta eleştirildiği görülmektedir."

Kürt Halkının bağrında Zazaca lehçesinin var olması bu arkadaşların suçu değil ki. Bu lehçeyi öğrenmişler ve yazılarını da bu lehçeyle yazmaktalarsa bunda ne kötülük olabilir? O zaman bizim gibi Türkçe yazıp duranlara ne demeli? Kaldı ki Kürtçedeki lehçeler bu dilin zenginliğini kanıtlamakta. Bundan gurur ve övünç duymalıyız.

Serketin Dergisinde M.Zilan'ın bu konuda ortaya attığı görüşler içinde iki nokta bana sempatik geldi. Şimdi de bunları açıklıyorum:

"1- Ulusal lehçeler arasında tam eşitlik. Her lehçe çoğunlukta bulunduğu bölgede eğitim, kültür ve resmi yazışmalarda esas alınmalı.

2- Süreç içinde verimsel olarak lehçelerden biri ya da tümünün bileşiminden oluşan ortak bir dil benimsenebilir."

Değerli Kürt Dili Uzmanı arkadaşım Feçi Hüseyin Sağınç Kurmanci Kürtçesindeki Türkçe ve Arapça sözcükleri atarak bunların yerine Sorani lehçemizden sözcükler yerleştirmeye başladı. Onun bu davranışına Kürt Enstitüsü'ndeki bazı Uzmanlar karşı çıktılar. Konu halen tartışılıyor. Elbetteki bu sorun ileride kurulacak bir dil akademisinin işi olacak.

Her konuda olduğu gibi dil konusunda da geleceğe umutla bakıyoruz.

Kaynaklar:

Emile Benveniste : Hittite et indo-Europeen, Librairie Adrien Malson Neuve Paris- 1962 s.27-37

H.Th. Bossert, Anadolunun Yazı Tarihine Ait Yeni Bulgular (5 TT Kong. . 62-71)

Ali M.Dinçol, Eski Anadolu Dillerine Giriş I.Ü. Edebiyat Fakültesi Yayını, İstanbul 1970

Emmanuel Laroche, Dictionnaire de la langue Louvite Paris 1959

G. Conteneau : La civilisation des Hitites et des Mitanniens Paris 1934

Bilge Umar : Türkiye Halkının İlkçağ Tarihi, İke yayıncılık Ankara 1991

Anti-emperyalist, Anti-sömürgeci Tavır ve Çekiç Güç, Federal Devlet Sorunu

M. ZILAN

*Federe Devlet'in ilanı
aslında emperyalistler
ve sömürgeciler için
çok riskli bir olaydır.*

*Çünkü; eğer Federe
Devlet ilanı uluslararası
hukukta kabul görürse,
diğer Kürdistan
parçalarının
devletleşmesi önündeki
uluslararası engeller de
kalkacaktır. Bu durum
Bağımsız-Demokratik-
Birleşik Kürdistan
stratejisinin yolunu
açar ve Ortadoğu
statükosunu da sarsar.
Nitekim Federe Devlet
ilanından sonra Suriye,
İran ve Türkiye
devletleri, daha sonra
ABD ve müteffikleri
Türkiye'de bir araya
gelip "Bağımsız Kürt
devletine karşı
olduklarını ve Irak'ın
toprak bütünlüğünü
koruyacaklarını"
açıkladılar. TC ise Federe
Devlet ilanına olumsuz
baktığını başından
itibaren açıklıyor. Bu
korkuların nedeni iyi
tahlil edilmelidir.*

Pratik hayattaki politik taktikler bir hareketin ideolojik ve teorik karakterini de yansıtır. Çekiç Güç ve Güney'deki Kürt Federe devleti karşısında takınılacak tavır bugün için Türkiye'li ve Kürdistan'lı hareketlerin karakterinin anlaşılması açısından bir turnusol kağıdı görevi görmektedir.

Emperyalizm, kendisini şirin göstermek için bin bir maskaralıklar yaparken, SSCB'nin çöküşü ile gerçek yüzlerini ortaya çıkaran sahte sosyalistlerin emperyalizme mersiye dizmeleri, kitlelerin emperyalizme karşı tavrını silikleştirdiği gibi, sağlam bir teorik temele sahip olmayan Türkiye ve Kürdistan sosyalist hareketinin de yalpanmasına yol açıyor.

Söz konusu durum özellikle Kürdistan sosyalistleri için geçerlidir. Hiç bir zaman işi sınıfı hareketi ile birleşememiş, bilimsel sosyalizmin teorik temellerini tam olarak özümseyememiş ayrıca diğer parçalardaki burjuva milliyetçi hareketlerin ideolojik-politik-örgütsel etkisi altında kalan Kürdistan sosyalist (ya da sol) hareketi, sosyalizmin dünya ölçekli yenilgisinden sonra tam çark etmiş; politik olarak prag-

matizm, ideolojik olarak burjuva milliyetçiliğini tam olarak benimsemiştir.

1980'ne kadar programlarını diğer komünist partilerin programlarına benzeterek en keskin ifadelerle dolduran ve kendilerini M-L ilan eden bu hareketler, aynı zamanda diğer parçalardaki ulusal hareketleri doğru olarak, özgüçlerine güvenmedikleri, dış güçlere umut bağladıkları için eleştirilirdi. Bu güçler "Bağımsızlık-Demokrasi-Birleşme" talebini net şekilde emperyalizme ve sömürgecilğe karşı savunduklarını ifade ederlerdi.

Bu gün ise bu görüşü savunan hareketlerin sayısı üçü dördü geçmiyor. Federe devlet ilanı ile birlikte sunulan olanakları görüp fazlasıyla pragmatikleşen ulusal güçler, emperyalizmin bölgede çevirdiği dolaplara da inanarak anti-emperyalist tavrı terk ettiler. Bu durum Kürdistan halkı için stratejik anlamda önemli zararlar doğuracaktır.

Emperyalizm ve Sömürgecilik

"Emperyalizm, kapitalizmin, tekellerin ve mali sermayenin egemenliğinin kurulu bulun-

duğu; sermaye ihracının belirgin önem kazandığı; dünyanın uluslararası tröstler arasında paylaşılmasının başlamış bulunduğu; dünyanın bütün topraklarının en büyük kapitalist devletler arasında paylaşılmasının tamamlanmış bulunduğu gelişme aşamasıdır. (Lenin - Emperyalizm)

Emperyalizm ve sömürgecilik, çağımızda bu iki isim neredeyse birbirine özdeştir. 2. Dünya Savaşı'ndan sonra, sömürgelerde ulusal uyanışın gelişmesi, emperyalizmi klasik sömürgecilik siyasetini uygulamaz hale soktu. Ve emperyalizm sömürgelerdeki askeri işgale son verip kısmende olsa siyasi ilhakları kaldırdı. Bunun yerine sermaye ve meta ihracı, bunlar üzerinde yükselen bir dizi siyasi ve ekonomik antlaşma ile geri kalmış ülkeleri kendisine bağımlı kıldı. Bu emperyalizmin yeni sömürgecilik sistemini kurması anlamına geliyor. Bu noktada dikkat edilmesi gereken husus şudur; gerçekte klasik sömürgecilik emperyalizmin çıkarcasına daha bir uygundur. Emperyalizm, yeni sömürgecilik siyasetini devreye sokmuşsa bu tamamıyla tarihin ileriye doğru akışından kaynaklanan bir zorunluluk sonucu olmuştur. Emperyalizm sömürge halkların patlamaya dönüşebilecek isyanını önlemek, gittikçe tıkanan siyasi ilişkilerin önünü açmak için zorunlu olarak bazı geri adımlar atmıştır.

2. Dünya Savaşı ile birlikte emperyalizm hemen hemen tamamen klasik sömürge sistemini tasfiye edip yeni sömürgecilik sistemini oturtmuştur. Bu dönüşüm aşlında 1. Dünya Savaşından sonra başlamıştır. Fakat klasik sömürgecilik bir kaç istisna ülkede bugünde varlığını sürdürmektedir. Bu istisnai ülkelerden biri de Kürdistan'dır. Klasik bir sömürge olan Kürdistan'ın içinde bulunduğu durum emperyalizmin yeni sömürgelelerinin içinde bulunduğu durumdan kat kat kötüdür. Bu durum Kürdistan'ın direk emperyalitle-

rin sömürgesi olmaması yani bölgedeki yerel sömürgeci devletlerce sömürgeleştirilmiş olmasından kaynaklamıyor. Söz konusu durum Kürdistan üzerinde çok daha ağır bir baskının oluşmasına neden oluyor. Yerel sömürgeci güçler emperyalizm gibi; "şirin görünme", "sömürüyü kamufla etme" kaygıları da taşımadıkları için, uzun süre klasik sömürgecilik siyasetini sürdürmekte bir zorlamayla karşılaşmadılar. Tabii bu durum ancak yakın zamana kadar sürebildi.

Sömürgecilğinde bir standardı vardır. Emperyalizm bu standardı epeyce yükseltmiştir. 2. sınıf sömürgecilerin bu standarda erişmeleri biraz zordur. Buna karşılık emperyalizm diğer sömürge halklar gibi Kürt halkının da anti-sömürgeci, anti-emperyalist potansiyelinin devrimci bir dönüşüme uğramasını istemiyor. Ve yerel sömürgeci güçlere sömürgecilik siyasetini geliştirmeyi, buna bağlı olarak Kürt halkına bazı siyasi ve kültürel haklarının verilmesini dayatıyor. TC içinde, Özal-Demirel karşıtlığı (yada I. Cumhuriyetçiler ve II. Cumhuriyetçiler çatışması) gibi gözükten ve uluslararası bazda yerel sömürgeci güçler ile ABD arasındaki çelişki şeklinde görülen durum bu sorundan kaynaklanmaktadır. Bilindiği üzere bağımlılık ilişkisine rağmen emperyalistlerle işbirlikçileri arasındada pazarın paylaşımı ve karların bölüşümünden kaynaklanan bir çelişki vardır. Ancak bu çelişki zaman zaman çatışmalara yol açsada uzlaşır bir çelişkidir. Dolayısıyla emperyalistler işbirlikçilerine yönelik her tehlikenin aynı zamanda kendilerine yöneldiğini bilirler ve tehlike anında işbirlikçilerinin yardımına koşarlar. ABD'nin, "19'cu Kürt İsyanı"nının bastırılması için TC'ye dayattığı bazı çözümler, Çekiç Gücü'ü Saddam'ın başına musallat etmesi bir yönüyle "ustanının çırağa yol göstermesi" şeklinde kavranabilir.

I. Dünya Savaşından sonra, pazar paylaşımına ortak olmak

isteyen ABD, Ulusların Kendi Kaderini Tayin Hakkı'na sarılmıştı. ABD'nin savunduğu UKTH'nin özü sömürge ve bağımlı ülkelerin var olan egemenlik ilişkilerinden kopabilme ve başka ülkelere bağlanabilme hakkını içeriyordu. Bugün de Kürtlere "kültürel özerklik" verilmesini istemesi, Kürt halkının Ortadoğuda emperyalizmin koruyuculuğu altında çizilen statükoyu parçalayacak devrimci yönelimlere girmesini engellemek amacını taşıyor. Bugün "Kürtler'in kültürel ve demokratik hakları verilmelidir" diyen emperyalizm, dün Lozan'da Kürdistan'ı yerel sömürgeciler lehine parça parça ediyordu. Öncesinde Mahmut Berzenci ulusal hareketini bastıran yine İngiliz emperyalistleri olmuşlardır.

Kısaca; bugünkü tekel dünyasında Kürdistan'ın sömürge statüsünü ayakta tutan emperyalist-kapitalizmdir. Dünye Kürdistan'ın yeniden paylaşımına elebaşılık yapan Kürt halkının özgürlük ve bağımsızlık hareketini boğan emperyalizm ve onun bölgedeki işbirlikçileri olan sömürgeciler olmuşlardır. Kapitalizmin dünya sisteminde sömürgecilği emperyalizmden temelde ayrı düşünmek politik körlüktür. Ancak Kürdistan'ın tarihsel bazı gerçeklere dayalı özel konumunu görmeyip yerel sömürgecilerin emperyalizme göreceli uzaklığını görmemekte aynı derecede bir eksikliktir. Kürdistan'a özgü şu gerçeğide görmek zorundayız: Kürdistan direk olarak emperyalizmin sömürgesi değildir. Özgül tarihsel ve sosyal-politik şartlar Kürdistan'ı bağımlı dört bölge ülkesinin sömürgesi haline getirmiştir. Bu sömürgeci boyunduruğun yerleşmesinde ve sürdürülmesinde emperyalizmin rolü büyük olmasına karşın, Kürdistanı direk olarak ordularıyla işgal eden, siyasi ve ekonomik olarak ilhak edenler yerel sömürgecilerdir. Tüm diğer sömürge devrimlerinde olduğu gibi, Kürdistan'da da Ulusal Demokratik Devrim(UDD)'in ilk görevi bu

sömürgeci boyunduruğu ülkeden söküp atmaktır. Vietnam'da olduğu gibi emperyalizmin direk müdahalesi yoksa UDD; sömürgecileri, hainleşmiş işbirlikçi burjuvaziye ve feodalleri hedefler. Bu devrim hernekadar direk olarak emperyalistlere savaşı gerektirmiyorsa da, dolaylı da olsa emperyalist kapitalist sisteme darbe indirir ve doğal bir anti-emperyalist nitelik taşır.

Ne yazık ki yukarıda da belirttiğimiz gibi Kürt solunun önemli bir kesimi yeni dünya düzeni çerçevesinde emperyalistlerin bazı oyunlarına kanıp anti-emperyalist tavırdan vazgeçiyor. Yeni anlayış gayet pratik ve akılcı görünüyor. Onlara göre "emperyalizmi karşımıza alarak hiç bir şey elde edemeyiz. Biz küçük, güçsüz bir ulusuz. Daha sömürgeci devletlerle başedemiyoruz, emperyalizmle nasıl baş ederiz". Bu anlayışlar anti-emperyalist tavrı karükatürize edip bu kavramı adeta "Washington yada Berlin'e saldırmak" şeklinde lanse ediyorlar. Tabi bu meselenin özünü saptırmaya yöneliktir. Kürt halkının öz dinamiklerini devrimci temelde harekete geçirmekten umudu kesmiş bu güçler, eskiden düşman ilan ettikleri emperyalistlere karşı teslim bayrağı çekiyorlar ve yeni eylemlerine uyan yeni dinamikler arıyorlar. Bunlardan İsrail'i dost kabul edenler bile çıktı. Çekiç Güc'ün sağladığı güvenlik olanaklarını saymakla bitiremeyen bu güçler, emperyalizmin son yıllarda takındığı "Barış güvercini", "demokrasi koruyuculuğu" ve "Açlığa karşı savaşı" pozuna inandıkları gibi propagandaları ile halk içerisinde taban yaratıyorlar. Asıl tehlike olanda budur. Bu durum öncelikle halkımızın, bağımsız-demokratik-birleşik ve giderek sosyalist bir ülke yaratma mücadelesine, dolayısıyla bunu yürütülecek olan kendi gücüne güvenisizlik doğurur. Zaten sömürgeciler, yerli işbirlikçileri ve emperyalistler Kürt halkının, kendi devletini kurabilecek kapasitede ve olgunlukta olmadığı-

nının propagandasını yapıp duruyorlar. Gerçeği şudur: Kürt halkı kendi haklarını kararlı olarak istemez ve almak için kendi özgücüne dayanan bir mücadele yürütmezse, kimse Kürt halkına birşey vermez, onu dikkate almaz.

Bu arkadaşlara sormak gerekir: Bugüne kadar Kürt ulusal hareketleri (Güney'de ve Doğu'da) Anti-emperyalist bir tavır aldıklarından ötürü mü yenildiler? Halepçe katliamı ve bir dizi göç anti-emperyalist tavır yüzünden mi yaşandı yoksa emperyalizm ve sömürgecilerden medet umma sayesinde mi yaşandı? Üstelik Lozan'da Kürdistan'ı parça parça edip sömürgecilere sunan bu emperyalistler değil mi? Bugünde TC'ye Kobra helikopterleri panzerler, kitle imha topları cephane sağlayanlar emperyalistler değil midir? Saddam Hüseyin'i kendi kredi ve silahlarıyla güçlendiren, en son kimyasal silahlarla donatanlar emperyalistler değil midir? O halde nasıl olur da anti-emperyalist tavrı sanki yenilgilerin sorumlusu gibi gösteriliyor. Bu tavrı, Kürt halkının geçmişini kararttı. Şimdi de geleceğini karartmaya çalışıyor.

Sosyalistler ütöpik değildir, kimseye haydi gidip İncirlik Üssü'nü yada Beyaz Saray'ı basalım demiyorlar. Ancak sosyalistler, kısa vadeli bir takım çıkarlar uğruna stratejik taleplerini karartacak oportünistler de değildirlere. Açık olan bir şey var ki; kim Kürdistan'ın bağımsızlığını ve birliğini istiyorsa emperyalizmin çizdiği bugünkü statükoya da karşı çıkmalıdır. Bu statükoya boyun eğmekle ne bağımsızlık, ne demokrasi ne de birlik sağlanabilir.

Elbette bizim devrimimiz öncelikle sömürgecilere darbe indirecektir, ama görülecektir ki sömürgecilere karşı atacağımız her adımda emperyalizm daha fazla karşımıza çıkacaktır. Örneği yaşamıyor, TC, PKK karşısında sıkıştıkça ABD ve Almanlar'ın askeri bilgi, eleman, teknolojik ve istihbarat yardım-

larında arttı.

Kürt Solu'nda Ulusal Dargörüşlülük ve Türk Solu'nda Sosyal Şovenizm

Eski Rızgari önderlerinden Orhan Kotan (şimdi PDK Hevgirtin içerisinde yer alıyor) Eylül 1990 Tarihli Kürdistan Press'te yer alan "**Anti emperyalizm tuzağı**" adlı yazısında, 1960'lı yılların sonlarında hazırlanan Dr. Şivan önderliğindeki T-KDP'nin programının 7. maddesini hatırlatıyor. Daha sonra bu maddenin içeriğini onayladığını belirten şu satırları yazıyor.

"... Kürt halkını imha etme savaşı sona ermediği sürece Kürt halkının iç ulusal muhalefet potansiyelini özellikle uluslararası emperyalizme karşı savaş alanına kanalize etmek isteyen tüm fikri ve aksiyonel sahalardan kötü bir tuzağa ya da fahiş bir yanlışlığı olduğu tezi üzerinde dikkatle durmak gereklil" (Kürdistan Press - Eylül 1990)

Sayın Kotan'ın bize öğüdü, Türk solunun "sinsi tuzaklarına" düşmememiz ve emperyalizmi "unutup" tüm çabamızı sömürgecilere karşı mücadeleye yöneltmemizdir. Bu düşünce her ne kadar belli bir gerçeklik payına sahipse de ulusal demokratik devrimin stratejisi açısından bakıldığında tutarsız ve ilkesiz bir yaklaşımı ifade etmekten öteye gitmez. Hakkılık payı Türk solunun önemli kesimini etkisi altında tutan "keskin enternasyonalci"(aslında sosyal şoven) tavra karşı söylenmiş olmasında yatıyor. Emperyalizm ile sömürge Kürdistan'ın gerçeğini doğru şekilde bütünleştiremeyen Türk solunun politikası ve ideolojisi elbette şoven, şoven olduğu kadar parazital bir hal almıştı.

Ancak Türk solu yerli sömürgecilerin rolünü görmeyip sorunu sadece dış dinamikler yada emperyalizm vurgusu etrafında ele alırken, Kürt solunun milliyetçi kesimleri de yerli sömürgecilerin rollerini abartıp, emperyalizmle sömürgecilik ara-

sındaki bağı göremiyorlar. Özellikle Kürt burjuva milliyetçileri, Kürt ulusal hareketinin doğal anti-emperyalist tavırını törpüleyip, onu proletaryanın ve ezilen halkların mücadele cephesinden koparmaya çalışıyorlar. Burjuvazi bu yolla ulusu, sözde "gerçek ulusal çıkarlar" (aşlında burjuva sınıfının çıkarları) etrafında bir araya getirmek, ulusu kendi bayrağı altında toplamak istiyor.

Pratik politik alanda bu durumu üç biçimde kendisini hissetirir.

1- Emperyalistlerle artan ilişki ve bağımlılık dolayısı ile anti emperyalist tavrın silikleştirilmesi

2- Ulus içinde emekçi temelli devrimci-yurtsever-sosyalist hareketlerin tasfiyesi

3- Çelişkilerden yararlanma bahanesiyle Kürt ulusal sorununu tek parça boyutuna indirgeme ve diğer sömürgeci ülkelerle çok yönlü işbirliğine girme.

Güney Kürdistan pratigi göz önüne alındığında ulusal burjuva sınıfının stratejik yönelimli ile işçi sınıfı ve diğer emekçilerin stratejik yönelimi arasındaki fark rahatlıkla görülebilir. Açıktır ki her siyasal hareket dayandığı sınıfın dünya görüşü, ideolojisi ve politik çıkarlarına uygun bir pratik gösterir. Bu açıdan bakıldığında Kürt burjuva hareketlerinin, Kürdistan sorununu; dört parça değil tek parça, bağımsızlık değil özerklik çerçevesinde ele almaları, emperyalistlere ve diğer sömürgecilerle sıcak bakmalarının nedenleri daha rahat anlaşılır.

Bilindiği gibi "Anti emperyalizm" kavramı Türk solunun icadı değildir. Türk solu bunu bize yanlış bir şekilde empoze etmeye çalışabilir. Bugüne kadar Kürt solu bu empoziten etkisini kıramamışa bunun en büyük sorumlusu Türk solu değil Kürt soludur. Keza Kürtler için anti-emperyalist tavrı, Türkler'den daha da bir anlam taşıyor. Çünkü onlar sömürge bir ülkenin insanları olarak emperyalist-

kapitalist sistemin yükünü dahada ağır bir şekilde taşıyorlar. Bu durumda Türk solunun yanlışlarından kalkarak anti-emperyalist tavrın önemini küçümsemek ve Kürt soluna bu ilkeyi caiz görmemek kişilikli ve ülke temelinden hareketle bağımsız politika üretmek olarak görülebilir mi?

Kişilikli politika, ilkelerini Türk soluna göre değil ülkesinin gerçeklerine göre belirlemeyi gerektirir.

Kişilikli politika, kendisini eleştirme cesaretidir. Yoksa günah keçisi yaratıp işin içerisinden "peygamber kadar temiz" sıyrılmak değildir.

Şunu da belirtelim Kürdistan'da gelişen pratiğin meşruluğuna sığınıp Türk soluna verip verişirmenin suyu artık çıktı. Türk solunun bunahını ve açmazlarını bilmeyen kalmadı. Artık sorunu eleştirmekten öteye taşımak gerekli. Türkiye sosyalistleri (ve genel olarak solu) zaflarından kurtulmaya çalışırken biz Kürdistanlı sosyalistler onlara dost elimizi uzatmak zorundayız. Tabi eğer el uzatacak kadar gücümüz varsa.

Ben Kürdistanlı sosyalistlerin durumunu Türk sosyalistlerinkinden daha vahim görüyorum. Bu nedenle eğer gelişmek ve geliştirmek için eleştiri yapılacağına artık bunun merkezine Kürdistanı solu ve sosyalist hareketini oturtmalıyız. Türk sömürgecilerinin ülkemizdeki işbirlikçileri ile kurduğu sıkı bağları, gelişen şovenizmi dikkate alarak Türk sosyalistleri ve sol hareketi ile dostluğu ve enternasyonal dayanışmayı geliştirmek zorundayız. Türk solunun ulusal sorun konusunda hem teorik hem de pratik olarak fazlasıyla geri olduğunu biliyorum. Ve biz Kürt sosyalistleri bu eksikliği giderip Türk solu ile Kürt solu ve sosyalistleri arasında sağlam bir bağ oluşturabiliriz. Bu sadece Türk sosyalistleri için değil Tüm dünya sosyalistleri için geçerlidir.

Kürt solunun yıllardan beridir yakındığı bir durum var;

"Dünya ilerici kamuoyu (özellikle de Türk sosyalistleri) Kürt ulusal hareketine gerekli yardımları yapmıyorlar, dayanışmada bulunmuyorlar" Bu doğrudur. Ancak ne yazık ki Kürt solu bunun nedenlerini doğru olarak tespit edemiyor. Suçu hep başkalarına atıyor, kendi tavrını ve durumunu hiç sorgulamıyor. Biryandan "uluslararası emperyalizme" karşı mücadeleyi küçümseyip kendini "ulusal sınırlara" hapsedeceksin, yani bir açıdan dünya halkları, ilerici devrimci hareketi ile ortak paydayı ortadan kaldıracaksın ondan sonra da "enternasyonal dayanışma"dan bahsedeceksin bu bir çelişkidir. Acaba dünya, neden Nikaragua, Vietnam, El Salvador ve Küba'ya gösterdiği ilgiyi Kürt ulusal hareketine göstermiyor. Yoksa tüm dünya Kürtlere düşman mı? Hayır, Türk solunun tavrında sosyal şovenizmin tavrından kaynaklanan bir sağcılık olabilir ancak şunuda unutmamalım Barzani-Talabani hareketini gönül rahatlığıyla destekleyebilecek az sayıda sosyalist bulabilirsiniz. Hele hele emperyalizmin ablukası altında yaşayan Küba gibi ülke halklarının, emperyalizme metiyeler dizen bir önderliği içine sindirmesi gayet zordur. Gerçek şudur: Kürt ulusal hareketinin dünyada yarattığı imaj tamamen onun niteliğinin ve mücadelesinin bir ürünüdür. Kürt ulusal hareketi bu güne kadar burjuva-feodal kabuğu kıramamış tutarlı bir devrimci demokratik zemine oturmamış, dolayısı ile dünya halklarının ve proletaryasının anti-emperyalist, anti-kapitalist, anti-sömürgeci cephesinde hak ettiği yeri alamamıştır. Kürt solu kendisini baştan sona yenilendirmelidir. PKK gibi çoluk çocuk, kadın, yaşlı öldürülürse, Barzani gibi burjuva-feodal önderliklerin emperyalistlerden medet umma çizgisi sürdürülürse hiç kimse bizi desteklemez. Kürt solu, Kürdistan işçi sınıfı ve emekçilerine dayanan -anti-emperyalist, anti-sömürgeci politikalarla kendisini devrim-

ci, demokratik nitelikte yeniden yapılandırılmalı ve çağdaşlaşmalıdır. Biz ancak bu sayede dünya devrim cephesindeki yerimizi alabiliriz.

Çekiç Güç Ve Federal Devlete Karşı Tavrı

Orhan Kotan'ın öğütü günümüzde birçok Kürt sol hareketi tarafından tutulmaktadır. Çekiç Güç sorunu konusunda takınımları bazı burkay sunları işaretliyor. Kemal Tavrikar bunları şöyleyor : "Çekiç Güç, Güney Kürdistan halkı için bir güvence-dir. Kürdistan'ın bu özgür parçası için tehdit, Saddam, Türkiye ve İran'dan gelmektedir". PDK Hekgirtin ise: "Çekiç Güç'e karşı hareketin Saddam'ın han diktatoryasını örtülü savunmadır." diyor. (2000'e Doğru, s.46) Çekiç Güç'ün bu şekilde propagandasını yapmak kendisine sosyalist sıfatı yakıştıranların işi olamaz. Bunları duyan samirki Çekiç Güç Kürtler için bölgeye gelmiş bu nedenle Kürtler minnettarlıklarını dile getiriyorlar. Halbu ki bu askeri güç Kürt halkının değil emperyal çıkarların korunması için buradadır. Ve bu aslı görevini yerine getirirken zorunlu olarak Kürtlere bazı olanaklar sağlamıştır. Bu durumu tespit etmek ve sağlanan olanaklardan olabildiğince yararlanacak taktikler izlemek ayrı, emperyalist çıkarlar uğrunda koşanları savunmak ve övmek ayrı şeydir.

Emperyalizmin Somali'ye müdahalesi de "açlıktan kırlan Somali halkına yardım eli uzatmak" şeklinde yorumlanıyor. Çekiç dünyada açlık çeken bir tek Somali değil Milyarlarca Afrikalı, Asyalı aç ve bu açlığın en büyük sorumlusu da emperyalizmin bizzat kendisi değildir? Bağımlı ve sömürge ülkeler emperyalizmin dış borç batağında boğulmuyor mu? Kapitalizmin kar getirmeyen hiç bir yatırıma giremediğininde her aklı başında insan bildiğine göre, emperyalizmin yeni dünya düzeni çerçevesinde gerçekleştirdiği manevra-

ları şirin göstermek sosyalistlerin, yurtseverlerin işi değildir.

Ayrıca Çekiç Güç'ün Kürtlerin güvenliğini sağladığını iddia edenler bizzat Demirel tarafından da itiraf edilen şu görüşe karşı ne diyecekler acaba; "Türkiye Çekiç Güç'ü, Kürtleri koruyan bir halkın gibi topraklarında tutmasaydı, Kuzey Irak hareketimiz büyük gürlü kopardı. Eğer Türkiye, K. Irak'ta yeni hareketler yapmayı, PKK'yı oralarda vurmayı ve bir güvenlik bölgesi oluşturmayı istiyorsa Çekiç Güç'ü kollamak zorundadır." (M.Ali Birand-Sabah 13 Kasım)

***

Körfez savaşı ile Saddam'ı açık olarak savanlığı uğratan emperyalistler her nedense Irak'ı tümünden işgal edip Saddam'ı devirmediler. Emperyalistleri bundan alkoyacak hiç bir karşı güç yoktu. Hayır onları bundan alkoyan yine kendi çıkarları idi. Emperyalizm Ortadoğu statükosunun değişmesinden yana değildir. Irak işgal edilseydi, Kürt hareketi; kendi ülkesini kurtarıp bağımsızlığa kadar giden bir süreci başlatırdı. Üstelik, Körfez Savaşı'nda güçlendiği için bunu Saddam'ınız bir ortamda rahatlıkla gerçekleştirebilirdi. Bu durumda ABD, Irak'ın eski statüsünü korumayı kendisi üstlenecek, buna bağlı olarak Kuzeyde Kürtler, Güneyde Şiiler'le direk karşı karşıya gelerek belkide yeni bir Vietnam batağına saplanacaktı. ABD ve diğer emperyalistler bu tehlikeli oyuna girismek yerine Saddam'ın ayakta kalmasına izin verdiler. Böylece Kürtlerin ulusal hareketini ve Şii hareketini bastırma işini Saddam yerine getirdi. Ancak emperyalistler iç savaş sırasında muhalif güçlerle birlikte Saddam'ın da zayıflayacağını, böylece bütün dinamik güçleri zayıflatan Güney Kürdistan ve Irak topraklarının daha rahat kontrol edileceğini sanıyorlardı. Ancak beklenen olmadı. Muhalif güçler ezildi ama Saddam istenilen düzeyde gerilemedi. Üstelik za-

manla gücünü arttırmaya başladı. Bundan ürken emperyalistler daha önce Saddam'a karşı savunmasız bıraktıkları Kürt ve Şii muhalefetine yardım etmeye başladılar. Çekiç Güç ve 36. paralelin kuzeyinin son askerlerinden arındırılması işte bu noktada devreye sokuldu.

Açıkça görüleceği gibi Çekiç Güç esas olarak Kürt halkının yada Şiilerin haklarını korumak, onları zalim Saddamın kıyımından kurtarmak için oluşturulmamıştır. Emperyalistleri buna sürükleyen; bölgenin emperyalizmin çıkarları doğrultusunda yeniden düzenlenmesi çatlak seslerin susturulmasıdır. Emperyalistlerin Kürt halkına yardım etmek gibi bir niyeti olsaydı, bunu Körfez Savaşı sonrası gelişen halk ayaklanması döneminde yaparlardı. Böylece Kürt halkı göç etmez ve aç kalmazdı.

Göç sırasında oluşan dünya kamuoyunun emperyalistleri belli ölçüde yardıma zorladığını yadsımıyoruz. Ancak şu kesin: Emperyalistler sırf dünya kamuoyu istiyor diye kimseye yardım etmezler. Bunu ABD eski başkanı Bush "Kürtler için Amerikan askerini ölüme yollamam" diyerek açıkladı.

Öz olarak Çekiç Güç'ün oluşturulmasının ve 36. paralelin kuzeyinin son olarakta 32. paralelin güneyinin son askerlerinden arındırılmasının iki nedeni var.

1. Bölgede emperyalist "Yeni Dünya Düzeni"ni oturtabilmek, kontrol dışı güçleri hizaya getirmek. Nitekim; TC'nin son Güney Kürdistan seferinde Çekiç Güç'ün büyük yardım olmuştur. Ayrıca ABD, Saddam'ın faaliyetlerini tekrar arttırıp 36. ve 32. paralel üzerine yeni füzele yerleştirmesini bahane ederek Irak'a Çekiç Güç'ünde yardımcı yeni saldırılar gerçekleştirdi.

2. Dünya kamuoyunun duyarlılığını; "Kürtlere ve Şiiler'e "insancıl yardım" senaryoları ile emperyalizmin şirinliği ve koruculuğu masahını yutturmak

için kullanmak.

Biliniz ki, emperyalistler ve sömürgeciler toplumsal yaşamın akışı içerisinde halk kitleleri ve ezilen sömürge uluslar karşısında zorunlu olarak geri adımlar atarlar. Bunu istemeseler de yapmak zorundadırlar. Klasik sömürgecilikten yeni sömürgeciliğe geçiş buna bir örnektir. Bugün Kürdistan'da emperyalizm ve sömürgecilik bu türden zorunlu geri adımlar atıyor. Kürt varlığını bile tanımayan TC'nin geldiği duruma bir bakın, öte yandan Kürtlerin haklarını bu güne kadar sözkonusu etmeyen ABD'nin otonomi, federasyon gibi çözümleri şükrederek savunduğunu görmek mümkündür.

Güney Kürdistan'da Federal bir devleti doğuran nesnel şartlardır. Güney Kürdistan'da 1940'lardan beri meşru temellerde yükselen bir ulusal hareketin varlığı biliniyor. Dünya uzun süre ulusal harekete seyirci kaldı. Buna rağmen Kürt ulusal hareketi ulusal ve uluslararası dinamiklerden yararlanarak varlığını sürdürdü. Kimi zaman yalpaladı ve kimi zaman kendi kendisine ihanet etti. Ancak şu gerçeğin de altını çizmek zorundayız: İdeolojik ve politik olarak geri bir önderliğe sahip olsa da, Güneydeki Kürt ulusal hareketi halkın desteğini almış ve bu destekte onu yaşıtmıştır. Dolayısı ile Güneydeki önderliğin eksikliklerine bakıp, orada yaşanan her olayı dış şartların belirleyiciliği altında görmek doğru olmaz ve tarihsel materyalist yaklaşıma da uymaz. Bugün Türk Solu hep bir ağızdan Güney Kürdistan Federal Devletini **"emperyalistlerin yarattığı kukla bir devlet"** olarak ilan ediyor. Bu bakış bize Türk solunun 1920'li yıllardan bu yana süren TKP'in sosyal, şoven geleceğinin hala kıramadığını, Kürdistan sorununa objektif yaklaşımı kazanamadığını göstermektedir. Elbette Türk sosyalistlerin bazı eleştirileri yerindedir. Ancak bu eleştiriler nesnellik açısından bütünsellik taşımıyor. Subjektif bir bakışla

bazı zaafılar ön plana çıkarılıp Kürt halkının talepleri görülmüyor.

Bunu tespit etmek kolaydır. Türk soluna şu soruyu sorup cevabını aldığımızda mesele net olarak anlaşılacaktır. Soru şu: Saddam Kürt halkını kimyasal silahlarla katlettiğinde siz Kürt halkına nasıl bir çıkış yolu önerirsiniz? Ve ona nasıl yardım edebilirsiniz?

Açıktır ki Türk solu ve sosyalistleri Kürt halkına soyut "destekliyoruz", "emperyalizme karşı direniş" türünden propagandist ajitasyonlardan başka bir şey veremezler. Nitekim Halepçe katliamında, 88-91 göçlerinde Türkiye solu, Kürt halkına pratik bir çözüm ve bir alternatif sunamamıştır. Sunamaz da. Çünkü öncelikle Kürdistan sorununun gerçek boyutlarını anlayamamıştır. Türk solu, Saddam Kürt halkına saldırdığı zaman, Çekiç Güc'ün yerine bir savunma gücü yada planı oluşturabilseydi Kürt halkı bunu sevinçle karşılar hatta Türk halkı ile birlikte yaşamayı önüne koyardı. Türk solu bunu yapamıyor ama yapmış gibi yada yapacakmış gibi davranıyor. Dolayısı ile kendi çözümleri dışında bir çözümü kabul etmiyor. Biz Çekiç Güc'ün esas olarak Kürt halkını Saddam'dan korumak amacı ile değil emperyalistlerin bölgesel çıkarlarını korumak amacı ile oluşturulduğunu biliyoruz ve her zaman bunu açıklıyoruz. Ancak şunu da biliyoruz ki, Kürdistan çok kritik ve özgül bir süreçten geçiyor. Kürt halkı özellikle Güney'de soykırımla karşı karşıya kalmış, köyleri, evleri yıkılmış, aileleri dağıtılmış ve hatta yerlerinden göç ettirilip adeta mültecileştirilmiştir. Bu şartlar barbar bir savaşın koşullarıdır. Bilindiği gibi savaş bir geçiş dönemidir. Bu dönemde sınırlar mücadelesi barış döneminden bir hayli farklıdır ve istisnai özellikler taşıyabilir. Biz bu koşulları olağan bir durum gibi ele alamayız. İşte Kürdistan'da tam böyle bir olağanüstü durumu yaşıyor.

O halde Güney Kürdistanlıların acil istemleri nelerdir? Bunu doğru şekilde ortaya koymak ve buna bağlı olarak gerçekçi çözümler üretmek zorundayız.

Güney Kürdistanlıların hatta kuzeylilerin acil istemleri şunlardır:

1 - Açık bir katliam ortamı söz konusudur ve Kürt halkının can güvenliği yoktur.

2 - Kitlesele bir açlık ve işsizlik sorunu vardır.

3- Ekonomi tahrip edilmiş, üretim durmuştur. Bu nedenle Ekonomik ve sosyal yaşamın yeniden yapılandırılması sorunu vardır.

Buraya kadar siyasi istemlere hiç değinmedik gibi gözüküyorsa da gerçekte bugün bu sorunların çözümü tamamen politik mücadelenin kapsamındadır. Çünkü sömürgeciler kendi egemenliklerinin sürmesi için Kürt halkının imhasını önlerine koymuşlardır. Şimdi bu koşullarda katliamcı işgalci sömürgeci ordulara karşı sesini yükseltmeyip önlere birinci görev olarak Çekiç Güc'ün kovulmasını koyanlara ve Federe Devleti kukla hatta yıkılması gereken bir oluşum olarak görenlere ne diyebiliriz? Bunlar ya Kürt halkını var saymıyorlar, yada gerçekten yok olmasını istiyorlar. Biz, katliamcı sömürgeci ordular başta olmak üzere tüm yabancı güçlerin Kürdistan'dan defolmasını istiyoruz. Ancak biz Çekiç Güce karşı mücadeleyi gözardı etmeksizin, Kürt halkına karşı soykırım uygulayan sömürgeci işgalcilere karşı mücadeleyi başla almak zorundayız. Bu günkü güçler dengesi ve politik-sosyal şartlar bunu gerektiriyor.

Kürdistanlı Devrimci-Sosyalistlerin Tavrı Ne olmalıdır?

Görünenle yetinmeyip, görünüşün altında yatan özü esas almak ve olguyu evrensel bağları, özgül yanları, tarihsel ve sosyal konumu içerisinde ele almak bilimsel dünya görüşüne sahip sosyalistlere özgül bir yaklaşımdır. Bunu Federal Kürt Devleti

ve Çekiç Güç konusunda takım-
lan tavırda görebiliriz.

Bizim soruna bakışta esas
aldığımız ilkelere şunlardır.

1- Emperyalizm halkların
düşmanıdır. Biz halkımızın ka-
derini emperyalizmin eline bira-
kamayız. Kürt halkının çıkarları
emperyalizmin çıkarları ile tam
zıttır.

Bağımsız-demokratik-
birleşik Kürdistan, emperyalist
sistemın dangasını taşıyan statü-
ko kırılmadan mümkün ola-
maz. Ancak emperyalizmin zor-
runlu olarak attığı bazı geri
adımların sonucunda oluşan
boşluktan ve çelişkilerden yarar-
lanırsınız.

2- Kürdistan emperyalizme
bağımlı 4 sömürgeci devletin sö-
mürgecidir. Bu sömürgeci bo-
yunduruğun kırılması bugün
Kürt halkının fiziki varlığının
korunması ile özdeşleşmiştir. Bu
anlamda anti-sömürgeci ulusal
demokratik mücadelede Kürt
halkına nefes aldiracak, can gü-
venliği sağlayacak her türlü adı-
mı değerlendirmek, sahip çık-
mak gerekir.

3- Ayrıca, eylem sloganı ile
propaganda sloganını doğru şe-
kilde belirleyip uygulamalıyız.

4- Stratejik görevlerle, taktik
görevleri uyumlu hale getirmek,
taktik görevleri stratejik görev-
lerin yerine, stratejik görevleri
taktik görevlerin yerine ikame
etmemeliyiz.

Bu ilkeler ışığında soruna
yaklaştığımızda şu sonuçlara var-
ırız.

a- Daha önce belirttiğimiz
gibi; Çekiç Güç Kürt halkının çı-
karlarını korumak amacı ile bölge-
de konuşlandırılmamıştır. Bu
güç, emperyalistlerin ve onların
bazı işbirlikçilerinin kısa ve
uzun vadeli planlarını hayata
geçirmek, bölgeyi kontrol etmek
amacı ile oluşturulmuştur. Fak-
kat emperyalistler Saddam'dan
kurtulmak, bölgeyi gelecekte gü-
venli halde tutmak isterken zor-
runlu olarak Kürt halkına bazı
olanaklar sundular.

Güney Kürdistan'ın Irak
askerlerinden arındırılması bu
yönde alınmış bir tedbirin ürü-

nüdür. Ayrıca emperyalistler,
Kürt halkının sömürge boyundu-
ruğuna karşı verdiği mücadele-
nin meşruluğunu daha fazla gör-
memelikten gelemezlerdi.
Onlar Kürdistan'daki klasik sö-
mürgeci yapıyı dünyadaki yeni
sömürgecilik sistemi ile uyumlu
hale getirecek dönüşümlere yö-
neliyorlar ve Ortadoğu statüko-
sunu esasta değiştirmeden onar-
maya çalışıyorlar.

b- G. Kürdistan Federal
Devleti'nin ilanını sağlayan ob-
jektif koşullar şunlardır.

1- Kürt halkının ulusal baş-
kaldırısı.

2- Emperyalizmin zorunlu
politika değişiklikleri ve sömür-
gecilerin geri adım atması.

3- Irak-Türkiye ve Irak-
ABD arasındaki göreceli çelişki

Bu şartlar altında G Kür-
distan Federe Devletini kukla
bir devlet ilan etmek yanlışır.
Bu tavır Türk solunun herşeyi
emperyalizme bağlayan dolayısı
ile Tarihsel materyalizmin iç di-
namikleri esas alma ilkesini
yadsayan tavrının ürünüdür.
Türk solu neredeyse dünyadaki
her olayı emperyalizmin pro-
gramladığını ve istediği şekilde
gerçekleştirdiğini kabul ediyor.
Tarihsel zorunlulukları, sınıf
mücadelesini ve emperyalizmin
açmazlarını dikkate almayan bu
yaklaşımın sosyalizmle ilgisi
yoktur.

Doğrudur, Federe Devlet
burjuvazinin önderliğinde ilan
edilmiş ve bu burjuvazi emper-
yalistlerle, bazı sömürgecilerle
ilişki içindedir. Ancak bu ilişki-
nin düzeyi nedir? Ve biz Güney
Kürdistan'da gerçekleşen eylem-
leri sadece ve sadece bu önderli-
ğin ilişkileri ve niteliği çerçve-
sinde ele alabilir miyiz? Elbette
hayır. Biz bir hareketin niteliği-
ni hareketin önderliğinden öte,
o hareketin talepleri, kime yara-
dığı yani pratik politik konumu
temelinde değerlendiririz.

O halde bugün Federe Dev-
let kime yarıyor? Bizce Kürt hal-
kına yarıyor. En azından bugün
için durum budur. Güneyli in-
sanlarımız, Federe Devlet ilanı
ile normal insani yaşama geçme

olanağı elde edebilmişlerdir.
Milyonlarca insan açlık, ölüm
korusundan kurtulmuştur. Bu
başlı başına bir nedendir.

Diğer yandan Federe Dev-
let ilanı emperyalistlerin ve sö-
mürgecilerin zoraki kabul ettiği
bir olaydır. Onlar bu devleti iş-
birlikçi bir konuma getirip "Yen
Dünya Düzeni" için sağlam bir
mevzi haline getirmek, Kürdis-
tan toplumundaki devrimci po-
tansiyeli kırmak için kullanmak
istiyorlar. Ancak bunu istemek
ayrı gerçekleştirmek ayrıdır.
Diğer yandan proletarya sosya-
listleri de federe devlet ortamın-
dan yararlanıp proletaryayı ulu-
sun hakim sınıfı haline
getirebilirler. Bu durumu ulus-
lararası bir reform gibi düşün-
ebiliriz. Sosyalistler reformist de-
ğildirler ancak reformları
kullanmaya çalışırlar.

Federe Devlet'in ilan aslı-
nda emperyalistler ve sömürgeci-
ler için çok riskli bir olaydır.
Çünkü eğer Federe Devlet ilanı
uluslararası hukukta kabul gö-
rürse, diğer Kürdistan parçaları-
nın devletleşmesi önündeki
uluslararası engeller de kalka-
caktır. Bu durum Bağımsız-
Demokratik-Birleşik Kürdistan
stratejisinin yolunu açar ve Or-
tadoğu statükosunu da sarsar.
Nitekim Federe Devlet ilanı-
ndan sonra Suriye, İran ve Türki-
ye devletleri, daha sonra ABD
ve müteffikleri Türkiye'de bir
araya gelip "Bağımsız Kürt dev-
letine karşı olduklarını ve
Irak'ın toprak bütünlüğünü ko-
ruyacaklarını" açıkladılar. TC
ise Federe devlet ilamına olum-
sus baktığını başından itibaren
açıklıyor. Bu korkuların nedeni
iyi tahlil edilmelidir.

Bu anlamda biz Güney Kür-
distan Federe Devleti'nin yaşatıl-
masını savunuyoruz. Ancak
bu kayıtsız ve şartsız bir destek
değil hele hele Barzani-Talabani
önderliğini şartsız desteklemek
hiç değildir. Biz bu devletin
emekçi demokrasisine dönüşme-
sini istiyoruz ve bunun sağlan-
ması için güneyli emekçileri des-
teklıyoruz.

"YDD"nin Türkiye'deki Alt Başlığı:

"İKİNCİ

CUMHURİYET"

TARTIŞMALARI

Temel DEMİNER

Türkiye'deki kapitalist cumhuriyet'in birinci (I.)'sinin çürümüşlüğü egemenlerin, 80'ler ürününü dönemlerden ve "alafranga" yarı-müneverlerden devşirdiği kimi sözcülerine, ikinci (II.)'sinin nasıl'ını, 'neden'ini ve 'niçin'ini tartıştırmaya(1) başladı. Ortalığı "yeni bir siyasi oluşuma, yeni bir siyasi kadroya ihtiyaç var. (...) Türkiye tarihinde yeni bir dönem açmak zorunda" (Ahmet Altan, Nokta Dergisi, Yıl: 10. No. 30. s 20) biçiminde canhıraş çığlıklar kapladı...

Egemenlerin, Platon'dan Hegel'e dek uzanan "akılcı toplum" önermelerinin ideolojik-politik bağlamı teorik-pratik krizi, bu tartışmalarla Türkiye'ye de yansımış oldu. Sorunun Türkiye'ye yansımış olması, Türkiye'de egemenlerin nesnel ve öznel sorunlarıyla örtüşmesinden ötürü, radikal sosyalistler açısından oldukça öğreticidir.

1-) II. CUMHURİYET "TEZ"LERİ

II. 'lere göre "I. Türkiye Cumhuriyeti, "korku" üzerine bina edilmiş bir Cumhuriyettir. (...) Yargı

sistemi, devlet memurlarına büyük ayrıcalık tanıyarak oluşturuldu. Ordu, sınırları korumaktan ziyade içerdeki hareketleri bastırarak şekilde örgütlendi. (...) Parlamento haktan kopartılıp, Mustafa Kemal'e bağlanmıştı. (...) Demokrasiden söz etmek zaten imkansızdı. Kısacası, I. Cumhuriyet, halkın yaratıcı gücünü tümüyle iğdiş eden kendi halkından ödün patlayan bir dikta rejimiydi. (...) Temeli "korkuyla" atılmış böyle bir yapının üstünde çağdaş devlet kurmak mümkün mü? Biz bunun mümkün olmadığını düşünüyoruz... Devletle millet arasındaki bu korkuyu kaldıran, eğitimdeki, ordudaki, yargıdaki, üretim biçimindeki anlayışı değiştiren, Ankara'yı "herşeyi kontrol eden bir ada" olmaktan çıkartacak, egemenliği halka verecek yeni bir Cumhuriyetin kurulması gerektiğini düşünüyoruz." (Ahmet Altan, Nokta D. Yıl. 10, No. 33, s.16)

Mehmet Altan'da kardeşi Ahmet Altan'ın "tez"lerini, şu argümanlarla "derinleştiriyor": "Cumhuriyet ile demokrasinin aynı şeyler olmadığını en somut göstergesi Irak ve İngiltere örneğidir. Irak'ta Cumhuriyet var ama, Saddam'ın dışında bir iktidar alternatifi yok. Halbuki İngiltere'de Cumhuriyet yok ama, tüm kurum ve kurullarıyla gelişmiş demokrasi var. I. Cumhuriyet iflas etti. II. Cumhuriyet dememizin nedeni gayet açık: I. Cumhuriyeti askerler kurdu. İktidarı, Osmanlı Hanedanı'nın elinden aldılar, ama halka vermediler. Her türlü tutarlı dünya görüşüne kendi egemenliklerini korumak için düşman oldular. TBMM darbelerden hesap sormadı, kontrgerillanın üzerine gidemedi..." (Mehmet Altan, Tempo D. No. 32, 15 Ağustos 92, s. 42-43)

Özetle II. Cumhuriyetçilerin kanısı odur ki: "Türkiye er yada geç sivil devrimi gerçekleştirecek. Ada üstünde, bu devrim "sivil" olacak. Tanksız topsuz, darbesiz, süngüsüz, kansız ve marşsız. (...) II. Cumhuriyet'in hedefi sivil devrimdir. (...) I. Cumhuriyet'in işlevini tamamladığını zor da olsa artık kabul etmek zorundayız. Çünkü şartlar değişmiştir. Ne yönetenler eskisi gibi yönetebilir, nede yönetilenler eskisi gibi yönetilmek istiyor." (Bülent Denli, Nokta D. Y.10. No. 31. s.3)

Şimdi burada durmak gerek, II. Cumhuriyet savunucuları I.'sinin eleştirisinde sosyalist literatürden "ödünç" alınmış kavram ve çözümlenmeleri kullanmaktadırlar. Tabii içeriğini boşaltarak... Örneğin 'tek parti diktasının eleştirisi', 'yığınların yönetimin dışındaki tutulması' ya da doğrudan Lenin'den "araktan-

miş" bir deyişle, "şartlar değişmiştir, ne yönetenler eskisi gibi yönetebilir, ne de yönetilenler eskisi gibi yönetilmek istiyor" denilmesi gibi...

Öyle ise, II. Cumhuriyet savunucularının bir ortak özelliğini saptayabiliriz: Onlar, 80 sonrasında sosyalist hareketin safları dışına düşmüş liberal dönemlerdir... Liberal dönemler, "sosyalizme elveda" deseler dahi formasyonlarına ulaştığı kadarıyla ve gerektiğinde de "sosyalizan" bir jargonu kullanabilecek kadar çok standartlı, pragmatik ve eklektik "çözüm (süzlük)"lerin sahibidirler. II. Cumhuriyet'çilerin, I. Cumhuriyet'çilere karşı yönelttikleri eleştirilerin temel argümanını; I. Cumhuriyet'in çok uzağından nakli "esinlenmiş"liği dışında yapısal ve işlevsel hiçbir benzerliği olmayan 1789 "benzetmesi" oluşturmaktadır. Bu konuda II. Cumhuriyet'çiler, "melanetin kaynağı: 1789'dur deyip, ekliyorlar: "Tarihte geriye dönüp de "ah keşke şöyle olmamış olsaydı" demek olmaz. Bunu hepimiz biliyoruz. Ama ben nedense durup durup, Cumhuriyeti kuranlar keşke kendilerine Fransız ihtilali'ni örnek almazlardı diye düşünüyorum. (...) Bence, Türkiye'nin bir hukuk ihtilaline ihtiyacı var. Hukuk ihtilali beraberinde bir ahlaki düzeni de getirirse ne ala, yoksa bu ülkede sokakların kanunu her zamankinden daha fazla gündelik hayata hakim olacak. Kökünü 1789'a dayayan devlet burmundan kıl aldırıyor ve yasaları gevşeterek ya da sıkarak demokrasiyi vereceğini ya da geri alacağını sanıyor. Oysa demokrasinin tarihi, önce gök-kral'a, ardından da cumhuri devlete karşı mücadelenin tarihidir. Ahlak ve hukuk ise çok daha derinlere uzanır." (İsmet Berkan, Tempo D. no. 32, 15 Ağustos 1992, s.42-43)

Gerektiğinde "sosyalizan" bir söylemi kullanan ve 1789'a saldıran II. Cumhuriyet talebi, ardına sığınmak istediği tüm "sivil" görüngülerine karşın, liberallerin reddettiklerini iddia ettikleri **Jakoben** yönelimli bir öneri paketidir. Çünkü, "Euro-Türkler, Neo-Osmanlılar ve dönemler" koalisyonuna denk düşen bu girişim, TC'nin kapitalist varlık nedeniyle asla çelişmeyen bir tarzda tepeden inmece ve elitist (2) liberal Cumhuriyeti talebini ileri sürmektedir.

Söz konusu liberal "elit" in temel tasarımlarını ve gerekçelerini **Ahmet Tulgar**' ın şu açıklamaları oldukça net bir biçimde formüle etmektedir: "Yeni dünya Düzeni'nin teorisyenleri, Batı'nın ve Kuzey'in efendileri artık Güney periferisinin gereksizliğini açık açık telaffuz ediyorlar. Teknolojilerinin ulaştığı düzeyden memnundur, makineler insan işgücünün yerini alıyor, birçok gereksinimlerini

sentetik olarak üretebiliyorlar. Artık, Güney'den fazla bir bekledikleri kalmadı. Bırakmadılar.

Bizim eskiden satacak hayvanlarımız, bitkilerimiz vardı. Bunlar yetmedi mi, işgücüne dönüştürdüğümüz bedenlerimizi ucuza satardık. Ve böylece geleceğimizi ucuza satardık. Ve böylece geleceğimizi, hayatımızı garanti altına aldık. İşlerine yarardık. Bize kıyamazlardı. Ve hepimiz vatanseverdik. Bize tanıdıkları yaşam hakkına bir anlam vermeye çalışırdık.

Kendisini efendisinin ellerinde emniyette hisseden şımarık ilericilerdik.

Bugün artık, temkinli olmalı, bir zamanlar gurur duyduğumuz bütün niteliklerimizi kamufle etmeliyiz. Kimse siyah saçlarımızın, kavruk tenlerimizin ayırıcılığına varmamalı. Rolünü iyi oynayamayanların yanından hızla uzaklaşmalı, Yeni Dünya Düzeni'nin efendileri gibi Malthuscu, Darwinci kuramlara sıkı sıkıya sarılmamalı, vatandaşlarımızın bir bölümünü gözden çıkarmalıyız.

Bedenlerimizin zararlı artık olarak doğayı kirleteceği kaçınılmaz sondan mümkün mertebe kaçınabilmek için, ruhlarımızı feda etmeliyiz." (Ahmet Tulgar, Ekonomik Panorama Dergisi, Y.5, No. 29, s. 18)

Bir zamanlar "şımarık ilericiler" olduklarını ifade eden ve "ruhlarımızı feda etmeliyiz" diyerek, "vatandaşlarımızın bir bölümünü gözden çıkarmalıyız" önerisini ileriye sürenlerin fikir babaları **Cengiz Çandar** (3), **Mehmet Altan**, **Hadi Uluengin**, **Çetin Altan**, **Engin Ardıç** ve **Ahmet Altan** gibi eski Marksistler ya da yeni dönemlerdir...

"Tez"lerini kısaca, "iki memurdan biri kapiya", "Kürdistan Türkiye'yi sömürüyor", "Güneydoğu ayrılırsa Türkiye zenginleşir", "Şehirli çalışıyor, köylü yatıyor", "KİT"ler satılmıyorsa bedava verilsin" gibi alt başlıklarda özetleyebileceğimiz II. Cumhuriyet'çilerin "tez"lere özünde yeni-sağ'dan ödünç alınmış görüşlerdir ve "YDD"ye (4) eklememenin bir yöntemidir.

II. Cumhuriyet "tez"i, Bab-ı Ali basınında, Türkiye'deki kapitalist yapıda sürmekte olan "gerontokrasî"ye karşı çıkış olarak sunulmak istense de; II. Cumhuriyet'çiler toplumu katmanlar halinde gösteren o ünlü posterde "we work for you (siz için çalışıyoruz)" diyen işçi ve emekçilere, en üst kattağın "we fool you (sizi aptallaştırıyoruz)" yanıtını, "YDD"li yeni versiyonu ile vermeye kalkan bir girişimdir.

II.lere yönelttiğimiz bu eleştiriler, kesinlikle

l. lerini savunur konuma düştüğümüz yollu bir izlenim yaratmamalıdır.

II-) I. CUMHURİYET GERÇEĞİ

I. Cumhuriyet ittifak ve Terakki artığı 1919'lu girişiminden, 12 Eylül 1980'lerine dek anlamlı bir kapitalist tahakkümün bütünlüğünü arzeder.

Anımsanır: Kurtuluş savaşı sonucunda kurulan I. Cumhuriyet yönetimi, eski devlet ve kurumlarıyla ortaklıkları ve ayrılıkları olan bir örtüşüklüğün anlatımıdır. I. Cumhuriyet'in ilanı, hareketin ittifak ve Terakki artığı burjuva sınıf ve Anadolu eşrafı temeli üzerinde yükselmesi yanında çeşitli eğilimleri de içinde barındırmıştır. Bir yanıyla "devletçi-seçkinler" in yerel önderlerle işbirliği yapmasıyla (Kongar Emre, İmparatorluktan Günümüze Türkiye'nin Toplumsal Yapısı, C:1, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1985. s. 149) kurulan I. Cumhuriyet, kenisini 29 Ekim 1923'te "**Türkiye devletnin şekli Hükümeti Cumhuriyettir**" biçiminde tanımlamıştır.

Böylece yeni devletin siyasi rejimi Cumhuriyet olmuştur. Sosyolojik bakımdan gözden geçirildiğinde, Batı ülkelerindeki cumhuriyet rejimlerinden farklılıklar arzemiştir. Örneğin yeni kurulan devlet oturmuş ve yığınların konsensüsünü almış bir sınıf devleti olmaktan uzak kalmış ve I. Cumhuriyet bürokrasisi Batı'da olduğu gibi egemen sınıfın doğrudan aracı durumunda olan bir katman niteliği kazanmamış, değişmiş ama geleneksel yapının izlerini taşıyan egemen kadro olmuştur. 1923'te Cumhuriyet'in kuruluşunu izleyen yıllarda yapılan reformlar hep bu kadrodan gelen, bu kadroya dayanan reformlar olarak kalmıştır. (Sencer Oya, Türk Toplumunun Tarihsel Evrimi. Habora Kitabevi Yayınları, İstanbul, 1969, s.62)

Bu durum, toplumu belli yönlerde biçimlendirmekle kalmamış devletçi-seçkinler cephe ile, gelenekçi-liberal cephe arasındaki çatışmayı da yeni boyutlara oturtmuştur.

I. Cumhuriyet'in devlet düzeni burjuva ideolojisinin ürünüdür. Merkezine, Batı uygarlığı içinde yer alacak bir devlet fikrinin oturtulduğu Mustafa Kemal'in reformları, Tanzimat'tan I.Cumhuriyet'in kuruluşuna, "batıya dönüş çabalarının son halkası" nı oluşturmaktadır. Bu ele alış tarzı Batılı bir devlet haline gelerek, tüm sorunların çözümlenebileceğine inanıyordu. Bu bakımdan daha ilk günden beri onun amacı Batılılaşmak ve çağdaş Batı uygarlığı düzeyine erişmek olarak ilan edildi.

1928-1938 dönemi I. Cumhuriyet'in değişikliklerinin ilerlediği bir zaman dilimidir. 1929'lara kadar hemen hemen bütün reformlar gerçekleştirilmiş, Medeni Kanun kabul edilmiş, laik uygulama başlatılmış, İslamcı görüş ve eğilimler baskı altına alınmış, eğitim tekeleştirelmiş ve Kürt sorunu şovenist uygulamalarla "bastırılmış"tır.

I. Cumhuriyet'in oturtulması sürecinde ulusal bir endüstri kurulması başlıca amacı oluşturmuş bunu sağlamak üzere ve milli burjuvazi yetiştirmek/güçlendirmek amacıyla Teşvik-i Sanayi Kanunu çıkarılmıştır. Bu uygulamaların ardından gelen 1930 dünya ekonomik bunalımıyla da Kemalist yönetimi ekonomik devletçiliğe yönelmiştir. Sözü ettiğimiz yöneliş, ideolojik bir hareket olmayıp, zorunlulukların ürünüdür. Böylece 1930'dan sonra endüstri'nin devlet eliyle kurulmasını öngören beş yıllık plan uygulamaya sokulmuştur. Kemalist yönetimin devletçilik uygulamaları, geniş çizgiler içinde düşünüldüğünde, ekonomik yapıdaki değişikliklerin, emekçi yığınlardan yana olan gerçek bir sosyal yapı değişikliği niteliği taşımadığı görülür.

Sadece ve sadece burjuvazinin kapitalist tahakküm düzeni olan I. Cumhuriyet, burjuva Kemal'in kapitalistleşme yolunda attığı adımla doğrultusunda 12 Eylül 1980'lerine ulaşmıştır. Unutulmamalıdır ki, öncesi ile Kemal'in başlattığı "*ilkel birikim denilen şey, üreticiyi üretim araçlarından ayıran tarihi süreçten başka bir şey değildir*" (K.Marx) ve 12 Eylül'lere ulaşması ise kaçınılmazdır...

Bilinir: 12 Eylül 1980 tarihi yakın dönem Türk siyasi tarihinde önemli bir dönüm noktasıdır. *Bu tarihte yaşanmakta olan siyasi, iktisadi ve toplumsal kriz ortamında, T.S.K. İç Hizmet Yasası'ndan aldığı iddia ettiği yetkiyle yönetime el koyar. Bu uygulama her ne kadar Kemalist gelenekle "açıklanmaya" kalkışlsa da, özünde üniformalı yerli finans-kapitalin (emperyalistlerden aldığı onayla) kapitalizmi kurtarma operasyonunun olağanüstü "doğal"lığından başka bir gerekçe ile açıklanamaz. Emir-komuta içerisinde gerçekleştirilen 12 Eylül askeri darbestinin önderliğinde, görüntüde Milli Güvenlik Kurulu (MGK) yer alsada, gerçek önderlik yerli finans-kapital'dedir. MGK. yönetimi, 12 Eylül askeri darbesini: "yaşanan kardeş kavgası" ve "iktisadi-sosyal riz" ile temellendirip, meşruiyetini "uçurumun eşiği"nden dönüş temasıyla sağlamaya çalışır.*

Somut teşhislerini "**Anayasa'nın kuvvetler ayrılığı ilkesinin birlikte getirdiği sorumluluk(uy-n) uygulamada kuvvetler çatışmasına**" dönüştürülmesi, "**koşulları dikkate almayan salt hukuk sa-**

yunucuları (nın-y.n)" sorumsuzluğu, "**parlamento-nun işlemez hale**" getirilişi şeklinde yapan MGK. süreci gerekçelendirilişi ile bütünlük arzeden azgın bir devlet terörünü de devreye sokar. (5)

MGK. kapitalizmi kurtarma operasyonelliği ile 12 Eylül öncesi yaşanan çelişkileri, yerli finans-kapital için "çözerken", Atatürkçülük kavramı öne çıkarılır. bu çerçeve içinde de, özellikle -dönem boyunca ağırlıklı olarak kullanılan- "anarşi ve terör" temasına ekseninde alınan tedbirlerle, iş yaşamı ve ayaşıye yönelik tasarruflarıyla, yerli finans-kapitalin "dikensiz gül bahçeleri"ni ya da "asr-ı saadet"ini realizeye yönelir.

Özetle, I. Cumhuriyet tarihinin somutu, kapitalizmin emperyalist periferisinde zorunlusu olduğu otoriter yönetimin klasik bir örneğini sunar. Bu özellikleri ile siyasal faaliyetlerin ve özgürlüklerin sadece burjuvazinin varolduğu iktidar alanıyla kısıntılı olduğunu kanıtlayan TC; burjuvazisinin ve kapitalizmin bekaası için, sık sık, siyaseti ve özgürlükleri yasaklamış, yok etmiş ve de mevcudiyeti ile emekçi yığınlara azgın bir saldırının bızatili kendisi olmuştur. Bunun içinde, bürokratik-millitarist baskı aygıtlarını yetkinleştirerek 'dediğim dedik, çaldığım düdük'cü bir polis devleti tercihtinden ("demokrasi" ya da "domakrasiyi kurtarmak" adına !) asla vazgeçmemiştir.

Öte yandan ise gerçeklerin inkarı, saklanması, deforme edilmesi, "diaye"lerin öne çıkartılması ve herşeyin resmi ideolojiye uyarlanması (tüm burjuva cumhuriyetleri gibi !) I. Cumhuriyet'inde aslı çıkış noktasını oluşturmuştur. Yani I. Cumhuriyet, bu çıkış noktasını kapitalizmin ilkeleri üzerine temellendirilen uyarlamalarla ilerlenmiştir.

I. Cumhuriyet oluşum sürecindeki "otantik" yapısından öte, emperyalist dünya sistemine eklemlenmiş bir çevre kapitalisti Cumhuriyet olmanın özellikleriyle belirlenmiştir. Bu bağlamda I. Cumhuriyetin tukanmışlığı, "bugünü karşılamamasında" yada "gayri ahlaki" özellikler kazanmasında değil, bızatili kapitalist olmasında aranmalıdır. Çünkü, Türkiye'deki burjuva dönüşümlerin tarihi, I. Cumhuriyetin oluşumuna denk düşen hiçbir dönemde, "burjuva demokratik devrimlere" özgü toplumsal bir canlılığın geniş katılımcı dinamikleri üzerinde yükselen kurumsallaşmalara yol açmamıştır. Bunun içinde Türkiyeli egemenlerin faydacı ve konjonktürel gereklilikleri dışında "burjuva demokratik tasvirli" bir demokratik işlerliği asla içselleştirememiş ve burjuva demokrat olamamışlardır. Çünkü Türkiye'de egemenlerin baskı aracı olan "devet baba", ekonomik ve siyasal ras-

yoneliteleri arasındaki uçurumu kapatmak için varlığını hep emekçi yığınlara rağmen üretti.

Türkiye'de kapitalizmin, sermaye birikimini sürdürmek ile kar oranlarının düşmesini engellemek arasındaki çelişkisi, artık acil çözümünü bekleyen bir bunalım dinamiği haline gelmişken, "patlayan" I. Cumhuriyet tartışmaları, toplumsal muhalefet devre dışı kaldıkça daha da turmanacaktır.

Unutulmamalıdır ki, II. Cumhuriyet yanlılarının eleştirilerine muhatap olan I. Cumhuriyet'de, tıpkı II.'sinin önerdikleri gibi kapitalisttir. Oysa sorun kapitalizmin biçiminde değil, bu biçimi devreye sokan sistem tercihinin özündedir. Örneğin, ABD'de yayınlanan '**Fortune**' dergisi 'Kapitalizm ve ahlak' konusu üzerine yaptığı bir araştırmada, II. Cumhuriyet savunucularına yanıt niteliği taşıyan şu sonuçlar ortaya çıktı: "**ABD'nin tarihine baktığımızda, açgözlülük ve suistimalin 1980'lere özgü bir olgu olmadığını görüyoruz. Atalarımızın bir çoğunun kölecilik döneminde ve sanayi devriminde yaptıkları, tarihimizin her döneminde ahlaki ilkelerden taviz verdiğimizizi ortaya koyuyor.**" (Diane Caldwell, Ekonomik Panorama Dergisi, Yıl. 5. no. 30. s. 49) **Son yıllarda gayri ahlaki sözü, kapitalizmle birlikte anılır oldu. Şimdi kapitalizm, yoluna rakipsiz olarak devam ettiği için, kapitalizmin ahlaki konusunda sorularda giderek artacak, iş ve ahlak ayrı dünyalara aittir. kapitalizmin ahlaki ya da gayri ahlaki olduğunu tartışmak yersiz. Kapitalizm ahlak dışıdır. Bizi, atalarımızın yaşadığı sefaletten kurtaran, ahlak üzerine nutuklar değil, açgözlülük ve çıkarıcılık olmuştur. Aziz Matthews'un dediği gibi: 'insanlar iki efnediye birden hizmet edemez'...**" (Xavier Leroy, yagk. s. 49)

III-) BU TARTIŞMA NİYE?

Aslında, I. Cumhuriyet eleştirilerinin yanıtları, TC'nin yapısal sınıfsal var oluşunda aranmalıdır. Ancak I. Cumhuriyet yanlıları buna hiç mi hiç yanaşmamaktadırlar. Bu nedenledir ki: 'I. mi II mi?' tartışmalarının, Türkiye burjuvazisinin farklı klikleri arasında bir anlamı olsa da, radikal sosyalistler ve emekçi yığınlar için hedef şarttan bu sahte tartışmanın bir anlamı yoktur...

Oktay Akbal'ın, "aşırı yobaz takımının TC düşmanlığıyla, birtakım çok bilmiş gibilerin Atatürk Cumhuriyeti'ni yıkıp yerine ne olacağı belirsiz İkinci Cumhuriyeti yaratma özlemleri arasında büyük yakınlık var" (Milliyet, 30/7/1992)

diyerek mahkum etmek istediği II. Cumhuriyet tartışmaları, Türkiye'nin geleceğinden korkunun ürünüdür. Yani **Owen Gregory**'in, Eugene Zmitin'in, E.M. Foster'in, Aldous Huxley'in, Georğa Orwell'in ters ütopyaları nasıl burjuvazinin gelecek korkusunun ürünü ise, II. Cumhuriyet tartışmaları da, egemen koalisyon içindeki bir burjuva klığın gelecek korkularının bir ürünüdür.

"**Aynı suda iki kez yıkanılmaz**" gerçeğini unutan II. Cumhuriyetçiler, Türkiye'de derinden derine yaşanan geçiş döneminde, iktidar koalisyonunda ortaya çıkmış bir çatlaktır. Geçmiş dönemleri bunalımların, yeniden yıkım ve yeniden doğuş potansiyellerinin çelişik birliğinde ifadesini bulan süreçlerdir. Bu süreçlerde de, devrimci olan sadece gerçeğin kendisidir. Bu bilinir. Ama, "iyinin yerine yararlı"nın ikame edilmesini emreden pazar ekonomisi yarattığı "medya aydınları" ile; Türkiye'deki bilimsel-entellektüel alanı çoraklaştırıp, kurutmuş ve resmî tarihin yalanlarıyla ahmaklaştırılmışların körüklediği bir ortamın kavram kargaşasını devreye sokmuştur.

Egemenler, komedyalaşmış bir medyanın, lotaryacı görseiliğince sergilenen gölge oyunları ile, zamanı ve insanı, ahmaklaştırarak asimile etmek isterlerken; kaçınılmaz olarakta, duyarlılık yitimi ve kütleşmeyi topluma mal etmeyi hedeflemektedirler... Bu ortam, emekçi insanların ellerine piyango biletlerini, torpil kartvizitlerini, borsanın hisse senetlerini tutuşturmak yanında; yaratılan sözde tartışmalarla kitleleri manipüle etmeye gayret ederken; ne yazık ki, kimileri II. Cumhuriyet tartışmalarının yetmezliğine hayıflanmayı(6), kimileri de "post-modernizm tartışmalarına " (7) takılmayı seçmişlerdir.

Oysa, Türkiye politik bir geçim sürecini yaşamaktadır. "**Artmakta olan Kürt aleyhtarı, milliyetçi hava Türkiye'de yerleşiyor.**" (The Independent, 11/9692) Yani Türkiye'de bir "etnik arındırma politikası", adım adım uygulamaya konuluyor (8). Bunun zemini oluşturuluyor. (9) Türkiye'de insanlara, "the day after (ertesı gün)"u düşünemez ve düşüleyemez biçimde kuşatılıyor. Yada Erich From'mun şu saptamaları, Türkiye'de bir gerçek oluyor: "**Bir toplumun üyelerinin kafa yapılarında aldatıcı olan şey, benimsedikleri görüşlerin "herkesçe geçerli sayılan" görüşler olmasıdır. Büyük bir saflıkla insanlar, çoğunluğun belli bazı fikirleri ya da duyguları paylaşmasının, o fikir ve duyguların doğruluğunu kanıtladığına inanırlar. Hiçbir şey bundan daha yanlış olamaz.**" (Erich From) Özetle, ütopyalara kasteden bu ortamda, gelecekte korkan burjuva klik, açtığı II. Cumhuriyet tartışmaları ile,

bugünün Türkiye'sindeki emekçi yığınların eline II. Cumhuriyet elma şekerini tutuşturmak istemektedir.

'Utopia' sözcük anlamıyla, "**hiç bir yerde**" anlamına gelir. Ancak, kavram olarak, bir yerde bulunduğu düşünülmesiyle, ya da bir yerde yaratılması isteğiyle, toplumsal değişme özlemini, mevcut durumu yadsımayı kışkırtan bir gelecek tasarımı dile getirir. 'Utopia', böylece "**hiç bir yerde**" olmaksızın çıkararak, yaratılması düşünülen ideal toplum düşüncesini dile getirmeye başlar. Utopia düşüncesi, utopianın gerçekleştirilmesi ne kadar güç olursa olsun, onun uğruna dövüşmeyi göze alan bir toplumsal sınıfın, tarihi değiştirmek, kendi adına tarih yapmak isteyen bir insan eyleminin varlığını önsel olarak kabul eder.

Bu bağlamda bugün, 90'larda, tüm dünyada yeni sağ yükseldiği, milliyetçiliğin ve ırkçılığın hortlandığı, yoksul ülkelerin ve yoksul insanların sistem dışına itilip sefaletle mahkum edildiği, her türlü muhalefet hareketinin evcilleştirilerek sistemi besler hale getirilmek istendiği "YDD" karabasanı koşullarında, ütopyaya her zamankinden daha çok gereksinimimiz vardır.

Buda yeni bir Cumhuriyet hedefidir... Yani, radikal sosyalistler bu tartışmalara taraf olmadani, tartışan her iki tarafa karşı da, sosyalizmin "**devletli devlet olmaktan çıkartan**", demokrasinin de bir devlet biçimi olduğunun ve aşılması gerektiğinin altını defalarca çizen bir "özgür üreticiler topluluğu"nun eşitlikçi özgürlük ütopyasının Yeni Cumhuriyet talebini ileri sürmelidirler.

IV-) YENİ BİR CUMHURİYET İÇİN

Bilinir: Yöneten/yönetilen ikilemli işbölümü üzerinde yükselen ve durmadan gerçeğini üreten devlet, sınıfın siyasal egemenlik aracıdır. Bürokratik-militarist yaptırımlar manzumesiyle bir sınıfın zor örgütlenmesi demek olan devletin, egemen boyunduruğunda ifadesini bulan **Devletin İdeolojik Aygıtları (DİA)** da vardır. Devletin kendisini üreterek süregelen kalmasında esaslı fonksiyonellikleri olan DİA'ları, devlet çözümlemelerinde devrimci Marksistler'in kafa yormaları gereken önemli alandır. Çünkü baskı rejimlerinin ya da totalitarizmin kendini yeniden üretmesi yalnızca, baskı güçlerinin zora dayalı yöntemleriyle değil, aynı zamanda toplumun da sınırlandırılmış özgürlüğe boyun eğip, razı olmasıyla gerçekleştirilebilir. Bu durum, varolanla yaşama

alışma ve alıştırılmada ifadesini bulur. Sistem, alışmış bireylerin onayı ile ayakta kalır.

Bunlara aldırılmayan, devlet çözümlemelerimizde, ne yazık ki, 'araçsal devlet' kavrayışının vulger mutlaklaştırıcılığının donukluğu egemendir. Oysa devlet, saltçı 'araçsallık' düzeyine indirgenmeden, sınıf mücadelesinin ulaştığı boyut ve dinamiklerce şekillendirilen bir devrim olarak ele alınmalıdır. Bu bağlamda statikleştirilmiş tanımları dışında devletin tüm coğrafyalardaki olağan ve olağanüstü biçimlenişlerinin tümünü kucaklayabilen global bir tanım arayışı, dinamik gerçeğin güdükleştirilmesi anlamı taşıyacaktır.

Örneğin, kapitalist devletin burjuvazinin siyasal egemenlik aracı olduğu doğrudur. Ama bu genel doğru, serbest rekabetçi dönemdeki burjuva demokrasilerinin devletiyle, tekelci dönemin devleti arasındaki farklılık ve ayrımları, çözümleyip açıklamaya yetmiyor. Soralım: Tekelci dönemde parlamenter biçimlerinden, açık zora dayalı olağanüstü diktatoryal biçimlerinin kapitalist devleti, dünyanın Kuzey'inden Güney'ine kadar bütün biçimlenişleri açıklıyabilir mi? Veya Kuzey ülkelerinde "burjuva demokrasi"lerini din özellikleri kazanarak popüler bir çağrı haline gelip, yığınların rızasını alabilmesini örgütleyen devlet tanım ve biçimlenişleri, Güney'de olanaklı mıdır? Ya da Kuzey'de, siyasal iktidarın ele geçirilmesinden önce oluşan sivil toplumun işlevselliği, Güney'de aranılabilen bir "model" olabilir mi? Bunların tümüne "Hayır" deyip, ekliyoruz: *Çağımızda artık "burjuva demokrasi"leri yoktur. Dine dönüştürülmüş, "burjuva demokrasi"leri yanılısmalarından söz etmek daha doğrudur (10).*

Emperyalist aşama, tekellerin siyasal gericiliği-ne tekabül eder. Siyasi gericilikse doğası gereği, demokrasiyi yaşamın her alanında ihlal çabasına dönüşür. Demokrasinin su götürmez biçimdeki yadsınması işlerliğini ve antagonizmalarını devreye sokar. Egemenler açısından demokrasi nihai kertede devletle "özdeş"tir. Bu nedenle ezilenlerin demokrasi istemi, her ileri adımında ister istemez devleti karşısında bulur. Çünkü tekellerin siyasi gericliği: I-) Burjuva devlet aygıtıyla tekellerin kaynaşmasını etle tırnak gibi içiçe geçirmiştir. Görece özerklik olanakları, siyasi gericilik tarafından kuşatılmıştır. II-) Sivil toplum, şekli işlevsizliği dışında siyasal toplumca belirlenen bir alan olmuştur. Sivil toplum çıkışlı bir muhalefet yada demokratik baskı grubunun karşısındaki ikilemse nettir: Ya Burjuva siyasallığı sınırlarındaki "varoluş" ya da düzen-dışı sınırlara itilmek ve ezilmek, III-) Burjuva iktidarının yaşaması

ve temsil sınırları, merkezi yürütmenin kanatları altında denetime alınmıştır. Yürütmenin gücünü derinlemesine sınırsızlaştırmıştır. Ezilenlerin temsili yada karar ve katılımını felçli kılmıştır. Tüm bunlar, sa, tekelci siyasi gericiliğin, insanları sürüleştirmesiyle devreye girmiştir.

Evet, Orwell'in '1984' adlı yapıtında ifade ettiği işlerlik, demokrasiyi dine çeviren yanılısmaların egemen kılınmasıyla kapitalizmin Kuzey cephesindeki devletlerce realize edilmiştir. Özetle devrimci Marksizmin "lanetli bilimcesi" olan devlet ve devlet biçimleri konusunda teorik literatürümüzün yeterliliği tartışmalıdır. Devrimci Marksist birikimin, devlet konusunda çözüme kavuşturması gereken kilit önemdeki sorunsalları vardır.

Bu değinilerimizin ardından demokrasi sorunu-na geçsek: Çağımızda "burjuva demokrasi"leri yanılısmaları tekelci hükümleranın, sözde hukuki eşitlikçi söylemiyle ezilenleri sürüleştirdiği yabancılaşma koşullarında yaşanan tarihsel bir paradoksun tarajedisidir. Ya da Hacıvat ile Karagöz'ün gölge oyunları... İki modern sınıfın antagonistik varoluşu, demokrasiyi önüne bir sıfat ekeleyerek nitelememizi gerekli kılıyor. Önüne sıfat eklenmeyen "genel demokrasi" olmuyor, olamıyor...

Kaçınılmaz olarak da biçimi ne olursa olsun her demokrasi önüne kendi sıfatını ekleyen sınıf lehine yapıtımci kurallar manzumesi oluyor... *Bunun için hiçbir demokrasi talebi, özünde sınıf karşıtlıkları temelinde bölünmüşlüğe denk düştüğü için, eşitlikçi özgürlük talebi ile özdeşleştirilmemeli, devlet ve demokrasye karşı mücadele radikal sosyalistlerin gündeminden asla indirilmemelidir. Tarihsel bağlamı içinde devlet gibi demokras de asla "idealize" edilmemesi gereken bir kavramdır.*

Radikal sosyalistler için demokrasi mücadelesi, devletin ve bizatihi demokrasinin yapıtımci kurallar manzumesinin aşılmasına yönelik eşitlikçi özgürleşmeye bağlanmayı gerekli kılıyor. İyice irdelendiğinde görülmektedir: 'Özgürlük' ve 'eşitlik', çok tartışılmış kavramlardır. Eşitlik, matematiksel bir kavramdır. ancak, bu matematiksel kavramı "sosyal boyutlar" açısından, derinliğine tanımı hiç de kolay değil. Radikal sosyalistler açısından eşitlik kavramı "özgürlüklerde eşitlik" ya da "özgürlük haklarının kullanımında eşitlik" temelinde ele alındığında bu kavramın sorunda bir ileri adım atılmış olabilir. Özgürlüğe gelince, bu matematiksel bir kavram değildir. Fiziksel bir kavramdır. Ama "sosyal boyutlar"yla ele alındığında, insanı ilgilendirdiği için fiziksel açıklamaların çok ötesinde özellikler kazanır.

Ancak, diyalektik bütünselliğinde ele alındı mı; aslında eşitlik ve özgürlük birbirleriyle çelişmesi yanında ve aynı zamanda da birbirlerini tamamlayan kavramlar oluyor. Çünkü, özgürlüklerin önüne açtığınızda, eşitlik zedeleniyor. Ya da eşitlikçiliğe abanıldığında da özgürlükleri zedelemiş oluyorsunuz. Yani özgürlüklerin olmadığı bir eşitlikçi toplum durağanlaşıyor. Eşitlikçiliği gözardı ettiğinizde de toplumda "altta kalanın canı çıkıyor." Sonuçta da eşitlikle özgürlüğün dengelenmesi gerekiyor. Eşitlikle özgürlüğü, birbirine feda etmeden, dengelediğiniz koşullarda sosyalist ütopyanın realize edilmesi için; ancak tekelci değil, çoğulcu; bürokratik değil, demokratik merkezî yetçi; bireyi ve özgürlüğünü toplum için feda etmeyen; ama toplumsal dayanışma ve kolektivitveyi yücelten; yaratıcı-gelişmeç-yarışmacı yolda ilerleyebiliyorsunuz. devletin devlet olmaktan çıkartılmasını ya da toplulun üzerinde yükselen ve ona yabancılaşan iktidarın iktidarsızlaştırılmasını olmazsa olmaz kılıyor Bu açıdan ezilenlerin tarihsel talebi olan eşitlikçi özgürlük, bir devlet biçimi olan demokrasinin de aşılmasıyla realize edebilecek olan hedeftir.

O halde demokrasi mücadelesi, devlet gibi demokrasiyi de eş zamanlı süreçte aşmaya yönelik eşitlikçi özgürlük talebiyle, insanın insanal özüne dönüşü yolunda her türül işbölününün aşılması kavgasıdır. (11) Çünkü "Marx'a göre, ilkin proletarya'ya ancak 'sönme' yolunda, yani hemen sönmeye başlamış ve sönmeden edemeyecek biçimde kurulmuş bir devlet gerekir. İkinci olarak, emekçilerin 'egemen sınıf halinde örgütlenmiş proletarya' olan bir 'devlet'e gereksinimleri vardı." (V.I.Lenin, Devlet ve Devrim. s. 29-30)

"İşçi sınıfı gelişme süreci içinde, eski burjuva toplumun yerine, sınıfları ve bunların arasındaki uzlaşmaz karşılıkları dışalayan bir birlik geçirecek ve o zaman artık siyasi iktidar diye bir şey olmayacaktır. Çünkü siyasi iktidar burjuva toplumundaki uzlaşmaz sınıf karşıtıklarının resmi ifadesinden başka bir şey değildir." (K.Marx, Felsefenin sefaleti. S. 33)

Özetle "Marx'a göre, proletarya devrimi, devletin sona ermesini içerir ve birlikte getirir. Bu dönemin amacı (...) Daha önce devletin yürüttüğü fonksiyonların, toplumun tümü tarafından ele alınması ve siyasal olanın, toplumsal-olanda ve toplumsal olanla eritilmesidir." (H.Lefebvre, Marx'ın Sosyolojisi) Ve "komün, aslen bir işçi sınıfı hükümeti, üreticiler sınıfının, mülksüzleştirilen sınıfa karşı yürüttüğü mücadelenin sonucu emegin iktisadi kurtuluşunu gerçekleştirmekte ulaşılmış nihai siyasal biçimdir." (K.Marx).

IV-) "SONUÇ YERİNE"

Şu çok açıktır ki, kimi tabuları çığnemiş, kimi refleksleri zayıflamış, kimi mekanizmaları yıpranmış ve aşınmış olan 1923 Cumhuriyeti tıkanmıştır. Bu durumda, büyük patırtılar içinde piyasaya sürülen II.Cumhuriyet "tezi", "demokrat muhalefet" çağlıkları ile tezgahlanmaktadır. Çünkü, II. Cumhuriyetçilerin asli işlevselliği kapitalist rejimin tıkanıklıklarına, tekelci burjuvazinin egemenliğini daha da pekiştiren biçimi ile, yeni ihtiyaçlarına yanıt arayışıdır.

Bu yeni sağcı arayış, kapitalist içerikli "sosyal devlet" kavramını sorgulayıp, varolan "etkinlik"lerini de daraltmaya çalışırken, kapitalist toplumdaki politik süreçlerini önünü tıkayan bir tek boyutluluk dayatmacısıyla, kaynak paylaşımı konusunda görüşlerini ifade edebileceklerin söz haklarını da ortadan kaldırmaktadır. Hakim çevrelerin belirleyiciliğini tartışılmaz kılmak istemektedir.

Burjuvazinin "Euro-Türk" kliğinin gerçekleşmesi mümkün olmayan bu sanılarına ilişkin görüşlerimizi şöyle noktalayabiliriz: Adnan menderes'in "ruhu şad olsun", sonunda Türkiye gerçekten "küçük Amerika" oluyor. (12)

Türkiye'de ABD'leşirken, yıllar önce "bu kış komünizm gelecek" diyen Celal Bayar'da bizleri düş kırıklığına uğratmış durumda. Bayar'ın sözünü ettiği o kış hala gelmedi. İnsanahımız hala küçük Amerika cehenneminde yaşıyor ve hala bembeyaz gelinliği ve elindeke kırmızı gülle kapımızı çalacak olan o kışlarla örtüşmüş. Yeni Cumhuriyet'in hasretini çekiyor.

13.9.92 Ankara.

Notlar:

1) Türkiye'ye toplumu yönlendiren bir devlet yerine, toplumun yönlendirdiği bir devlet gerekmektedir. (...)

1. Cumhuriyet demokratik değildir. Türkiye bu mevcut anlayış ile şu anda bulunduğu noktadan ilerli gidemez. Yarınların demokratik Türkiye'sini oluşturmak için II. Cumhuriyet kurulmalıdır." (Aydn Menderes, Sabah 6.7.92) "Türkiye'de bir siyasal tıknama vardır. Türkiye'de üzerinde durulması gereken konu yöntemdir.(...Yapmak istediğim, yukarıdan aşağıya doğru izleyecek tepeden inme değil, geleneksel parti kurma modeli değildir. Benim yapmaya çalıştığım, katkıda bulunmaya çalıştığım, elimdeki bütün imkanlarla bir şeyler yapmaya çalıştığım konu; Türkiye'nin geleceğini bugünkü siyasi kategoriler dışarısında tartışmasını mümkün kılabilmek. Böyle bir tartışmaya katkıda bulunmaktır. (...) Sağ sol kav-

ramları, dünyada önemini yitirdi. Türkiye'de de yiti-recektir. Sağ ve sol kavramlarına sıkı sıkıya bağlı ka-lararak Türkiye'nin hiçbir meselesini çözmek müm-kün değildir. (...) Artık devleti bir fikri, ideolojiyi kabul ettirecek bir araç olmaktan çıkaramamız ge-rekmektedir. Taraf olan bir devlet değil, oyunun ku-rallarına göre oynanmasını sağlayan bir hakem dev-let olması gerekmektedir. Bu manada bir devlete ihtiyaç var." (Aydın Menderes, Ekonomist Dergisi, Yıl 2, No. 32, s. 19)

2-) Bu konuda, çok eskilerden II. Cumhuriyetçile-re indirilmiş bir "vahiy" vardır: "liberal elitlerin bazı hakları vardır ki, bunlardan birincisi bütün diğer halklardan önce geleni, iktidarda bulunmak hakkıdır. Elit, haklı elit, hükümet etmekten çekinir. (...) Fakat idareyi, vasat kabiliyetlerin ve beceriksizlerin eline bırakmakla, bizzat hayatlarını ve hasrettiği te-rakki davasına halel gelir. Vasatlık, eliti, az bir za-man içinde yok edecek ve bu büyük ışığı karartacaktır. Varolabilmek için, elitin istila edici ve fethedici olması elzemdir." (Halil Ganem, Jön Tür, 1889)

3-) 21. Yüzyıl'a Doğru Türkiye: Tarih ve Jeopolitiğin İntikamı adlı makalesinde Cengiz Çandar TC'ye şu hedefleri gösteriyor: "1-) Bir Kafkasya, Karadentz, Balkan gücü olmak, 2-) Kıbrıs Adası'nı denetim altına sokacak bir formülle Doğu Akdeniz gücü olmak. 3-) Türk Dünyası'nın önderliğini üstlenmek. Buna uygun bir hukuki, demokratik ekonomik yapı" yaratmak, (Türkiye Günlüğü, No. 19, yaz-1992.s.34)

4-) Emperyalizm yeniden revaçta, Emperyalizm artık know-how fonlarının, Doğu Avrupa'ya yapılan teknoloji transferlerinin ve hepsinin ötesinde 'geliş-mekte olan ülkelerin yeniden imar'ı adı verilen dev-projenin içinde, Yeni global düzen, Yediler Grubu, IMF, Dünya Bankası ve GATT tarafından biçimlendi-riliyor Bu düzen, dolaylı bir yönetimle gerçekleştiril-yor, sisem gelişmekte olan ülkelerin liderlerini, yeni egemen sınıfların şebekesine entegre ederek işliyor." (James Morgan, Financial Times)

5-) Türkiye'de 1980'den beri ayda ortalama 3 ki-şi işkence sonucu yaşamını yitirdi. 12 yılda toplam 393 kişi ikencede öldürüldü. (Özgür Gündem, 12.9.92)

6-) İşçi sınıfı hareketinin yerine bir "sivil yurt-taşlar hareketi"ni ikame etmenin "teori"sini kotar-mak isteyen 'Birlikim'ciler; "2. Cumhuriyet tartışması, Türkiye toplumunun ergin bir toplum olarak geleceğini özgürce belirlemesini engelleyen duvarları önümüzdeki dönemde yıkma gücünü malesef içinde barındırmıyor" (Birlikim d. No. 41. s.4) diyorlar.

7- Bir hayaleti ya da kaygan balığı andıran post-modernizm, 70'ler sonrasındaki Batı dünyasında gelecek kaygısının yerini "şimdiki zaman" kaygısı-

nın öne çıkması ile devreye girdi. Şimdiki zamanla birlikte de, kaçınılmaz olarak tarihten çok mekan öne çıktı. İnsanı merkez aldığı iddia eden post-modernizm, merkezsiz bir dünya anlayışının kurbanı olmayı seçti.

Derin bir karamsarlığı barındıran post-modernizm için insanlık, dünyada yalnız kalmıştır. Bu yalnızlık psikoza ile, Türkiye'nin kimi "aydın"ları, tarihi, teorik sohbet ve söylevlerin lüksüne terkedip, (elde ve gelecekte bir programdan yoksun olan) post-modernizme sarılıyorlar.

8-) Aba altından sopa gösteren S.Demirel, bu konuda şunları diyor: "Benim endişem Türkiye'nin çe-şitli yerlerinde Doğu'dan gelmiş vatandaşlarımızın üzerine bazen düşmanlıklar gelebilir. Bunları tahrik ediyorlar.

Antalya'da, Mersin'de, Adana'da olan hadiseler bunlardır, korkum, meydana gelmiş düşmanlıklardan Doğu'dan gelmiş vatandaşların zarar görmesidir." (Milliyet, 13.9.92)

9-) Adli yılın başlaması nedeniyle düzenlenen törende konuşan Yargıtay Birinci Başkanı İsmet Ocakçıoğlu, "Ceza Muhkemeleri Usulü Kanunu ile getirilmek istenen yeni düzenlemeleri devletin milleti ve ülkesiyle bölünmez bütünlüğünü koruma açısından büyük bir kaygı ile karşıladığımızı ifade etmek isterim" diyor.

10-) Toplam 6.5 milyon insanın yaşadığı İsviç-re'de, Eylül-92'de yapılan açıklamalara göre Federal Polis Bürosu'nun yasalara aykırı olarak, 900 bin ki-şiyi fişlediği ortaya çıktı. Gizli polis tarafından fişlen-miş 900 bin kişiden, 2 bininin İsviçre vatandaşı ol-dukları açıklandı. Geriye kalanların tümü ise ülkede yaşayan yabancılar. Fişlenenler listesinde, FDA yanı İsviçre Komünist Emek Partisi üyeleri ile çeşitli barış dernekleri ve "Üçüncü Dünya" ülkeleriyle dayanışma sürdüren örgüt ya da örgüt üyeleri yer alıyor. (Cum-huriyet, 7.9.92)

11-) Kimileri bu açıklamaları 'anarşisit'ce (?) bulabilir Ama Komün ve Ekim'in tarihsel ülkülerinin anımsanması bu itiraza yeterli yanıt oluşturur. Kal-dı ki Komün ve Ekim'in tarihsel ülküleri ger-çek"leştirdikleri devlet ve demokrasiyi asla "kutsama-dı" Hep burjuvaziden miras kalan ve kurtulması zorunlu olan illet olarak niteledi! Unutulmasın, ne zaman proletarya 'adına' devlet "kutsandı" işte o za-man SSCB'de 1991'in yolu açıldı.

12-) ABD'de, 1961 yılında tüm korporasyonların %44'ünü kontrol eden büyük holdinglerin 1991 yı-lında ellerinde tuttukları oran %60'ı geçiyor. Ve bu holdinglerin verdiği vergiler 1960'da %60 iken 1991'de %20'lere düşüyor. Zengin bireyler için vergi oranı 1960'dan 1991'e %70'lerden %60'lara iniyor.

XX. YÜZYILDA KÜRDİSTAN

E. BARAN

X X. Yüzyılda Kürdistan'ın sorunları ağırlaşarak arttı. I. Paylaşım Savaşı'ndan o da nasibine düşeni aldı. Emperyalist devletler doğrudan müdahalede bulunup Kürdistan'ı dört parçaya böldüler. Güney Kürdistan Irak'la birlikte İngiltere'nin, Batı Kürdistan Suriye ile birlikte Fransızların eline geçti.

Buna koşut olarak Kürt ulusal hareketi yükseldi. Osmanlı ve İran'ın yanında İngiliz ve Fransızlara karşı sürekli başkaldırılar meydana geldi bu ayaklanmalar karşısında, birbiriyle didişmekten geri kalmayan sömürgeci devletler bir araya gelerek her defasında Kürt halkını amansızca ezdiler. Osmanlı'nın yerini alacak olan TC'nin bu dönemdeki ileri gelenleri bile, Kürt ulusal hareketini tasfiyede emperyalistlerle işbirliği yapmaktan kaçınmadılar.

TC Devletinin gerçek niteliğini anlamak için kuruluşundan hemen önceki döneme ve bu dönemde Kürdistan üzerinde oynanan oyunlara bakmak gerekiyor.

WILSON PLANI VE KÜRTLER

ABD'nin Kürdistan'a ilgisi yeni değildir. Bugün hayata geçirilmek istenen politikanın esasları çok önceleri belirlenmiş bulunuyordu.

I. Paylaşım savaşında iyice hırpalanan İngiltere, Fransa, Almanya vb. emperyalist devletleri sollayarak öne çıkan ABD, dağılan Osmanlı İmparatorluğundan pay almak istiyor ve bu amacına ulaşmak için "Ulusların Kendi Kaderini Tayin Hakkı" demagojisini kullanıyordu. Bu slogan, bir taraftan kimi emperyalist devletlere sömürgeler kaybettirirken, diğer taraftan ABD gibi genç emperyalistlere yeni sömürgeler edinmenin kapılarını aralıyordu.

ABD'nin bu sloganı kullanarak yutmak istediği ülkelerden biri de Kürdistan idi. Kürtlere verilmesi düşünülen özerklik gerçekten Kürt halkının haklarının düşünülmesinden ileri gelmiyordu; her şey Kürdistan'ın daha rahat sömürülmesi ve bu sömürüden emperyalist

devletlerin eşit pay alması ihtiyacından kaynaklanıyordu. "Ulusların kendi kaderini tayin hakkı" sloganının devamı, ABD emperyalistlerinin her tarafa rahat girebileceğini garanti altına alan "açık kapı" siyasetiydi.

İngiltere ile Fransa'nın tekelinde olan sömürgelere ABD, ancak "Ulusların kendi kaderini tayin hakkı" ve "açık kapı" politikasıyla girebilirdi. Osmanlı Devleti de 1918 yılında ortaya atılan Wilson Prensipleri'ne tavdı. Çünkü bu prensiplerdeki boşluktan yararlanarak kendi Anayasasını öne sürüyor ve egemenliği altındaki halklara bağımsızlık değil de özerklik vererek yine sömürsünü devam ettirmeyi planlıyordu.

Bütün bu aldatmacayı gören Lenin, Wilson'a gönderdiği notada ABD emperyalistlerinin gerçek yüzünü şu sözlerle açığa çıkarıyordu:

"Ne tuhaftır ki, ilkeleriniz arasında İrlanda, Mısır, Hindistan ve hatta Filipinler'in özgürlüğüyle ilgili hiç bir şey görmedik... Bu halkların bizimle birlikte Milletler Cemiyeti'nin kuruluşuna, serbestçe seçilmiş temsilcileri eliyle katılma fırsatından yoksun bırakıldıklarını öğrenmekle çok üzülceğiz."

"Sizin Milletler Cemiyeti projenizi Milletler Cemiyeti'nin milletlere karşı bir kapitalistler cemiyeti olmasını önleyecek biçimde yeniden düzenlemeye çalıştık" der ve alternatif bir plan sunar.

Lenin'in dediği gibi Wilson'un amacı tam bir kapitalistler bloku kurmak ve blokun dünyayı rahat ve huzur içinde sömürmesini sağlamaktı. Bu planın gerçek amacı -sonradan anlaşıldığı gibi- Kürdistan'ı bölmek ve emperyalist devletlere pay etmektir. Bu plana göre Ermenistan devleti kurulmalı ve bu devletin Akdeniz'le bağlantısı sağlanıp Fransız yada İngiliz mandasına verilmeliydi. sonradan ABD bu misyonu kendine biçecekti. Kürdistan topraklarının bir kısmı bu devletin egemenliği altında olacaktı. Kürdistan'ın diğer topraklarının bir kısmı Suriye ile birlikte Fransa'ya, Güney Kürdistan ise İngilizlere kalacaktı. ABD ise, "açık kapı" politikası gereği bu topraklara girecek ve sömürüden payına düşeni alacaktı.

Paylaşımın gerçekleştirilmesi için 30 Ocak 1919 yılında Paris'te anlaşma imzalandı. Bu anlaşmada kurulması düşünülen Ermenistan Devleti'nin sınırları içinde Kürdistan'ın şu kentleri vardı: Erzurum, Bitlis, Van, Diyarbakır, Harput ve Sivas.

Kürtler ilk anda çıkarlarına geliyor sandıkları Wilson prensiplerini savundular. Ancak, S.Abdülkadir, E.A. Bedirhan Said-i Kürdi ve Dr. Ş.Mehmet'ten oluşan Kürt heyeti İstanbul'daki ABD komiseriyle görüştüktan sonra tavır alırlar. Çünkü ABD'nin amacı, Kürtlerin haklarını savunmak değil, kendi çıkarlarına uygun bir "Kürdistan" veya Ermenistan oluşturmaktır. Kürt heyeti elindeki Kürdistan haritasını gösterdiğinde ABD komiseri haritada yer alan bazı illeri göstererek "Bu bölgede çoğunluğu üzerinde Ermenistan devleti kurulmasına karar verilmiştir." der. İlginçtir ki, Kürdistan topraklarında devlet kurmak isteyen ve emperyalist devletlerden destek alan yalnızca Ermeniler değildi. Nasturiler de Kürdistan'da bir devlet kurmak istiyorlardı. Kürdistan'da oldukça azınlıkta olan Nasturiler, Hıristiyan olmalarından ötürü emperyalistlerden, özellikle İngilizlerden aldığı destekle Diyarbakır ilini, Urfa, Siirt ve Hakkari sancaklarını, Rumiye Gölü batsına düşen Kürdistan topraklarını esas alan bölgede bir devlet kurmak istiyorlardı. Emperyalist devletler bu isteklerini destekliyorlardı. Çünkü Ermeni ve Nasturilerin güçlenmesi demek aynı zamanda kendilerinin güçlenmesi anlamına geliyordu. Oysa bu toprakların gerçek sahipleri olan Kürtlere ise ABD komiserinin verdiği yanıt veriliyordu.

ABD komiseriyle görüşen Kürt heyeti gerçek durumu anladıktan sonra şu yanıtı verir:

"Kürdistan eger deniz sahilinde olsaydı dritnautlarımız ile belki bu kararı uygulayabilirdiniz. Fakat Kürdistan dağlarına dritnautlarımız çıkamaz. Bu kararımız da uygulanamaz." (Z.Silopi-Doza Kurdistan)

Kürt heyetinin dediği gib ABD'nin dritnautları Kürdistan dağlarına çıkamadığı için bu karar uygulanamadı. Ama ABD süreç içinde Kürt ulusal hareketini frenleyip yönünü değiştirebilecek etkinliğe ulaştı.

EGEMEN GÜÇLER KÜRTLERİ HEP KULLANABİLECEKLERİ BİR MALZEME OLARAK GÖRDÜLER: Kurtuluş Savaşı öncesinde Kürtler, Hakları tanınması gereken bir halk değil, amaca varmak için kullanılması gereken bir malzeme olarak görülüyorlardı. İngilizler bir daha toparlanmamasını sağlamaya çalışıyorlardı. Osmanlı İmparatorluğu ise, "özerklik" vaadiyle hiç değilse Kürdistan'ı elinde tutmaya çalışıyordu. Başından beri Kürt halkına düşmanca davranan Ermeni burjuvazisi ise, Osmanlı katliamından dolayı gücünü yitirdiği için, Kürtlerin yardımıyla yeniden eski topraklarını elde etmeye çalışıyordu. Dağın İmparatorluktan ne Kurtarırsam kardır, mantığıyla davranan Kemalistler de Kürtlerden yararlanmaya çalışıyorlardı. Her birinin kendine göre taktikleri vardı. Bu güçler taktiklerini hayata geçirmek için amansızca uğraşıyorlardı. Barışçıl taktikler sonuç vermeyince zora başvurmaktan kaçınmıyorlardı bu

güçler.

Kemalistlerin taktiği açıktı. Onlar, Kürtlerin en çok korktukları " Ermeni belasından" sözediyorlardı. Osmanlı Devletinin içinde bulunduğu durumdan yararlanarak bağımsızlık ilan edecekleri Kemalistler tarafından bilinen Kürtlerin sorunu tartışıldığında, Osmanlı ordusunda kaldığı süre içinde elde ettiği deneyimlerle konuşan K.Karabekir, "Merak etmeyin, Kürdistan'ın Ermenistan olacağını anlatmakla sorun kolay çözülür" diyordu. Karabekir'in bu sözleri Kemalistlerin sloganı oldu. Kürt aşiretleri Ermeni veya İngilizlere karşı kullanılmak gerektiği zaman Kemalistler hep bu propagandayla onlara yaklaştılar ve ek olarak, zaferinden sonra haklarının tanınacağından sözettiler. Bu "teşvik" ve "korkutmaca"nın yanı sıra Kemalistler gerektiğinde, özellikle kendileriyle işbirliğine yanaşmayan Kürt aşiretlerine karşı zor kullanmayı da ihmal etmediler.

Osmanlı Devleti ise "hilafet" temasını işliyordu. Bunun yanında, küstürdüğü beyleri yeniden kazanmak için "özerklik"ten sözetmeyi de ihmal etmiyordu. Bu yolla Kürtleri Kemalistlere karşı kıskırtmaya çalışıyordu. Osmanlı Devleti Kürtleri nasıl gördüğünü İngilizlere şu teklifinden açıkça anlıyoruz:

"Mustafa Kemal'den nefret ediyorsunuz. O halde birlikte Kürtleri Mustafa Kemal'e karşı kullanalım." (D.Avcioğlu, Milli Kurtuluş Tarihi, Üçüncü Kitap, s. 1157)

Osmanlı Devletinden büyük darbeler yemesine karşın kimi Kürt beylerinin bu propagandaya kandıkları oldu. S.Abdülkadir gibi insanlar bu vaatlere kanarak Kemalistlere de yardımcı olurlar. Bütün bunların aldatmaca olduğu ise ancak TC'nin kuruluşundan sonra anlaşılacaktı.

Kürdistan üzerindeki emellerine ulaşmak için önemli dayanaklarından birini-Ermenileri-yitiren İngilizler Kürtlere yanaşmaya çalışıyorlardı. Onlar Sevr anlaşmasından ve bu anlaşmanın hayata geçirilmesinden sözediyorlardı. Fakat geçmişteki tavırları ve Ermenileri desteklediği Kürt halkı tarafından açıkça bilinen İngilizler başarıya ulaşmadılar. I. Paylaşım Savaşı'nın en önemli çekişme alanlarından biri olan Musul petrol bölgesini ele geçirmek için İngilizler, Kürtleri barışçıl yollardan kazanamayacaklarını anladıklarında zora başvurmayı esas aldılar.

Ermeniler ise Kürtlerle yeniden ilişkiye geçip topraklarına dönmek istiyorlardı. O ana kadar düşman olarak gördükleri Kürtleri, amaçlarına ulaşmak için en elverişli araç olarak görüyorlardı. Bunun için aradaki düşmanlığı kaldırmak amacıyla yoğun çabalara giriştiler. Ermeni liderleri özellikle Kars ve Erzurum yöresindeki Kürt aşiretleri ve beylerine mektuplar gönderiyor ve iki halkın özgür olması için koşullarının ne olduğunu bildirmelerini istiyorlardı. Ermenilerin bütün girişimleri Kürt beyleri ve aşiretleri tarafından olumsuzlandı.

"Bizim çok yüksek ruhu ve soylu bildiğimiz Kürt milleti neden bizimle uzlaşma yolunu yeğ tutmamıştır? Kürt bu kardeşliği cephemizde bulunan tüm Ermeni subayları ve ileri ge-

lenleri hazırdır ve isteklidir... koşullarınızı bildiriniz." (Avcıoğlu, age.s.1156)

Şeklinde tekliflerde bulunan Ermeni ileri gelenleri Kürt ileri gelenleri tarafından yadınsıdı. Çünkü onlar Ermenileri, kendilerini yok edecek, dinlerini elinden alacak ve topraklarına konacak bir güç olarak görüyor, bütün iyi niyetli tekliflerini "güvenilmez" olarak buluyorlardı. Egemen güçlerin bu iki halk arasında soktuğu düşmanlığın izleri o kadar güçlüydü ki, bir anda her şeyi unutup ya da karşılıklı bir güven ortamı yaratmak hemen hemen olanaksız gibiydi.

KÜRTLER'İN İNGİLİZ VE FRANSTZ İŞGALCİLERİNE KARŞI DİRENİŞİ VE TC'NİN İHANETİ: Bir halk için en acı olanı yarattığı esere sahip çıkamamaktır. Kürt halkı bugün bu acıyı yaşıyor. Büyük mücadeleler sonucu yarattığı eserleri ne yazık ki, koruyamadı.

Kürtlerin İngiliz ve Fransız işgalcileri karşısında gösterdikleri direniş ve kazandıkları zaferler yaşatılması gereken eserlerdendi. Kürtler bunu koruyamadıkları için TC'ye kaptırdılar. TC, Kürt halkının mücadelesini kendine mal ederek O'nu hep yok saydı. Kürt ulusal uyanışının yükseldiği günümüzde geçmişten söz edilmek gerektiğinde TC, "Kürtuluş savaşı'nda biz savaştık. Bu topraklar atalarımızın kanlarıyla sulandı. Başkomutan Mustafa Kemal'in eserini bozmak isteyenlere, bu memleketi bölmek isteyenlere aman verilmeyecektir." diye fetvalar vermektedir. Sanki İngiliz ve Fransız işgalcileri karşısında savaşımlar Kürtler değildi de Kemalistlerdi. Sanki Kürtler esaret altındaydı da Kemalistler gelip onları Kürtardı. Gerektiğinde kendi gücüyle, gerektiğinde İngiliz ve Fransız işbirliğiyle Kürt ulusal hareketini bastıran Mustafa Kemal Kürtlerin dostu olarak gösterilmeye çalışılıyor.

Kürdistan'da İngiliz ve Fransız işgalcilerine karşı verilen mücadelenin M.Kemal'e mal edilmesi bir burjuva uydurmasıdır. M.Kemal'den önce Kürdistan'da mücadele başlamış durumdaydı. M.Kemal'in Kürtlere en büyük yardımı, savaştan sonra onların liderlerini ortadan kaldırmak ve köleliğe mahkum etmek olmuştur.

İngiliz ve Fransız işgalcileri K.Kürdistan'a girdiklerinde Antep ve Maraş dahil olmak üzere, ilk direniş gösteren ve sonuna kadar götüren Kürt aşiretleri oldu. Bilinçli bir Kürt düşmanı olan M.Kemal bu dönemde çeşitli entrikalarla Kürtler üzerinde etkinlik sağlamaya çalışıyordu. Gerçekte Kürt olan ve bütün aşiretiyle işgalcilerle karşı savaşımlar Karayılan Antep bölgesinde ilerlerken M.Kemal, gelecekte bu gibi kahramanları nasıl ortadan kaldıracığını planlıyordu. Urfa'da Badıllı, Dögerli, Seyhanlı, Beziki, Bozova, Aneze gibi aşiretleri örgütleyerek Savaş kaldıran Revandızlü Ali Saip ortadan kaldırılan Kürt önderlerindendir. (Bu konuya ilerde değineceğiz). M.Kemal'in sonradan Kürdistan cephesine asker göndermesi aslında iyice hürpalandı işgalci kuvvetleri kormak değil, düşmanı geriletmesini bilmiş ve kendi yurdunun efendisi durumuna gelmiş bulunan Kürt aşiretlerini denetim altına almaktır. Türk Kürtuluş tari-

hinde önemli bir yere oturtulan 19 Ağustos 1920 taarruzu gösterildiği gibi yalnızca Türk kuvvetlerinin başarısı değildi. Hatta Kürt aşiretleri olmasaydı bu zafer kazanılamazdı. Bir kısım Türk yazarlarının belirttiği gibi, Pazarcıklı Paşa Ağa, Besnili Hasan Ağa, Yamaçobalı Dede, Beziki aşireti başkanı Bekir Ağa, Başak aşireti başkanı Mustafa reis, Buruç aşiretleri vb. leri bütün taraftarlarıyla bu taarruzda yer almışlardır.

Bütün taraflar (Türk-İngiliz-Fransız) savaşın kaderini Kürtlerin belirleyeceğini bildiklerinden, aşiretleri kazanma çabasına girişirler. Fakat, Kürt aşiretleri bu oyuna gelmezler. İngilizler ile Fransızlara karşı savaştıkları gibi, Türk ordularına karşı da savaşıyorlardı. Örneğin, Türk ordularına karşı savaşımlar milli aşireti İngilizlerin kıskırtması olarak gösterilmeye çalışılıyor. Daha önce gördüğümüz gibi bu, Milli aşiretinin ilk başkaldırısı değildir. Onlar Osmanlıya karşı da savaşımlar ve önemli başarımlar elde etmişlerdi. Cemil Çeto ve Ali Batı önderliğinde gelişen hareketler de tamamen bağımsızlık istemine dayanıyor ve onlar yalnızca İngiliz-Fransız işgalcilerini değil, Türkleri de istemiyorlardı. M.Kemal'in bu ayaklanmalara İngiliz kıskırtması" damgasını vurma-sındaki amaç, işgalci güçlere karşı hassas olan diğer Kürt aşiretlerinin ayaklanmalara katılmalarını önlemek ve tecrit ederek kolayca bastırmaktı.

Diğer yandan Kemalistler, ayrılıp bağımsız bir devlet kurmak isteyen Kürt aşiretlerini yanlarına almakta önemli bir etkisi olan "Ermeni" kozunu ele geçirmiş bulunuyorlar. Böyle anlarda hep "eğer ayrılırsanız İngilizler ile Fransızlar sizi boğar, sonra da bir Ermeni devleti kurup sizi onların egemenliği altına sokarlar. Gelin birlikte savaşımlar onları yenelim, o zaman isterseniz devletinizi kurarsınız" diyorlardı. Bu taktiğin büyük iş gördüğünü söylemek mümkün. Nitekim bu anlaşmadan sonradır ki:

"Gaziantep kuşatmasını yaratarak çıkan Özdemir bey, Şemdinli-Revandıız bölgesinde aşiretlerin başına geçerek İngilizlere karşı yıllarca başarılı savaşımlar verir. Karabekir'in Doğu savaşımlarında aşiret tuğay ve alayları geniş ölçüde rol oynar. 1920 yılında Doğubeyazıt, Karaköse, Bulanık ve Himis aşiret tuğayları seferber edilir." (D.Avcıoğlu, Milli Kürtuluş Tarihi, Üçüncü Kitap, s. 11027)

Fakat bütün bunlar TC tarafından inkar edilir ya da sanki Kürt halkı kendisi için değil de, M.Kemal'in kölesi olsun diye savaşımlar gösterilir. --Oysa gerçekler başkadır. Kendi haklarını kazanmak için savaşımlar Kürt halkı müttefigi M.Kemal tarafından aldatılarak köleliğe mahkum edildi. M.Kemal iktidarını pekiştirdikten sonra Kürt halkının direnişini amansızca ezdi.

Şimdi de İngilizlere karşı direniş örgütleyen ve sonradan TC devlet kademelerinde önemli görevler almış bulunan ama bununla bile M.kemal'e güven veremeyen ve tasfiye edilen Ali Saip olayına değinelim.

Ali Saip, İngilizlerin, Atatürk'e suikast hazırlığı içindedir iddiası üzerine gözaltına alınır. Suikast olayıyla ilgisi olmadığı TC tarafından da kabul edilir ama "çiftli-

ğinde kaçakçı barındırıyor" gibi bir iddiayla idam edilir. Bu iki iddianın ne kadar saçma ve asılsız olduğu Ali Saip'in söylediklerinden kolayca anlaşılır. Ali Saip emniyette verdiği ifadesinde şöyle der:

"Ben Kürdüm ve bunu in'ar etmem, tam tersine onunla övünürüm. Kürtler olmasaydı, Türkiye'yi Rus ve Ermeniler ta Akdeniz'e kadar istila ederlerdi." (A.R.Soyak'tan akt. D.Avcıoğlu, age. s. 1025-26)

Ali Saip olayının kaçakçılıkla ilgili olmadığı yukardaki sözlerden kolayca anlaşılır. Kaçakçılıkla ilgili bir soruşturmada Kürtlükle ve Kürtlerin Kurtuluş savaşındaki rolleriyle ilgili bir ifadenin geçmemesi gerekir. Açık ki, burda bir devrin hesabı görülüyordu. TC'den umduğunu bulamayan, daha doğrusu açıkça aldatılan Ali Saip gibi Kürt ileri gelenleri amaçlarından vaz geçmiş değillerdi ve gerek TC'ye gerekse İngiltere'ye karşı ayaklanmanın çabası içindeydiler. Ali Saip gibi Kürt beylerinin desteğini alarak G.Kürdistan'da sürekli ayaklanan Kürtler İngilizlerin başını ağrıtyorlardı. Kürdistan'daki ayaklanmaları bastırmada işbirliği halinde olan İngiltere ile TC, Ali Saip'i ortadan kaldırmakla sadece bir anlaşmayı teyid ediyor, olası tehlikeyi önlüyorlardı.

M.KEMAL'İN KÜRT AŞİRET REİSLERİNE YAZDIĞI MEKTUPLAR:

M. Kemal'in Kürt aşiret reislerine yazdığı mektupları, Kürt halkına ihanetin belgeleri olması açısından buraya abyoruz.

M.Kemal önce Kürt ileri gelenlerini çeşitli görevlere seçiyor, sonra da onları göreve davet ediyordu. Amaç, yetkili organlardan dışlanagelmış Kürtlere kariyer vererek yanına almak ve amacına ulaştıktan sonra da tasfiye etmektir. Örneğin, Heyet-i Temsiliye üyesi olarak "seçtiği" Mutki aşireti başkanı Musa Bey'e gelip görevini yapması için şu mektubu yazar (1919)

"İkinci Ordu Komutanlığında bulunduğum sırada, pek ciddi durumlar içinde aramızda doğan içten bağların değerli anılarını hiçbir zaman unutmamaktayım. Yüksek kişiliğinizin eskiden beri devlet, millet ve vatan uğrındaki özverişi, seçkin hizmeti, bütün vatanseverlerce değerlendirilmektedir. Bu arada Bitlis'in geri alınmasındaki yardımınızın değeri, Mutki bölgesini düşmana karşı korumada gösterdiğiniz çabanın önemi övgü ve teşekkürlerle anılmaktadır."

"Düşmanlarınız, milletimizin egemenlik ve bağımsızlığını ele alarak, onu köle durumuna düşürmek için çalışıyorlar. Dedelerimizden kalan anavatanı Ermenistan yapmak istedikleri apaçık görülmüyor."

"İstanbul Hükümeti, aciz içinde düşmanlarınıza boyun eğmiş bulunuyor. Milletimiz, bu iktidarsız ellerde, başına gelecek kötü sonucu anladığından milli savunma örgütleri kuruyor. İşte bu koşullarda, asker olarak, emirlere bağlı çalışmaktan çok, milletin göğsünde vatandaşlarımızla birlikte milletin bir kişisi olarak memleketimin mutluluk ve bağımsızlığına hizmet etmeyi, şeref ve onuru için ölünceye kadar çalışmayı

da yararlı görerek, aşağı olduğum askerlikten ayrıldım. Doğaldır ki, bu vatansever çabada, sizin gibi pek değerli vatandaşlarımızın destek ve işbirliğini esirgemeneyeceklerine tam güvenim vardır.

"Kongrenin oybirliği ile Heyet-i Temsiliye iyeleğine seçildiniz... Celal bey kardeşimizin getireceği Tüzük gereğince, örgütlenmeye hız verilerek, hiçbir taraf ve kimsenin karışına ve engellenmesine izin verilmemesi, kutsal milli amacın sağlanması yolunda yardımcı olacağını umut ve kabul etmekte olduğum, hükümetin asker ve sivil kanadının aykırı davranışı görüldüğü takdirde, millet iradesi ve egemenliğinin belirtilmesi gerektiğini yüksek kişiliğinizden ayrıca rica ederim." (Avcıoğlu, age, s. 889-890)

M.Kemal'in bu kişi hakkında gerçek düşüncelerini belirtmeye geçmeden önce, bu mektupta da kullanılan bir propaganda malzemesine işaret etmek istiyoruz. Görüldüğü gibi M.Kemal Kürt beylerini yanına almak için yine "Ermeni" kozunu kullanıyor. "dedelerimizden kalan anavatanı Ermenistan yapmak istedikleri apaçık görülmüyor." diyerek Kürt beylerine "bizi desteklemekten başka çareniz yoktur" demeye getiriyor.

Kürt ileri gelenleri hakkındaki gerçek düşüncelerine gelince; M.Kemal, bu kadar yaltaklandığı kişiler hakkında sonradan aşağılayıcı bir üslupla şu değerlendirmeyi yapmaktan kaçınmamıştır.

"Millet, memleket politika ve ordu yönetimiyle hiçbir ilgi ve ilişkileri ve bu hususta yetenekleri görülmemiş ve denememiş gelişmiş güzel kişilerden, örneğin, Erzincanlı bir Nakşi Şeyhi ve Mutkili bir aşiret başkanı gibi zavallılardan da kurulabilecek olan herhangi bir Heyet-i Temsiliye'ye söz konusu durum ve görev bırakılabilir miydi?" (Nutuk I.s.71)

Böyle bir ikiyüzlülükle M.Kemal 1919'da Bitlisli Şeyh Abdülbaki Efendiye "Faziletli Efendim" başlığıyla şu mektubu yazmakta bir sakınca görmüyordu:

"Yüksek hilafet ve saltanat makamının, vatan ve milletimizin içinde bulunduğu güç durum, olgun kişiliğinizce bellidir. Milletle birlikte, milletin içinde çalışmanın en doğru yol olduğu düşüncesiyle askerlikten ayrıldım "Erzurum kongresince kararlaştırılan ilkeleri sunuyorum. Bölgede gereği yerini getirilerek, düşmanlarımızın her çeşit zararlı telkinlerine set çekilmesi, herkesçe bilinen yurtseverliğinizden beklenir. Sevgi ve saygılarımı sunarım, efendi hazretleri." (age.II.s.9377)

M.Kemal aynı ikiyüzlü tavırla ve aynı içerikte mektuplarla Şırnaklı Abdurrahman Ağa, Dervişli Ömer Ağa Muşaslı Resul Ağa, eski Bitlis Milletvekili Sadullah Efendi, Şeyh Mahmut, Nörşihli şeyhlerden zıyaettin Efendi, Garzanlı Cemil Çeto Bey, Malatyalı Hacı Kaya ve Şatza'de Mustafa Ağa ile şiran Müftüsü Hasan Fahri'ye yönelerek onları kazanmaya çalışmıştır.

Kürt halkına haklarının tanınacağını vaad eden kemalistler daha sonraki yıllarda da bu propagandayı kullandılar. İngiliz işgali altında olan G.Kürdistan'ı yeniden ele geçirmek niyetinde olan TC, ordaki Kürtleri kazanmak için sürekli çabalarda bulunuyor ve bildiriler dağıtarak gelecekte Kürdistan'da neler yapılacağını propa-

ganda yapıyordu. Örneğin o dönemde dağıtılan bildiri-lerden birinde şunlar söyleniyordu:

"Vatandaşlar: Türkiye Cumhuriyeti hükümeti, aziz vatanımız Kürdistan'ında uygarlığın tüm gereklerini yaymak için karardır. Yol ve caddeleriniz asfaltlanacak, köy ve şehirlerimize en kısa sürede demiryolu döşenecek, çocuklarınız okulsuz ve öğretmensiz kalmayacak, akraba ve aileleriniz müreffeh bir hayat içerisinde daha sevinçli ve mutlu olacak, kanun ve güvenlik, esenliğin yaygınlaşmasının yolunu açacaktır, Yurttaşlarımızın can, mal ve namusu Cumhuriyetin şefkati ve gerçek korunması altındadır." (Medya Güneşi, sayı: 7)

Gerek M.Kemal'in söyledikleri ve gerekse bu bildiri- de dile getirilenlerin birer aldatmacadan öteye gitmedikleri çok geçmeden ortaya çıktı. Söylenenlerin tam tersine bir politika işlendi. "Akrabalarınıza kavuşacaksınız" diye aldatılan Kürt halkı tam tersine akrabalarına gidip- gelme girişiminde bulunduğu her defasında kurşunlandı. Sınırlara mayın döşenerek, gidiş-gelişlerin bedeli olarak bir hayattan olmayı göze almakla bir kılındı. Kürdistan'a yollar yapıldı ama bunlar, Kürt halkının refahı için değil, meydana gelebilecek ayaklanmaları bastırın diye TC'nin hareket yeteneği artsın diye yapıldı. Yapılan okullar, atanan öğretmenler, çıkarılan kanunlar ve can ve mal güvenliğinin sağlanması için oluşturulan kurum ve kuruluşlar Kürt halkının refahı için değil, TC'nin Kürdistan'daki egemenliğini pekiştirmeye çalışıldı. Yapılan anlaşmalar ve verilen sözler ise TC için girilen katliamlardan sonra içilmesi gereken bir bardak sudan başka bir anlam taşımıyordu.

ALİ GALİP'İN EZİLMESİ: M.Kemal'in Kürtlere karşı ikili bir politika izlediğini belirtmiştik, Bu politika- nın birinci kısmı olan "çeşitli vaatlerle Kürtleri kazan- mak" taktiğine örnek olarak M.Kemal'in Kürt aşiret reis- leri ve beylerine gönderdiği mektupları yukarıda teşhir ettik. Politika- nın diğer yüzü ise işbirliğine yanaşmayan Kürt ileri gelenlerini ezmektir. Ali Galip olayı bu taktiğin gereğidir.

M.Kemal Samsun'a ayak basar basmaz yaptığı ilk iş, Osmanlı'nın içinde bulunduğu durumdan yararlanarak ayaklanabilecek olan Kürtlere karşı ordu yetkililerini uyarmak oldu. Bu uyarıda M.Kemal bütün devlet görevlerine ve asayiş kuvvetleri hiyerarşisine Türklerin getirilmesini belirtmeyi de ihmal etmiyordu. Ayrıca ayaklanmaların başlaması durumunda en acımasız şekilde bastırılmasını da söylüyordu.

Ali Galip olayı burjuva tarihçilerin iddia ettiği gibi İngiliz kışkırtması sonucu Sivas üzerine yürüme şeklin- de olmamıştır. Tam tersine, Ali Galip Kemalistlerle işbir- liği yapmaya yanaşmadığı için "ezilmiştir."

Bizzat M.Kemal'in şu sözleri durumu anlamamızı kolaylaştırıyor:

"İlyas Bey, 250 esterstivar ve iki mitralyözle Elazığ'dan Malatya'ya gitti. Cenal Bey'in alayı da Malatya'da idi. Züh-

ttü oraya vaktinde gidebilseydi, valiyi de, hepsini de toparlar getirirdi. Neyse ki, büyük bir belayı, büyük bir musibeti ger- çekleşmesine fırsat bırakmaksızın atlattığımız olduk." (Avcioglu, age.s.1215)

M. Kemal A.Galip'i "Sivas Kongresini basmaya gel- di" gerekçesiyle bastırarak yetinmedi, anı zamanda bu olayı politik malzeme olarak da kullandı. A.Galip'i İst- anbul Hükümeti ve İngiliz kışkırtması olarak adlan- dırıp, halen Osmanlı devletine bağlı olan orduyu kopar- maya ve kendi saflarına çekmeye çalıştı. Yani M.kemal bir taşla iki kuş vurmuş oluyordu. Örneğin A.Galip'in üzerine gitmekte tereddüt eden ordu komutanlarını telg- raflar çekerek onları Osmanlıdan soğutmaya çalışıyordu. XIII. Kolordu Kurmay Başkanı halit'e, Kolordu komuta- nını da atlayarak eyleme geçmesini isteyen M.Kemal şu telgrafi çekiyordu:

"İstanbul Hükümeti bu alçaklıkta ortaktır. Oradan buy- ruk beklemek, düşmana fırsat vermektir. Bu konuda, direktifi- miz gereğince, hiç kimseyi duraksanmaya düşürmeyecek biçim- de derhal buyruk vermek, vakit geçirmemek gerekir." (age. s. 1914)

M. Kemal suçladığı Osmanlı İmparatorluğu'nun gününvini de kazanmaya çalışıyordu. Kürtlere haklarının tanıncağını vaat eden M.Kemal, dönemin hükümetini de Padişah'a aynı suçu işlediği için ihbar ediyordu ve kendisi- nin tanınmasını istiyordu. Bir çok konuda Padişah'a dü- şüncelerini aktaran M.kemal Damat Ferit hükümetini suçlayan düşüncesini Heyet-i Temsiliye'nin kararı ola- rak bildirir ve "Osmanlı topraklarını bölerek bir Kürdis- tan devleti kurmak isteyen" bu hükümeti feshetmesini ve yeni bir hükümet kurulmasını talep eder. Bütün diğer istekleri gibi bu istekleri de reddetilir. Oysa gerçek dur- um hiç de M.Kemal'in söylediği gibi değildi. Kürtler gerçekte Osmanlıya karşı da savaşıyorlardı. Ya da hiç bir gücün maşası olmak istemiyorlardı. Bu durumu bi- len M.Kemal sadece Kürdistan'daki "İtaatsizlik"ten Da- mat Ferit hükümetini sorumlu tutmaya çalışıyordu. Örneğin Diyarbakır'daki kolordu komutanı vekili Cev- det ordaki durumu şöyle anlatıyordu:

".. Bölgede Doğu illerinin öteki yerleri gibi tek bir kitle halinde milli birliğe uygun fikirler yoktur... Bunda İngiliz propagandası ve İngiliz parasıyla aldatılmış bazı Kürt gençle- rinin de etkisi çoktur. Erzurum kongresine kimsenin katılma- yışı ve kongre kararları her yerde gerekli kişilere verildiği, amaç anlatıldığı halde hala istenen örgütün yapılmaması, böy- lece bölgede henüz müdafai hukuk örgütlerinin kurulmuş olmaması yüzünden, herkes amaçlardan habersizdir..." (Nu- tuk, III.s.984)

Cevdet'in arzettiği tablo buydu. Bu tablo içine yer- leştirilen "İngiliz kışkırtması" sözleri yalnızca bir aksesu- ar niteliğindedir ve Cevdet buna işaret etmekle sadece geleneksel politika- nın altını çizmiş oluyordu. Cevdet, yalnızca Kemalistlerin başarısızlığını değil, Osmanlı'nın etkisizliğini de ancak "İngiliz kışkırtması" gerekçesiyle haklı çıkarabileceğini düşünüyordu. Aslında Diyarba- kır'ın durumunu O'nun şu sözleri çok açık bir şekilde or-

taya koyuyor: "... Doğu illerinin öteki yerleri gibi tek bir kitle halinde milli birliğe uygun fikirler yoktur..." Demek ki, olan biten, basit bir "ingiliz kışkırtması" gerekçesinden ileri gelen Diyarbakır'a özgü bir olay değil, tam tersine Diyarbakır'ın içinde bulunduğu durum Kürdistan "havası"nın sonucuydu. İlerde değineceğimiz gibi, bu dönemde olan biten, hiç bir güce kolay kolay yanaşmak istemeyen Kürt halkının içinde bulunduğu durum, çeşitli adlar altında örütlenen Kürt Ulusal Hareketi'nin çalışmalarından kaynaklanıyordu ve Kürtler sev'r'de tanınan hakların hayata geçirilmesi için uğraşıyorlardı. Bu tavırları Kongreye girmeyerek açıkça ortaya koyan Kürtler ilerde, Kemalistlerin düzenlediği seçimlere katılmayarak da göstereceklerdi. Diyarbakır'daki duruma çare olarak Cevdet'in gösterdiği tek seçenek ise "bölgede güçlü olan dinsel" düşüncelere hitap etmek ya da en azından bu bölgelerde din aleyhinde bulunmaktı.

KÜRDİSTAN'IN BİRÇOK KENTİ SEÇİMLERE KATILMIYOR:

Kürt halkının gerek Osmanlıya gerekse Kemalistlere güvenmediğini kanıtlayan bir diğer tavır da seçimlere katılmamak olur. İstanbul'un işgaliyle beraber dağıtılan İstanbul Hükümeti'nin yerini doldurmak amacıyla M.Kemal illerde seçimler yaptırır. Kürdistan'ın birçok ilinde seçimlere gidilmez. Bu illerden biri de Diyarbakır'dır. M.Kemal her ne pahasına olursa olsun Kürdistan illerinde seçimlerin yapılmasını sağlamak gerektiği düşüncesindedir. Aksi taktirde "kendi kendimize bir Kürdistan sorunu çıkaracağız" diyordu. M.Kemal, Diyarbakır ilinde seçimlerin yapılması için dönemin Kolordu Komutanına şu telgrafı çeker:

"Seçimlere Diyarbakır katılmazsa kendi kendimize bir Kürdistan sorunu çıkmış olacağız. Böyle ayırıcı bir sorunun ortaya çıkmasına meydan verilmemesi için yeni vali ile birlikte seçimlerin kesin olarak yapılmasını sağlanmasını yurtseverliğinizden bekleriz." (age.s.1279)

İstanbul Hükümetinin yerini dolduracak olan Ankara Hükümeti'ne meşruluk sağlamak ve uluslararası alanda ayrı ses çıkaran Kürtlerin bu hükümeti tanıdıklarını kanıtlamak için M.Kemal, Diyarbakır'dan başka seçimlere katılmayan Malatya, Elazığ, ve Dersim halkını "komutanların çabalarıyla ve ihtilalcî yöntemler"le seçimlere sokar. Fakat zor kullanılarak geçleştirilen bu seçimler de sonuç vermez. Buralar Meclise Milletvekili göndermezler. Geçmişten ders alan Kürt beyleri Ana-kr'a gittiklerinde "uygun" yöntemlerle ortadan kaldıracaklarını seziyorlardı. M.Kemal'in 1923 yılında söyledikleri ve hemen ardından yaptıkları Kürt beylerinin bu önsesizini doğruluyor. M.Kemal yayınlanmasını istemediği 1923 yılında İzmir'de basın toplantısında yaptığı konuşmasında Kürdistan illerini kastederek şöyle diyordu.

"Bazı memleketler ise, önerdikleri milletvekillerinin

eninde sonunda asılacakları kanısındaydılar." (age.s. 1296)

Ankara Meclisine gitmeyen Kürt beyleri sonradan bu tavırlarını unuttular ve Kemalistlerle uzlaşarak meclis koltuklarına oturdular. Ama M.Kemal sözünü unuttu ve Kürt halkının kıpırdamış gösterdiği ilk anda mecliste bulunan milletvekillerini teker teker ortadan kaldırdı. Böylece, her ne olursa olsun sömürgecilere güven olmayacağı bir kez daha kanıtlanmış oldu.

EGEMENLİĞİ TEŞİS ETMENİN YÖNTEMLERİ

TC Devleti, Kürt halkı üzerinde egemenlik kurmaya çalışırken kendinden öncekilerden avantajlı durumdaydı. Her şeyden önce hemen uygulamaya koyabilecek bir sömürge siyasetine sahipti. Osmanlı Devletinin hiyerarşisinden çıkıp gelmiş kadrolar, ilkel de olsa bir halkın denetim altında tutulmasının yöntemlerini biliyorlardı. Onlar, Osmanlıdan yalnızca bir toprak parçasını değil, onu elde tutmanın yöntemlerini de miras olarak almışlardı.

Diğer yandan TC, bir burjuva devletti. Batı devletlerine özeniyor, kapitalistleşmek istiyordu. Bu istem ona yeni yöntemler kazandırdı. Yalnızca Osmanlı yöntemleri değil, Batı devletlerinin sömürgeciliği pekiştirme ve idame ettirme yöntemleri de gerekiyordu. Böylece TC bir senteze kavuşmuş oluyordu.

Birincisi: Osmanlıdan beri, hatta ondan da önce uygulana gelen imha, göçürme ve iskan politikasıdır. Buna yerli güçlerle işbirliğini de eklemek gerekiyor. Ancak bu işbirliği klasik örneklerine hiç benzemiyor. İkincisi; ekonomik yapının egemen ekonomiye uyarlanması ve asimilasyon politikası bir halkı ortadan kaldırmanın bütün burjuva yöntemlerini kullanılmasıdır.

TC ilk yıllarında geleneksel yöntemleri kullandı. Bu, O'nun gelişme ve yetkinleşmesiyle ilişkiliydi. Temellerini sağlamlaştırdıktan sonra geleneksel yöntemlerin yetersiz olduğunu anladı ve bunlara koşut olarak ikinci paketi uygulamaya koydu. Bununla TC'nin imha, mecburi iskan ve iskan politikasından vazgeçtiğini söylemek istemiyoruz; güncel duruma bakıldığında bile bu politikanın en acımasız bir biçimde uygulandığını görüyoruz. Sadece "ilkel" yöntemlerin yetersiz olduğunun anlaşılması üzerine modern yöntemlerle tamamlandıklarını vurgulamak istiyoruz.

İMHA, TC devletinin bir an olsun bile elinden bırakmadığı en önemli silahtır. Kürt halkı bağımsızlığını kazanmak için ayaklandığı her dönemde bu silahla karşı karşıya bırakıldı. 1920-1940 yılları arasında esas alınan bu politika on binlerce insanın katledilmesine neden oldu. En ilericisinden en gericisine kadar bütün yönetici ve ağız laf eden yazarlar sözbirliği etmişçesine Kürt halkının katledilmesinden, bu barbarların ortadan kaldırılmasından dem vurdular. Ağrı'dan Dersim'e uzanan isyanlar zincirinin her halkası Kemalistlerce kırıldı. Kürt

halkı tarihinde ender rastladığı bir katliama uğratıldı. Kemalistlerin Kürt halkını katlinde Selçukludan Moğol'a, Moğol'dan Yavuz'a kadar kullanılan bütün yöntemleri bulmak mümkündür. TC, tarihler boyu insan aklının yarattığı zulüm ve şiddetin en üst düzeyinde uygulayıcısı oldu. Savunmasız sivil insanların, küçük-büyük ayrımı yapmadan kurşuna dizmek mi? Ana karından süngü zoruyla çocukları çıkarıp öldürmek mi? Önderleri "tamam, isteklerinizi kabul ediyoruz; gelin görüşelim" diye ele geçirerek katletmek mi? Kürt halkının temsilcileri diye mecliste bulunan milletvekillerini meclis kapısında asmak mı? Daha insan aklının alamaya-çağı bir sürü imha yöntemini TC'nin katliamlarında bulmak mümkündür. M.Kemal, savaş öncesinde yaltaklandığı ve desteğini almak için karşılarında en aşağılık konuma düştüğü Kürt ileri gelenlerini savaşta sonra işte böylece ortadan kaldırıyordu.

Dönemin içişleri Bakanı imha politikasının iki biçimde hayata geçirildiğini açıklıyordu. Bunlardan birincisi, çıkarılan "tecil" (yani suça uygun düşen cezanın sonraki bir tarihe ertelenmesi) kanun yoluyla gelip teslim olanların tarihe ertelenmesi) kanunu yoluyla glip teslim olanların bir süre sonra uydurulan bir bahaneyle ya mapuslara doldurulması ya da uygun bir şekilde "kaybedilmesi" şeklindeydi. İkinci ise daha açıktı, İçişleri Bakanı'nın deyimiyile;

"Diğer bir kısmı hakkında amansız bir takip başladı. Bunların içerisinde çok meşhur olanları vardı, ilk hatıra Yado, Resul vesaire gelir. Bu şakiler de Erzurum'a kadar gelebiliyorlardı. Bunlar son nefesine varıncaya kadar birer birer imha edildi. Bunlar Şeyh Sait'in dökiintülerinden. Bunlar da imha edilmiştir. En sonra Şeyh Tahir denilen adamın ciddi imha edildi." (Kıvılcımlı, İhtiyat Kuvvet, Milliyet-Şark, s. 146)

İşte TC'nin Kürt halkı karşısındaki politikası buydu.

GÖÇÜRME ya da MECBURI İSKAN, imha politikasının devamıdır. Her katlimanın ardından bu yöntem eksiksiz uygulandı. TC tıpkı kendinden öncekiler gibi davranıyordu. Osmanlı katlediyor ve sağ kalanları sürgün ediyordu. XIX. yüzyılda anlattığımız gibi hiçbir Kürt isyancısı yurdunda tutulmuyordu, ya öldürülüyor ya da başka yerlere sürgün ediliyorlardı. TC bu politikayı genişleterek sürdürdü; isyanların önderlerini idam etti. İsyana katılan Kürt halkını ise kitle halinde Batıya sürdü. Göçebe ya da yarı göçebe Kürt aşiretlerini yerleşmeye zorladı. Buna uymayanları ise "eşkiya" ilan ederek yeri geldiğinde ya öldürdü ya da başka yerlere yerleştirdi. Bir yandan kıyım diğer yandan sürgünlerle Kürt halkı topraklarından edildi. Ağrı Dağı isyanı bastırıldıktan sonra dönemin gazeteleri şu haberleri veriyorlardı:

"Hükümet Şark'ta umumi bir temizlik yapmaya karar vermiştir. İskan edilmiş hiçbir aşiret bırakılmayacak, göçebeliği tamamen kaldıracak, bu kitle arasında devlete karşı olanlar te'dip edilecektir. Bu surette kabile hayatı Şark havalesinde son günlerini yaşıyor. Türkiye tek bir nizam etrafında toplanmış, fesattan arı namuslu vatandaşların memleketi ola-

caktır." (Cumhuriyet, 31,7.930 akt. Kıvılcımlı, age. s. 142)

Bu kararlar kağıt üzerinde almadı. En yaygın biçimde uygulamaya konuldu. Ayı yıllara ait gazete haberleri İran'dan göçeden ve TC'ye sığınan Alikan aşiretinin Batı ile Egeye yerleştirildiklerinden söz ediyorlardı. Bu aşiretten 450 ailenin yerleştirildiği ve 1000 kişinin yerleştirilmek üzere yola çıkarıldığı verilen haberler arasındaydı. Bu, yalnızca Alikan aşiretine uygulanan bir politika değildi. Buzdağının görünen yüzü olan bu örnek dışında asıl basına yansıtılmayan "göçürme" olayları önemliydi. Binlerce insan hiç kimsenin ruhu duymadan elinden-yurdundan ediliyor ve Türkiye'nin ücra yerlerine yerleştiriliyordu.

Göçürmenin ya da mecburi iskanın açık imhadan farkı kansız olmasıydı. Bunun için bu politikaya kansız katlim demek gerekiyor. Bu kansız katlimı meşrulaştırarak yürütmek için TC, geçici kanunları saymazsak başlıca on üç kanun çıkarmıştır. İlk kanun 1925 Şeyh Sait ayaklanmasından hemen sonra çıkarıldı. Bu tarihten sonra mecburi iskan kanunları birbirini izledi. Bu on üç kanunun on bir tanesi 1925-35 yılları arasında çıkarıldı. Kuzey Kürdistan ulusal Kürtuluş mücadelesinin bu on yıllık süre içindeki durumu gözönüne alınırsa, iskan kanunlarının rastlantı olmadığı kendiliğinden anlaşılacaktır. Daha da önemlisi 1933-35 yılları arasında tamı tamına altı kanunun çıkarılmasıdır. İki yıllık gibi kısa bir süre içinde TC Devleti tam altı kez Kürt halkını topraklarından etmenin yasal zeminini hazırlamıştır. Bu kanunlardan biri özel olarak Dersim için çıkarılmıştır ve en amansız şekilde uygulanmıştır. 1950'deki düzenlemeleri saymazsak biri 1960, diğeri 1983 yıllarında olmak üzere iki kanun daha çıkarılmıştır.

İSKAN politikası göçürmeden hemen sonra uygulamaya konuluyordu. Kürt halkından boşalan yerlere ya Türkler ya da başka ülkelerden gelen muhacirler yerleştiriliyordu. Askeri güç bulundurmadan sürekli asayiş sağlayamayacağını, meydana gelebilecek isyanları diğer taraflara sıçramadan bastıramayacağını bilen TC, boş tu tulan kimi toprakları kışla haline getiriyordu.

Nüfussuz toprağın bir işe yaramayacağını bilen kimi yazarlar, Kürt nüfusunun arındırılan yerlere hemen yeni nüfusun yerleştirilmesini salık veriyorlardı. Kemalist iktidarla flört hayatı yaşayan finans çevreleri de aynı tehlikeye işaret ediyor ve, "eğer bu muhacirlerin yerlerine derhal geçikmeksizin yeni muhacirler geçirilmezse, bu muntakalar nüfus yokluğuna ve ıssızlığa ıs-marlanacak, ki, hiç de iktisadi bir terakki" olmayacağını belirtiyorlardı.

Kürdistan'da Türk nüfusunun arttırmaya karar vermiş TC, yalnızca 1931 yılında Bulgaristan ve Yugoslavya'dan dönen 100.000 Türk göçmenini Kürdistan'a yerleştirmeye karar verdi ve yerleştirdi de. Sonraki yıllarda bu politika sürekli uygulanacaktı.

ASİMİLASYON, bütün bu politikaların tuzu-biberi ve en yok edicisidir. TC bu politikaya yönelmekle aynı

zamanda Osmanlı'nın eksikliğini de görmüş oluyor ve bu eksikliği emperyalist devletlerin politikalarıyla gidermeye çalışmış oluyordu. Kürdistan üzerindeki egemenliğin ASİMİLASYON'la kesinliğe ulaşacağını çok iyi biliyordu.

Kürt halkına kendi dilini, gelenek ve göreneklerini, kültürünü unutturmak ve bunun yerine TC'nin dilini ve kültürünü yerleştirmek gerekiyordu. Yani Kürdistan'a yönelik özel bir kültür politikası belirlemek gerekiyordu. Her dönemde katledilmiş, sindirilmiş ve dağıtılmış Kürt halkı böylece ulusal bilincini yitirerek gerçekten kendini Türk sanan ve TC'ye her zaman bağlı kalan, asla isyana kalkışmayacak olan bir halk durumuna gelecekti. Topraklarından koparılıp Anadolu'nun derinliklerine sürülen Kürtler için özel bir politikaya pek gerek yoktu. Onlar, zaten kuşatılmış durumdaydılar ve hergün biraz daha çevreye uyum sağlayarak Türkleşiyorlardı. Özel bir politikaya tabi tutulması gerekenler Kürdistan topraklarında kalanlardı.

Sloganlar belliydi; "Türkiye Türklerindir." "Türkiye'de yaşayanların hepsi Türktür." İnönü'nün deyimleriyle "Türklüğe karşı gelenler ezilecektir, mutlaka ortadan kaldırılacaktır." Ya da M.Kemal'in deyimleriyle "Komünizm ve Kürtlük TC için en büyük tehlikedir, görüldüğü yerde ezilmelidir." vb.

Bütün Kürt halkını bu ruh hali içine sokmak için Yatılı Bölge Okulları açıldı. Kürt çocukları bu okullarda toplanıp özel eğitime tabi tutuldular. Çocuklarını okula göndermeyenler karakollara çekilip falakaya yatırıldılar. "Ağaç yaşken eğilir" misali Kürt çocukları bu kırsalalarda zehirlendiler. Bölge Okulları Genel Müfettişlik raporuna uygun düşünen ve "okul açmayalım. Bu cahillikten Kürtlülere bağımsızlık isterler" diyen bir kanat ile "Okutalım ama, cahillikten Kürtulmayacak kadar. Bizi benimsemelerini sağlayalım yeter." diyenler arasındaki uzlaşmanın sonucuydu. TC, Kürdistan'da, kendi kültürünün yayıcı kurumları olan lise düzeyindeki okulları bile açmıyordu. Bölge Okulları ile askerî kırsalardaki Ali Okulu Kürt halkını TC'ye bağlamaya yetiyordu. Kürt çocukları burda Türkçe'yi öğrenip kendi dillerini unutup ve isyan etmeyi akıllarına getirmiyorlardı. Nitekim Kemalistler o dönemde isyanları ortadan kaldırılmalarını şöyle açıklıyorlardı:

"Kürtçenin buvalarda feammin etmesinin sebepleri büsbütün başkadır. Bu sebepler arasında eski saltanat idaresinin kayıtsızlığını en başta kaydetmek lazımdır... Bu hareketler (yani isyanlar) eskiden ekilen tohumların neticesidir. Vaktiyle ekilen fırtına tohumları bugün bize yıldırımlar biçtiriyorlar. Bunlar mazinin seyyiatidir. Eğer o hareketleri yapanlara Türk oldukları anlatılsaydı bu elim hadiseler vukua gelmezdi." (İçişleri Bakanı Ş. Kaya'nın Meclis konuşması-Cumhuriyet, 26.6.932. akt. Kıvılcımlı, age, s. 162)

TÜRKLEŞTİRMEK bu mantığın sonucudur ve bugün de TC'nin elinde dalgalandırılan bir bayraktır. Kürt halkına gösterilen tek Kurtuluş yolu Türleşmektir. Örneğin, İnönü Kürdistan gezisinin dönüşünde verdiği nu-

tukta şunları söylüyordu:

"Türk milliyetçisi ve Türk vatandaşı olmak için, bu memlekette yaşayan herhangi bir ferden anormal hiç bir şey istemiyoruz." (Bir halktan benliğini inkar etmesini istemek İnönü için "anormal" bir istek olmuyor. Kişisel çıkarı için kendi halkını emperyalistlere peşkes çeken İnönü, bütün Kürt halkını kendisi gibi "yumuşak gördüğü yere uzanacağını" sanıyor. Başkasına köle olmanın ne kadar kolay olduğunu deneyimleriyle yaşamış İnönü, Kürt halkına köle olması için şu öğüdü veriyor) "Türk olmayı sevmek ve Türk olmayı kabul etmek, Türk milliyetine mensup olmanın verdiği bütün haklara malik olmak için kafidir... Kanuni vaziyet böyledir. İç yüzümüzde de samimi olan kanaatimiz ve vaziyetimiz böyledir. Şark'da ve Garb'da memleketin her tarafından dolaştığımız zaman kendisinin Türk olduğunu bilen, kabul eden her hangi bir vatandaşın her Türk'ün nail olduğu haklardan her hangi birisinden mahrum olması endişesine müsaade etmedim. Herkesi tatmin ettim ki, Türk olmayı iftihar edilecek bir mazhariyet olarak yürekte kabul eden ve böyle çalışan vatandaş benim gibi, benim bütün hukukum gibi her hakka malik olmak için bütün esbaba malikdir. Bu kanaatimi her yerde söyledim. Ve bu sözlerinde gayet samimiyim. Böyle bir idare ve zihniyet devletin milli devlet ve Türk devleti olmasındaki esasları ancak kuvvetlendirir. Onun artmasına, genişlenmesine ve yükselmesine hizmet eder." (Cumhuriyet, 21.11.1923)

İnönü'nün çizdiği Kurtuluş yolu budur. Türk olacaksın ve -bu yeterli görülmemiş olacak ki- Türklüğü seveceksin. Tabii bu sevgini kanıtlamak için sana sorulduğu zaman Türklüğünde iftihar ettiğini söyleyeceksin. Her ne kadar bütün bu çabaların Türk devletinin gelişip güçlenmesi ve yayılmasına hizmet edeceksin de, idare edeceksin ve Türk olmadığın halde Türklüğü kabul edip yaşadığına şükredeceksin.

Yüzyıllar önce Kürt halkı, ekonomik bir dürtüyle de olsa, daha az vergi vermek için ve ayrıcalıklardan yararlanıp devlet kademelerinde yer almak için İslam dinini benimsemişti. İnönü, Kürtlerden Türkleşmelerini istiyordu, hem de hiç bir ayrıcalık tanımadan. Sadece şu seçeneği sunuyordu: Ya Türkleşip onu sevecek ve TC'ye boyun eğeceksiniz ya da yok olup gideceksiniz! Şoven ve İrkçı bir devletin şeflerinden ancak bu beklenebilir. Böyle İrkçular, bir halkın zorunlu olarak belli bir süre boyun eğebileceğini ama kendi benliğinden asla vazgeçemeyeceğini anlayamazlar. Bunu anlamalarını sağlamak için saltanatlarını başlarına yıkamak gerekiyor. Bu güne kadar İnönü'nün dediğini yapmamış olan Kürt halkı elbette ki, onların mirasçılarının saltanatını başlarına yıkmasını da bilecektir.

UMUMİ MÜFETTİŞLİK, bugünkü Genel Valilik'in o dönemdeki örneğinden başka bir şey değildi. Amacı, Kemalizmin iki arzusunu yerine getirmektir. Ulusal Kurtuluş hareketini bastırmak ve ekonomik yapıyı TC'nin çıkarlarına uygun örgütlemek. O dönemde bu kurumun gerçek amacını anlayan Dr. Hikmet Kıvılcımlı şöyle diyordu:

"Müfettiş-i Umumilik, 1926 senesinden beri tedhişe başlayan Kemalizmin memleketi tutunabilmek için, icap eden muntkalarda takkib edilebilecek kaimi terör vasıtasını el altında bulundurmak için bir "kanun" ile legalize ettiği, sömürgeci, millitarist diktatörlüğe dayanan bir müessesedir..." (age. s. 131-137)

Kürt halkının dikkatini çekmemek için her tarafa uygulanacak" diye legalize edilen bu terör şebekesi gerçekte, yalnızca Kürdistan'a yönelik bir uygulamaydı. Hiçbir kural tanımadan, kendi hukukunu bile çiğneyen bu kuruluşun elemanları köyleri yakıyor, halkı topraklarından sürüyor ve onların yerine isdediklerini yerleştiriyorlardı. Bölgenin kalkındırılacağı, yatırımların yapılacağı yolundaki beyanlar ise, TC'nin çıkarlarıyla uyum sağladığı ölçüde gerçekleştiriliyordu. Gerçek amacın ne olduğunu dönemin İçişleri Bakanı Ş. Kaya şöyle izah ediyordu:

"Bu doğrudan doğruya idare-i umumiyyeye ve asayiş ve emniyet meselelerine ait olan bir keyfiyettir ki; esasen müfettişi umumiliğin tesisinde esas maksadı teşkil eden keyfiyet te bu olmuştur." Müfettişliği gerektiren ve öncesindeki durumu ise şöyle özetliyor bakan: "Müfettiş-i Umumilik Şark'a girmezden evvel Şark'da efrad adedi 30 ile 40 arasında dolaşan 10 tane çete vardı. Ve Ağrı Dağı'nda 2000 silahlı çete alayları mevcutu. Cenup hudutlarımızı akın diyarları gibi tahribatın mütecevizine maruzdu." (age.s.132)

Umumi Müfettişlik TC Devletinin ekonomik altyapısını oluştururken bununla Kürt halkının gözünü boyamaya çalışıyordu. Bugünkü valilik de aynı demogijiyi kullanıyor. O dönemde dile getirilen sorunlara bakıldığında, bugün de aynı meselelere değinilmesi TC'nin Kürdistan'a yönelik politikasını açıklığa kavuşturuyor.

"Müfettişi Umumilik idare-i hususıyeye mesailerinde de vilayetlerin mesalesini tevhit ettiler. Karakollar yaparak yolların intizam ve emniyetini temin ettiler. Umran (Bayındırlık) işlerine başladı. Memlekette hiç bir fabrika yokken un fabrikalara açtırıldı. Elektrikler yaptırdı. Şark vilayetlerimizde de Garp'taki gibi umran faaliyeti başladı. Diyarbakır'ın eski halini bilen varsa şimdi aradaki farkı takdir ile görürler. Kaza Osmaniye, Elaziz da öyledir. Van'da da umran faaliyeti başlamıştır. Van bir şehir haline gelmek üzere. Van'ın en büyük muhrumiyeti nüfusudur. Nüfus olmayınca tabii ki umran da geç olur." (Cumhuriyet 26.6.1932-akt. Kıvılcımlı, age.s. 132)

Bugün Kozakçı-Sayın ikilisinde aynı şeyleri yapıyorlar. Kürdistan'ın her yanına karakollar, kışlalar, özel tugaylar konduruluyor. Okulların, köy kahvelerinin, hemşire evlerinin vb. karakol olmadıklarını hiç kimse iddia edemez. İnönü, "hele bir yollarımız Kars sınırına dayansın..." demişti. Umumi Müfettişlik bunu yapıyordu. "Umran" denilen şey; Kürt halkının cesetleri ve Kürdistan'ın yıkıntıları üzerinde yükseltilen TC'nin ekonomik ve siyasal üstünlüğüydü. Van'ın "Umran"ında gecikmeye neden olarak gösterilen nüfus kıtlığı TC'nin Kürdistan'a düzenlediği operasyonun birinci perdesini, yani tehcir politikasını oluşturuyor. "Umran" olarak gösterilen yerler ise operasyonun ikinci perdesidir. Yani iskan!

MİLİS TEŞKİLATI, bugünkü "köy koruculuğu" sisteminin aynısıdır. İşbirlikçi ağaların ve aşiretlerin üzerinde yükselen bu sistem Kürt halkına kan kusturana, "iti ite boğdurma" taktiği idi. Ordu-jandarma-milis üçlüsü sıradan insanları bile ortadan kaldırdı, köylüleri topraklarından kovdu, işbirlikçi kesimin Kürdistan'da güçlenmesini sağladı. Bu sistemin günümüzdeki örnekleriyle hemen hemen hiçbir farkı olmadığı günümüzdeki sistem daha gelişkin ve deneyimlidir. Ama esas işlevi aynıdır- anlamak için, Genel Müfettişliğin o dönemdeki açıklamalarına bakmak gerekiyor. Şöyle diyordu Müfettişlik:

"Halkımızın(!) Cumhuriyet'e filen gösterdiği mertiyet (fiili baskılarla TC'ye bağlı hale getirilen halk demek grekiyor.) ve sadakati (sadakatine güvenilmeyen bir halkın sadakati) her zaman sataşla zikredilebilir. Şark vilayetlerimize haricin irticai tecavuz hareketlerine (Kürt halkının ulusal mücadelesi her zaman "irticai" olarak görüldüğü için, Müfettişlik buna tekrar tekrar işaret etmediği takdirde bir şeyleri eksik bırakacağı düşüncesindedir) karşı, müdafaa etmek üzere halkın rekabet edercesine milis teşkilatına dahil olmaları ve canlı hareketleri ve eserleriyle bunu ispat etmeleri inkar edilemez. Urfa'da olduğu gibi diğer Şark vilayetlerinde de milis teşkilatı yapılmıştır" (Cumhuriyet 24.10.1930)

İşbirlikçi kesimin TC'ye yaptığı hizmetleri gerçekten inkar edemeyiz. Bunların, daha fazla çıkar sağlamak amacıyla ve TC'ye güven vermek dürtüsüyle birbirleriyle rekabet halinde insan avcılarını misali Kürt halkını katletmekte yarışmalarını da...

Hepsi bu kadar değil, Milis güçlerinin ve yerel yöneticilerin zulmü altında inleyen Kürt halkının yakınmaları karşısında Umumi Müfettişliğin açıklamaları da bugünkü sistemin aynısıdır. Bugün koruculuk sisteminden yakınan halkın ve resmi makamlara başvuran bireylerin aldığı yanıt gayet açıktır. 1930 yılında Savur'a giden ve Fevzi Paşa, Genel Müfettiş İbrahim Tali ile Mardin Valisi Talat'tan oluşan heyete Kürt kadınları milis kuvvetlerinden ve yerel yöneticilerden yakınan şikayet dilekçelerini verdiklerinde bir hafta sonra yapılan açıklama da en az bugünkü kadar açıktı. Daha da önemlisi, yapılan açıklamalarda kullanılan sözcüklerin bile bugünkünün aynı olmasıdır. Örneğin Savur kadınlarının yaptığı şikayet üzerine müfettişliğin yaptığı açıklama aynen şöyledir:

"Hüviyeti meşhul birkaç imza ile istibdadın casus raporlarına, ihbarlarına benzeyen bu müracatla Urfa milislerinin asayiş ihlal eden hareketlerinden bahs edilerek şehir haricinde yapılmış bir kafi vakasına işaretle lüzumsuz olan bu teşkilatın ref'i (kaldırılması-y.n.) arzusu izhar ediliyor. Bu isnat kulliyen hilafı hakikattir. Mazbut bir şekilde olan teşkilat mensuplarından inzibat ve asayiş ihlal eden hiçbir hareket, şimdiye kadar hiçbir hadise olmadığı hükümetçe muhakkaktır." (age.s.154)

İşte yakınmalar karşısındaki TC'nin tavrı buydu. Kürt halkının cellatları olarak seçilmiş bir kuruluşun sahibi tarafından kötülenmesi beklenemez zaten.

İSTIKLAL MAHKEMELERİ, bugünkü DGM'lerin ilkleridir. Kürt halkının gerçek önderleri bu mahkemeler aracılığıyla ortadan kaldırıldılar. Devletin yöneticileri tarafından bile tarafsız olmadıkları kabul edilen bu mahkemelerin heyetlerinde yer alanlar yasal cellatlardan başka bir şey değillerdi. Bugünkü alanlar yasal cellatlardan başka bir şey değillerdi. Bugünkü DGM'leri gölgede bırakan bu mahkemeler doğrudan yöneticilerden emir alıyorlardı. Bunların nasıl bir işlev göreceğini daha ilk günden İnönü, Karabekir'in sorusu üzerine şöyle açıklıyordu:

"Karabekir Paşa, reformu, İstiklal Mahkemelerine dayanarak mı yapacaksınız, diye soruyor. Benim kanım odur ki, reformu ancak güvenlik ve asayiş temeline dayanarak yapabiliriz. Güvenlikle asayiş temelini güçlendirmekte, bütün yasalar gibi, İstiklal Mahkemesi de bir araçtır." (Avcıoğlu, age.s.1348)

İnönü, bu araçtan nasıl yararlanacağını da biliyordu. Şeyh Sait İsyanından sonra gelip mahkemeye teslim olmak isteyenlerin müracaatlarını duyduğunda hemen Savcı'yı arayıyor ve "adı geçenlerin bağışlanması durumunda ayaklanma olaylarının yeniden başlayacağını" belirterek kesinlikle bağışlanmalarını istiyordu. Araç olmanın gereklerine uygun davranmasını bilen savı da İnönü'ye şu yanıtı veriyordu:

"Ayaklanma bağımsız bir Kürdistan kurmak amacıyla çıkmıştır. Birçok seneler hep bu amaç için çalışılmış olduğu kesindir. Bu ruhun ölmesi ve öldürülmesi en kutsal görevdir. Bunun için Kürdistan'da baş olabilecek bütün zararlı kişilerin kesinlikle af edilmemeleri gerekir." (E. Aybars, İstiklal Mahkemeleri, s. 138-139)

İstiklal Mahkemelerine öyle yetkiler verilmişti ki, bu cellat şebekesinin aldığı kararların bir üst mahkemeye gönderilmesine bile gerek duyulmuyordu. Bu konuda mecliste gündeme gelen tartışmalar esnasında Kemalistlerin verdiği yanıt oldukça kısa ve kesindi: *"Olağanüstü mahkemeler ile normal oldukça kısa ve kesindi: "Olağanüstü mahkemeler ile normal mahkemeleri bir tutmak kesinlikte mümkün değildir."* Alınan kararlar hemen oracıkta uygulanıyordu. Bu kararların niteliği de kullanılan aracın niteliğiyle uyum içindeydi. Ayaklanmalarla ilişkisi tespit edilsin ya da edilmesin, o suçla yargılanların karşılaştıkları ceza İDAMDİ.

İŞBİRLİĞİ TC'nin başvurduğu taktiklerden biriydi. Her işgalci güç, girdiği ülkede kendisine bağımlı bir işbirlikçi sınıfı oluşturur. Kürdistan tarihinde, direnen ve boyun eğmektense ölmeye yeğleyenlerin yanında hatta onlardan da fazla, işgalciyle işbirliği yaparak, kendi halkının başına "Ali kuran-başkesen" olarak geçenlerin olduğunu gördük. Gördük ki, işgalci güçler bu işbirlikçi gücü oluşturdukları ölçüde Kürdistan toprağında tutunabiliyorlardı. Dayanaktan yoksun hiçbir işgalci güç Kürdistan'da tutunamadı. TC kendinden öncekilerden daha tecrübeliydi. Direnen güçlerle değil, köleliğe hazır olanlarla işbirliği yoluna gitti. Çıkarları hangi sınıfa

uyuşuyorsa onunla işbirliğine girişti. Kürt toprak ağaları bu işbirliğine dünden razıydılar. TC'yle kol kola giren bu "sınıf" Kürt halkına karşı jandarma olmayı hiç çekinmeden kabul etti. Toprak ağaları, oluşturdukları Milis güçleriyle TC'den önce isyanların üzerine atılıp boğdular. Halkı topraklarından kovup el koydular. Gerektiğinde karakol, gerektiğinde mahkeme oldular. Kürt isyan odakları baş kaldırdıklarında artık yalnızca TC'yi değil işbirlikçi sınıfı da hesaplamak zorunda kaldılar. Bir yanda geniş topraklar bol krediler, diğer yanda meclis koltukları ve yüksek maaşlarla ödüllendirilen bu işbirlikçi sınıf, Kürdistan'daki her katlıma TC'den önce alışıyor ve "vatan-millet-sakarya" diyerek sömürgecilerin byragını dalgalandırıyor. Böylece sömürge düzeni yeni biçimde yerleşiyor, sömürge düzeni yerleştikçe işbirlikçi sınıfı güçleniyor ve Kürt halkı ulusal baskının yanı sıra sınıfsal baskının ve sömürünün yükünü de omuzluyor.

TC devleti yalnızca Kürt ulusal hareketin düşmanı olarak görmüyordu. Genelde Türk proletaryası, özelde yurtsever ve Komünistler de TC'nin inha edilmesi gereken düşmanlarıydılar. Kemalistler, Kürtlere karşı gösterdikleri ikiyüzlülüğü komünistlerden esirgemediler. Yıl-larca Sovyetler Birliği'nin samimiyetinden yararlanana, yardımlar aldılar ve komünistlere "yoldaş" dediler. Fakat, batı kapitalizmi-Osmanlı feodalizmi kırması Kemalistler "veled-i zina" hüviyetlerine uygun olarak buldukları ilk fırsatta Türk ve Kürt halklarının gerçek önderlerini katletmekten geri kalmadılar. Mustafa Suphi ile yoldaşları Karadeniz'de hunharca katledildiler. Yıllarca cepheden cepheye koşan savaşın gerçek kahramanları işçiler ve köylüler amansızca ezildiler. Siyasal örgütlenmeleri kapatıldı, önderleri tutsak edildi. Mesleki ve demokratik kitle örgütleri lağvedildi. Ücretler düşük tutulurken fiyatlar artırıldı. Patronun sömürsü meşrulaştırılarak işçinin hak eylemi "vatan hainliği" ilan edildi. köylülerin vergileri artırıldı. Yasal düzenlemelerle ağalara daha fazla toprak edinme olanağı tanınırken, kendi toprağını korumaya çalışan köylüyü "işgalci" diye sıfatlandırıldı. Jandarma kuvvetiyle köylüler angaryaya tabi tutuldular. Toplanan vergiler burjuvazinin kasasına aktararak kapitalist sömürü artırıldı. Kürtuluş Savaşı'nın sahte kahramanları devletin desteğiyle mal-mülk sahibi yapıldı, en üst mevkilere getirildiler. Kısacası, silah zoruyla kendilerini meşrulaştıran Kemalist çeteler Kürt ve Türk halkının başına çöreklenip sömürü ve zulüm düzenini kurdular. Dün "düşman" olarak gösterdikleri dünya emperyalist devletleriyle uzlaştıktan sonra, bir zamanlar şiar olarak yükselttikleri düşünceleri bir yana itip sınıfsal konumları gereği el ele vererek emekçileri sömürüp, debdebeli bir yaşamın ortamını yarattılar.

Türkiye ve Kürdistan üzerinde dalgalandırılan bayrak, bulundurulmuş ordu ve devasa devlet örgütlenmesiyle Kemalistler, dünya emperyalizmine bir kale daha kazandırıldığını müjdeliyorlardı. "Komünizm ve Kürtlük en büyük düşmanımızdır," diyordu M.Kemal, "görülmediği yerde ezilmelidir!"

Dünyadaki Yerli Halkların hakları için çalışma ve mücadelenin dolaylı Nobel Barış Ödülü verilen Kızılderili RIGOBERTA Menchü, geldiği Norveç'in başkenti Oslo'da basına dağıttığı aşağıdaki yazısının çevirisini biraz kısaltarak yayınlıyoruz. (ÇN)

zilderlilerle ilgili, hem tarihi hem de güncel gerçekleri inkar etmeleridir. Birleşmiş Milletler (BM) 1993 yılını "Yerli Halkların yılı" olarak ilan etti. Bizim için bugün önemli olan, uluslararası bir deklarasyonla Yerli Halkların, tüm haklarının (ulusal, dil, kültürel vs) kabul edilmesidir.

Daha önce hazırlanmış bir öneri var, fakat, önerinin gerçekten haklarımızı savunup savunmadığını bilmek zorundayız. Ve gerçekten önerinin karsındaki güçler yerli halkların yasal temsilcileri mi? Yoksa, mevcut iktidarların atadığı kişiler mi? Bilmek zorundayız. Ki, bazı ülkelerde, bu tip yöntemlere başvuruldu. Biz yerli halkların, kendi temsilcilerimizi seçmede hazırlanmış olduğumuz metodumuz vardır. Buna saygı gösterilmelidir; ve onun için ben, daha önce hazırlanmış olan deklarasyonda değişikliklerin mümkün olabileceğine dikkatinizi çekmek istiyorum.

Kabul edilmesi gereken en önemli haklardan biri, ana topraklarımız üzerinde olan tartışılmaz hakkımızdır. Hayatımızın devamı ve kültürümüzün yaşayabilmesi buna bağlıdır. Atalarımızın toprağını savunmak, onu istediğimiz biçimde ekip biçme hakkı için dövüşmek, ta ki, yenilenip yeniden çiçeklenene kadar. Kızılderili kültür, doğayı koruma ve savunma görevidir çünkü. Benim Maya-ülkem, Guatemala'daki Quich bölgesinin bombalanması, İsveç, İspanya veya Japonya'nın suratında bir yara gibi sızlamalıdır. Brezilya'da bir yoksul sokak çocuğunun katledilmesinin verdiği acı gibi, tüm dünyanın bu acıyı hissetmesi gerekir.

Son 20-30 yıl içinde, halkımızın ülkesi ve kültürü sistemli olarak tahrip edildi. Bunun hesabı ise kimseden sorulmadı. Tarihte hiçbir zaman, ormanlarımız, ırmaklarımız, göllerimiz ve topraklarımız bugünkü derecede tahrip edilmemişti.

Adil bir gelecek kurmak, toplumumuzun, etnik grupları ve insanların örgütlenme ve birleşme hakkına karşı sınırsız bir saygı içerir. Unutulmamalı ki, toprak bize yaşam olanaklarını verdiğinden, hepimiz aynı damarları paylaşıyoruz. Beşyüz yıllık mücadelenin tüm Kızılderiller için bir anlamı var: O da, geçmiş tarihimize dönüp, Amerika diye bilinen kıta üzerinde, tarihi yeni baştan yazmak. Bu kıta ki, çok uluslu temeller üzerinde inşa edilmiş bir mozayiktir.

Atalarımız diyordu; konuşmamıza izin verilmediği için karanlıkta yaşadık. Bundan dolayı, söylemek istediğimizi söyleyemiyorduk... Atalarımızın başlattığı ve bizim sürdürdüğümüz mücadele de, en ilkel ama, çok önemli olan bir şeyi istiyoruz. Sesimizi duyurabilme hakkı.

Tarihin İnkarı

Beşyüz yıllık suskunluğa son vermek istiyoruz. Kızılderiller, Siyahlar ve Melezler artık Amerika'da, ucuz işgücü kaynağı, deneme tahtası, kendi halkını ve başka sınıflardan insanları öldürmek için gönderilen bir piyade askerli, olmaya hayır diyorlar.

Tüm bunlara rağmen, bazı devletler tarihimizi inkar ediyor ve bizi ezip yoketmeye çalışıyorlar. Bir zamanlar atalarımızı ezdikleri gibi. Kızılderillilerin yaşadığı Amerika kıtasının yüreğinde bulunan Guatemala, Latin Amerika ülkelerinin içinde en çok kültürel bölünme, ırkçılık, politik baskıların, ekonomik ve toplumsal haksızlıkların var olduğu bir ülke. Şair Cardoza'nın belirttiği gibi, Guatemala'da Kızılderiller ülkenin kendisinden daha çok sömürülmekte-

500 YILLIK SUSKUNLUĞA SON!

Biz Kızılderiller, ezilen bir halkız. Barış ve ulusal haklarımız için verdiğimiz mücadelede kendi başımıza ilerleyemeyiz. Fakat, dünya da ve her Latin Amerika ülkesinde, kardeşlerimiz bacılarımız var. Bunlar Kızılderili olsun veya olmasın, ulusal kimliği ne olursa olsun hep birlikte daha adil bir dünya yaratmanın temel taşlarını atma görevi ile karşı karşıya bulunuyoruz.

Bizim temel arzumuz, oluşan uluslararası yeni koşulların, yaratmış olduğu umutları daha iyi bir dünya için paylaşmaktır. Öyle bir dünya ki, yoksulluğun ve ırkçılığın olmadığı, Ortadoğu'da, Latin Amerika'da, Güney Asya'da, Balkanlar ve Güney Afrika'da savasın olmadığı bir dünya. Amerika'nın eski sahipleri olarak biz kızılderillerin, kaderimizi alacak kadar eden, alınan her kararda sözsahibi olma hakkımız vardır. Amerika kıtasındaki devletler bu hakkımızı reddettikleri takdirde, sorun çözülmeden kalacaktır.

Buna engel biz değiliz, tersine asi! engel, bu rejimlerin ki-

dirler. Guatemala ordusu, köylerimiz ve köy kolektiflerimize karşı "yanan toprak taktiğini" uyguladı.

Fakat, buna rağmen kazanma umudumuzu yitirmedik. Son yıllarda Guatemala'nın siyasi yaşamını işgal eden konu, bunalıma ve (gerilla ile devlet arasında ç.n) silahlı çatışmaya politik bir çözüm bulma çabası oldu.

Bunun için ilk adım Mart 1990'da Oslo'da gerilla Cephesi URNG ile rejim arasında varılan anlaşma ile atıldı.

26 Nisan 1991'de taraflar bu kez, "Meksiko Anlaşması" denilen anlaşmayı imzaladılar. Guatemala'nın acil ihtiyacı olan gerçek demokrasinin inşası bu anlaşmada formüle edilmiş durumda. En önemli talep, insan, vatandaşlık, ekonomik ve toplumsal tüm hakların garanti edilmesidir. Kültür ve ırk ayrımına kesinlikle son verilmelidir. Ki bu, haklı taleplerin gerçekleştirilmesi için anayasanın değiştirilmesi gerekir. Ancak böyle bir durumda, çokuluslu ve sivil bir toplumun yolu açılabilir.

Guatemala'nın askeri düzenden arındırılması bir aciliyet haline gelmiş. Çünkü, benim ülkeme de, askeri görev yapmak, sıcak savaşta gitmekle eş anlamdadır. Ordu yüzbinlerce Kızılderili genci; kendi halkını baskı altında tutan, değerlerini tahrip eden özel askeri örgütlerde görev yapmaya mecbur ediyor.

Dünya Kamuoyu suskun Kaldı

Nobel Barış Ödülü'nün bana verilmesi, 500 yıllık suskunluğun ve baskının dünyaca kabul edilmesi anlamına gelir. Ve yine bunun Amerikalı Kızılderililerin 500 yıllık mücadelesi ve baskıya karşı direnişin sonucu olduğu kanıtlanmıştır. Ödül ayrıca, Guatemala halkı için büyük bir umut kaynağını oluşturuyor; ki, katliamlar ve Guatemala'da 46.000 insanın

"kayıp olmasına" karşın etkilenmeyen dünya kamuoyuna rağmen, bu böyle.

Rigoberta Menchü
Çeviren: C. Haydar (IPS Afyonbladet/İsveç)

Rigoberta Menchü kimdir?

KISA BİOGRAFİSİ

R. Menchü, 33 yaşında, ve tüm yaşamını baskının, şiddetin ve zorun içinde geçirdi. Daha yirmi yaşında iken, 14 yaşında olan erkek kardeşi, önce Guatemala askerleri tarafından tutuklandı, işkence yapıldı ve sonra da benzin dökülüp yakıldı.

Rigoberta olayı şöyle anlatıyor:

"Sabah saat sekiz sıralarında, içinde çok işkence görmüş yirmiyeye yakın kişi ile bir askerli araç köye geldi... Onlar içinde benim kardeşim de vardı. Sonra bir asker, ölümle cezalandırılmış olan kişilerin üzerine benzin döküp, ateşledi. Bir süre sonra, askerler, ateşi söndürmemize mücadele ettiler. Anam, kardeşimin vücudundan geriye kalanı kucakladı; bu ara askerler, "gerillaya ölüm, yaşasın ordu" diye bağırarak oradan ayrıldılar.

1979 yılında, çocuğu kurtarmak için Dünya Af Örgütü, Guatemala'ya bir telgraf çekerek olaya müdahale etti ama, bir işe yaramadı.

Bundan kısa bir süre sonra Rigoberta'nın babası askerler tarafından öldürüldü. 22 yıl ekip biçtiği toprağın tapusunu almak için mücadele etti. Rigoberta'nın babası, diğer köylülerle birlikte örgütlenerek daha iyi yaşam koşulları için mücadele etti.

Bu amaçla, 1980'de bir grup arkadaşıyla birlikte İspanya Konsolosluğunu işgal ettiler. Dünya kamuoyuna bir kayıplar listesini açıklayarak, Guatemala'da neler olduğu-

nu anlatmaya çalıştılar.

Polis, İçeriye yangın bombaları atfı ve içeride bulunan 30 cesedin kimlikleri bile tespit edilemedi, diyor Rigoberta. Bu saldırıdan sağ çıkan sadece İspanya konsolosu oldu.

Üç ay sonra da, Rigoberta'nın annesi asker tarafından kaçırıldı. Annemi öldürmeden önce ırzına geçmişler ve kendisine işkence etmişlerdi. Guatemala'daki birçok insan gibi, annemin bir mezarı bile yok.

Belli bir süre sonra da bir erkek kardeşi daha bir çatışmada katledildi. Fakat iki kız kardeşi, ülke dışına kaçmayı basardı. Bütün bunlara rağmen Rigoberta mücadelesine devam etti. Allesine karşı baskılar ve katliamlar onun mücadeleye daha sıkı sınımsını doğurdu. 1970'li yılların sonunda bir köylü örgütü olan CUC'nin başına getirildi. '80'li yılların başında sürekli aldığı ölüm tehditleri sonucu ülkesini terk ederek, Meksika'ya yerleşmek zorunda kaldı. Mücadelesini Meksika'da sürdürdü. Son yıllarda CUC'nin yanı sıra, tüm Guatemala muhalefetini içinde toplayan URNG'nin uluslararası temsilciliğini de üstlendi. Nobel Barış Ödülü'nün Rigoberta Menchü'ye verilmesi, Kızılderili halkın yanı sıra dünyadaki tüm yerli halkların ve diğer ezilen halkların mücadelesine sembolik olarak büyük bir desteği vardır.

Dokuz milyon nüfusu olan iki Latin Amerika ülkesinden Guatemala ve Bolivya nüfusunun %60'ı Kızılderililerden oluşmasına rağmen bu devletlerin kurum ve kuruluşlarının hemen hemen hepsi beyazların ve melezlerin kontrolündedir. Kızılderili halkın büyük çoğunluğunu, nesilden nesile sürekli işledikleri toprakların sahibi bile değildir. Bu devletler tapularını onların elinden almıştır.

Alıntılar için kaynak : "Jag Rigoberta- (Ben Rigoberta)" Yazar: Elisabeth Burges

ÖZLEM

Ağlayan bebeğin çıığı gibi
İçten ve gerçek bir
kavganın içindeyim
İstedini elde edip
gülmeye başlayınca bebek
Ben o an orda olacağım
Çam ağacının yeşilini bilirsin
Özlemim işte öyle taze ve hep yeşil
Onun gibi dimdik olmalısın
Gelip geçici fırtınalar
Seni yıpratmasın geliştirsin
O gün geldiğinde,
Seni taze bir çam dalı gibi
parlak ve yeşil görmek isterim.

ŞİMDİ

Ben şimdi bir su tanesiyim
gecenin kara koynunda
Yemyeşil bir ota tünemiş
inatla parlıyorum
Ne gecenin karanlığından
Ne de rüzgarın
beni savurmasından korkuyorum
Ben şimdi bir su tanesiyim
İnatla
Karanlığın göğsünden
Bir kardelen gibi açıyorum

Beser

İNSAN HAKLARI BİLDİRGESİ

Demirli kırbaçlar altından bir ses geliyor
Hakkımı istiyorum
Al hakkın diyorlar
Emeğim, emeğim, Emekçiyim diyor.
Al bir daha diyorlar
Bir ses geliyor demir parmaklıklar
arasından
Al hakkın, al buda hakkın
Bir çıılık kopuyor
Acı bir ses geliyor derinliklerden
Acı bir ses bu
Sevdam, diyor biri
Acı bir ses geliyor
Yaşasın mücadelemiz diyor biri
Bir daha, bir daha
hiç acımadan
acımasızca
Emeğinin, karşılığını veriyorlar ona
O, direnmekten vazgeçmiyor
Sevdam diyor
Yaşasın mücadelemiz diyor
O, acımızın çocuğu
O, sevdamızın yiğidi
Yaşasın mücadelemiz diyor

M. FIRAT

SEVDAM

Akşam yaklaşırken kente
Büyüdüğüm kerpiç evler
geliyor aklıma
Kurduğumuz yer sofraları
Duvarda kara kızın kırık sazı
Ayazın dondurduğu
yaban otları
ve
Sevdam
Memleketim geliyor aklıma.

Çok Değerli SERKETİN Dergisine

Sevgili Dostlar, Canlar,

Güçgüzel derginizin Ekim-Kasım 92 sayısını ilgiyle okudum. Her yazının apayrı bir değeri vardı. Bunların içinde M. Zilan'ın "Zaza -Kırmanc-Alevi Sorunu Üzerine" adlı yazısı ile Malmisan'ın "Kird-Kırmanc-Dimili-Zaza Adlarının Anlamı Üzerine" başlıkla yazıları çok ilgimi çekti. Aynı tarihlerde İsveç'te yayınlanan BERHEM dergisinin son sayısı da elime geçti. Onlarda "Redaksiyon Heyeti" imzasıyla aynı konuyu işlemişler.

Bu güzel rastlantı sonucu çoktan beri yazmak istediğim ektteki makalemi kaleme aldım. İçinde sizlerden de söz ettim. Yazımı okuduğunuzda bu bölümü göreceksiniz.

Benim size gönderdiğim bu yazımın bir kopyesini de Özgür Gündem'e yayınlamaları için postaladım. Amacım daha geniş okur sayısına seslenebilmek içindir. Bir kopyesini de okumaları için Berhem dergisi yönetmeni Mustafa Düzgün'e gönderdim.

Bu yazıyla ilgili elimde pek çok malzeme vardı. Ama baktım yazı uzayıp gidiyor ve yayınlanma olanağı azalıyor, kısa kestim. Genelde bu tür bilimsel araştırmaları yayınlamakta çok zorluk çekmekteyim. Ve de hepimiz çekmekteyiz. Olumsuzluklar her yönden tepemize yıldırımlar gibi yağıyor.

Sizi candan kutluyorum. Başarılarınızın sürekli olmasını diliyorum.

Aydınlık günlere doğru sizleri saygı ve sevgi ile selamlıyorum.

Dr. C. emşid BENDER

Merhaba...!

Bu yeni yılda tüm Serketin çalışanları-na bir okuyucunuz olarak güç, azim ve çalışma hayatınızda başarılar dilerim.

Ben bu satırları Özgür Gündem Gazetesi'ne yapılan baskılar, haksızlıklar ve son olarak ta ekonomik yönden çökertilmesine, yönelik TC'nin anti demokratik uygulamalarının bilincinde olan bir yurtsever olarak kaleme aldım. Ve bu konuda kendisine yurtseverim diyen herkesi duyarlı olmaya çağırıyorum.

Özgür Gündem gazetesinin yayınına bir süre ara vermesi biz okuyucularını gerçekten üzdü. Ama yayın hayatından bu yana baskılara tehditlere rağmen mücadeleye devam edeceğine olan inancımı dile getirmek isterim.

İnsanları yıldırmaya yönelik anti-demokratik katliamcı, faşist TC yönetimi yurtsever halkımızı hiçbir zaman yıldırma-yacak, aksine halkımızı daha kararlı daha azimli kılacaktır. Çünkü şu bilinmelidir ki; baskının zulmün olduğu yerde direniş, yasağların olduğu yerde başkaldırı vardır. İşte bu baskılar karşısında Özgür Gündem'in gerek muhabirleri, gerekse gazete dağıtımında gönüllü olarak çalışan yurtseverlerin ve gerekse tüm halkımızın baskılara boyun eğmeyeceği daima elele, gönül gönüle özgürlük uğruna savaşaacağı açıktır.

Bu inanca olan bağlılığımı yeniliyor ve herkesi duyarlı olmaya çağırıyorum.

**Dersim'den bir yurtsever
Roza Newiye**

Değerli Dostlar

Yeni yılınızı en iyi dilekelerimle kutlar, 1993'ün halkımızın özlem ve umutlarının gerçekleştiği yada dahada yankınlaştığı bir yıl olması temennisiyle en sıcak sevgi ve selamlarımı gönderir, hepimizi candan kucaklar, tüm uğraşlarınızda başarılar dilerim. Gelecek bizim!...Dostlukla

**Hanefi Sümer
Aydın Özeltip Cezaevi**

Değerli Dostlar

Geride bıraktığımız bir yılda bir taraftan emperyalist saldırganlığı, bölgesel savaşları, faşist katliam ve cinayetleri ve Kürtlerin yaşamının onulmaz hale geldiğini gözlerken, diğer taraftanda poletarya ve halkların emperyalizme, faşizme ve sermayeye karşı artan ve yükselen devrim ve sosyalizm mücadelelerine tanık olduk.

Yeni yıla girdiğimiz bu günlerde bu mücadeleler gelecek güzel günleri bize müjdeliyor. Sermaye ve faşizmin yolaçtığı savaşlar, açlık, yıkım, sömürü ve cinayetler son bulacak, insanlık kendi yazgısını mutlaka eline alacaktır.

Bu inanç ve umutlarla yeni yılınızı kutlarken, çalışmalarınızda ve mücadelenizde sizlere başarılar dileriz.

**Malatya E Tipi cezaevinden
TKP-ML Hareketi
Davası Tutsakları**

LİGAÇEV İSTANBUL'DA

Ali Haydar LAÇIN

Eski Sovyetler Birliği'nde Komünist Parti politbüro üyesi ve ideolojiden sorumlu parti ikinci sekreteri olan Igor Ligaçev, 15 Ocak'ta 2000'e Doğru dergisinin konuğu olarak Türkiye'ye geldi. İki İstanbul biri Ankara'da olmak üzere üç konferans veren, Ligaçev, Sovyetler Birliği'nin dağılması ve sonrasında yaşanan gelişmeler konusunda görüşlerini bildirdi. Ligaçev ile birlikte Rusya Yazarlar Birliği başkanıda bulunuyordu. Ligaçev konuşmasının sonunda dinleyicilerin sorularını yanıtladı.

Konuşmasına Rusya ve diğer eski Sovyet Cumhuriyetleri'ndeki ekonomik ve siyasi problemlere değinerek başlayan Ligaçev, eleştirilerini daha çok Mihael Gorbaçov, Eduard Şavardnadze, Boris Yeltsin ile eski başbakan Igor Gaidar üzerinde yoğunlaştırdı. Ligaçev Sovyetler Birliği'nin yıkılmasının temel nedeni olan ekonomik problemlerin aşırı silahlanma harcamaları ve kaynak israfından kaynaklandığını belirtti. Sovyetler Birliği'nin siyasi ilişkide bulunduğu hiçbir ülkeyi sömürmediğini anlatan Ligaçev, ülkesinin 1970'lerden itibaren batının geisinde kalmaya başladığını ve 1980'lerin sonunda uzay ve silah sanayi dışındaki tüm teknolojilerde geri kaldığını söyledi. Bu nedenle ekonmiye yeniden yapılanmayı gündeme getirdiklerini anlatan Ligaçev, 1985 yılında uygulamaya konulan Prestróika (yeniden yapılanma)'nın Gorbaçov'un hataları yüzünden amacından saparak bugün yaşanan olumsuz sürece vardığını sözlerine ekledi. Ekonomik reformların çok hızlı yapıldığını ve halkın yoksullaştığını konuşmasında belirten Ligaçev, kendisinin Prestroika'nın başlatıcısından ve destekçilerinden olduğunu söyledi. Ancak sonraları devlet kademesindeki bazı güçlerin kendisini geri plana sürüklediklerini belirtti. Rusya'da bugün ekonomik durumun çok kötü olduğunu söyleyen Ligaçev eski başbakan Gaidar'ı sert bir dille eleştirdi. Yeni başbakan Victor Çernomirdin'den umutlu olduklarını da söyledi. Ligaçev; Gorbaçov, Yeltsin ve Şevardnadze'yi yıllarca komünist partide çalıştıktan sonra ihanet etmekle suçlayarak bu kişiler için "dönekler" dedi. Kenisinin

planlı piyasa ekonomisinden yana olduğunu açıklayan Ligaçev, hem merkezi planlama hem de serbest pazar ekonomisi tek başına iyi değildir dedi. İsveç'e yaptığı gezi sonrası buradaki ekonomik sistemden etkilendiğini anlattı.

Konuşmasında eski Sovyet cumhuriyetlerindeki milliyetçi çatışmalara da değinen Ligaçev, bu konuda da Gorbaçov'u suçladı. Kenisinin Azeri-Ermeni çatışmasını engellemek için özel çaba harcadığını elirterek Gorbaçov ve Şevardnadze'nin bugün bu ülkelerin hiçbirine gidebilecek durumda olmadıklarını söyledi. Komünist partinin tekrar açılması ve Sovyetler Birliği'nin yeniden kurulması için çalışmalar yaptıklarını ancak eski yapıya dönmenin mümkün olmadığını anlatan Ligaçev yeni bir siyasi yapılanma istediklerini sözlerine ekledi.

Ligaçev konuşmasının ikinci bölümünde çeşitli sorulara şu yanıtları verdi.

- Oluşturmak istediğiniz yeni siyasi yapılanma için Tüm Birlik Komünist Partisi (Bolşevik), Moskova Emekçileri gibi gruplarla işbirliği yapmayı düşünüyor musunuz?

Ligaçev: Oluşumumuzu gerçekleştirirken sadece Rusya'da değil, diğer eski Sovyet Cumhuriyetlerinde de birçok kişi ve grupta diyalog halindeyiz. Çalışmalarımızı bu yönde sürdürüyoruz.

- 1991 Ağustosunda SBKP kapatıldıktan sonra geçmişte partide ve orduda egemen olan güçlerin Rus milliyetçileri olduğu gözlemlendi. Siz bir dönem ideolojiden sorumlu, parti liderliği yapmış bir kişi olarak bu konuda ne düşünüyorsunuz?

Ligaçev: Ben o görevde 1985-1988 yılları arasında buldum.

Görevim süresince olsun sonrasında olsun bu kişilere karşı çok mücadele ettim. Ama çabamın yeterli olmadığını kabul etmek durumundayım. Gorbaçov izlediği politikalarla bu çevreleri güçlendirdi.

- Kuracağınız partinin programı Leninist mi olacak?

Ligaçev: Evet Leninist çizgide olacak

- Stalin ve Mao Zedung hakkında ne düşünüyorsunuz?

Ligaçev: Josef Stalin ülkemiz için çok önemli şeyler yaptı. Endüstrileşme hamlesi gerçekleştirmiştir. II. Dünya Savaşı sırasında Alman Faşistlerine karşı direncin kaynağı olmuştur. Yalnız bir hatası hatta suçu vardır. ki; o da, 1930-1950 yılları arasında içinde çok sayıda komünistinde bulunduğu milyonlarca kişinin öldürülmesidir. Sadece 1940-1950 yılları arasında bu şekilde 800.000 kişi öldürülmüştür. Mao Zedung da Çin için önemli şeyler yaptı. Ben Çin'i iki defa ziyaret ettim ve kendisiyle görüştim. Ancak geçmişteki Sovyetler Birliği ve Çin Halk Cumhuriyeti arasındaki çekişme anlamsız ve hatalıdır.

- Sovyetler Birliği yıkıldıktan sonra sanatsal ve kültürel bir gerileme yaşandı mı?

(Bu soruya Rusya yazarlar birliği başkanı yanıt verdi)

Sovyetler Birliği yıkıldıktan sonra Yeltsin'i hükümeti yazarlara, sanatçılara ekonomik desteği çektirdi. Ülkede yazarlar, sanatçılar çok zor koşullarda bulunuyorlar. Bunun sonucunda üretkenliğin azalması kültürel bir gerilemeyi beraberinde getirdi. Örneğin bugün Rusya'da en çok okunan kitaplar arasında Reşat Nuri Güntekin'in romanları var. Bu ne demek istediğimi anlatmaya yeter.

BASINA VE KAMUOYUNA

Türkiye ve Kürdistan'da emekçi halk yığınlarının sömürüye ve baskıya karşı geliştirdikleri mücadeleler boyutlandırdı, egemen güçlerin devrimci-sosyalist ve yurtseverlere karşı saldırıları da buna paralel olarak ivme kazanmaktadır.

TC'nin gelişen mücadeleleri baltalamak için gündeme getirdiği yöntemlerin bir bir işlevsiz kalması, onu daha azgın yöntemler geliştirmeye sevk ediyor. İşte, son dönemlerde "topyekün savaş" olarak somutlaşan devlet terörü de, gerçekte TC'nin içine girdiği çaresizliğin bir ifadesidir. Yaşanan süreç, "topyekün savaş"ın halklarımız için baskı, sömürü, işkence, yargısız infaz, toplu sürgün, köy ve kasabaların tahrip edilerek boşaltılması, demokratik kuruluşların kapatılması, kontrgerilla cinayetleri ve halklararası düşmanlık tohumlarının ekilmesi gibi uygulamalar olduğunu apaçık ortaya koymuştur.

Devrimci ve yurserver gazetecilerin katledilmesi, dergi ve gazetelerin sistemli bir şekilde toplatılarak haklarında davalar açılması, dağıtımının engellenmesi, devrimci yayınları taşıyan okuyucuların gözaltına alınarak işkencelere maruz bırakılmaları gibi uygulamalar da özünde "topyekün savaş"ın bir parçasıdır.

DYP-SHP Koalisyon Hükümeti'nin "demokratikleşme", "reform" ve "şeffaflık" gibi vaatlerinin de birer aldatmaca olduğu çok geçmeden kitlelerce görülmüştür. Son olarak çıkarılan Ceza Muhakemeleri Usul Kanunu (CMUK), bu aldatmacaları ortaya koyan en iyi örneklerden biridir. Düşüncelerini özgürce açıklamaya çalışan gazeteci ve yazarların birer terör suçlusunu olarak gösterilip günlerce gözetim altında tutulduğu ve işkenceyle karşılaştıkları bir ortamda, CMUK fiilen gerçekleşen bu uygulamalara yasal bir kılıf oluşturmuştur.

TC devleti, basına yönelik insanlık dışı faaliyetlerini dünya kamuoyunun gözlerinden saklamak için çeşitli manevralara girişerek demokrasi havarisi kesilmektedir. Hatırlanacağı gibi daha önceleri de 141, 142 ve 163. maddelerin kaldırılmasıyla Türkiye'de düşünce özgürlüğü önündeki tüm engellerin yıkıldığı imajı verilmiş istenmişti. Ne var ki, uluslararası basın ve diğer demokratik kuruluşlar bu aldatmacalara kanmadılar. Çünkü onlar da gazeteci ve yazarların "terör suçlusunu" olarak yargılandıklarını, işkence gördüklerini ve tutuklanarak ya da para cezasına çarptırılarak haklarının ihlal edildiğini çok iyi bilmektedirler. Sınır tanımayan Gazeteciler Örgütü'nün (RSF) "1992 Dünyada Basın Özgürlüğü" ile ilgili olarak yayınladığı raporun Türkiye bölümünde şu görüşlere yer veriliyor: "Gazetelere sansür uygulanıyor, büroları basılıyor, gazeteciler tutuklanıyor, hapsediliyor ve işkence görüyor. Sertlik gazetecileri hem konuşturmak, hem de susturmak için kullanılıyor."

Uluslararası Basın Birliği (IPU) de yayınladığı hemen hemen tüm raporlarında TC'nin insan haklarına ve basına yönelik işlediği suçları bir bir ele alarak teşhir etmekte ve yetkilileri uyarmaktadır.

Peki acaba devlet neden basına bu kadar çok yönelmekte ve terör estirmektedir? Çünkü TC, "topyekün savaş" olarak adlandırdığı kirlî savaşı ancak gerçekleri dünya kamuoyunun gözlerinden saklayarak yürütebilir. Başka bir deyimle, Kürdistan'da sürdürdüğü baskı-sürgün-yok etme ve Türkiye işçi ve emekçi muhalefetini ezme yönündeki politikalarını ancak ilerici-devrimci basını susturarak ve kendi güdümündeki iletişim araçlarıyla kitleleri yanlış biçimlendirerek sürdürebilir.

TC'nin kirlî yüzünü sergileyen devrimci basın, aynı zamanda mücadelenin sesi ve soluğudur; emekçi halk yığınlarının bilinçlenerek örgütlenmeleri ve mücadele saflarına kanalize olmalarında etkin bir rol üstlenmektedir. İşte bu yüzden devrimci basın devletin korkulu rüyası haline gelmekte ve bu yüzden kirlî savaştan nasibini almaktadır. Ancak bütün baskı ve yıldırma politikalarına rağmen devrimci basın doğru bildiği yolda kararlılıkla yürüyerek her türlü zorluğa göğüs germeyi bilmiştir. Bu kararlılık bugün de Koalisyon Hükümeti, Milli Güvenlik Kurulu ve Özel Harp Dairesinin ortak olarak basına yönelik yürüttükleri kirlî savaş politikalarının bertaraf edilmesinde, özünden hiçbir şey kaybetmeksizin varlığını sürdürmektedir.

Bu kararlılığın bir ifadesi olarak biz aşağıda imzası bulunan devrimci ve sosyalist yayınlar, gazetecilere yönelik baskı ve cinayetlere, yayınların keyfi bir şekilde toplatılarak dağıtım ve satışlarının engellenmesine dur demek için gücümüzü birleştirdik.

Devletin yargısız sokak infazlarına, Kürdistan'da işlenen kontrgerilla cinayetlerine, köy ve kasabaların imha edilerek boşaltılmalarına ve hukuk görüntüsüne büründürülmüş tüm anti-demokratik uygulamalara dur demek için bütün ilerici, devrimci ve sosyalist insanları sesimize ses, gücümüze güç katmaya çağırıyoruz.

TC devletinin kirlî savaş ve topyekün imha politikalarını deşifre etmek ve yığınları aydınlatıp seferber etmek için mücadelemize devam edeceğiz!

**BASKILAR BİZLERİ YILDIRAMAZ!
DEVRİMCİ BASIN SUSTURULAMAZ!**

Alternatif, Azadi, Barikat, Belge Yayıncılık, Deng, Devrim, Devrimci Mücadele, Devrimci Proletarya, Direniş, Ekimler, Emegın Bayrağı, Hedef, İşçinin Yolu, Komal Yayınevi, Komün, Kurtuluş, Medya Güneşi, Newroz, Newroz Ateşi, Odak, Özgürlük Dünyası, Özgür Halk, Parti Yolunda Teori ve Pratik, Partizan, Serketin, Sorun Yayınları, Yurt-Kitap Yayın, Yeni Dünya İçin, Yeni Ülke

**KAYIP İNSANLAR FAŞİZMİN YÜZÜNDE
BİR KARA LEKE OLARAK KALACAKTIR.**

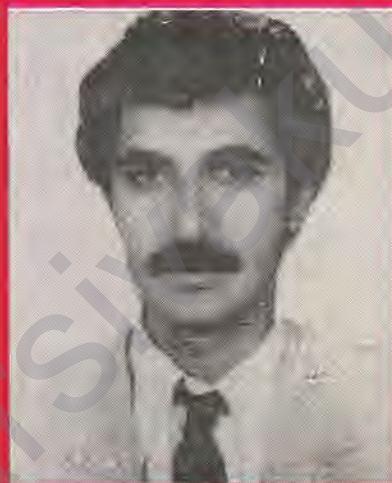
HÜSAMETTİN YAMAN

HÜSEYİN TORAMAN

YUSUF ERİŞTİ

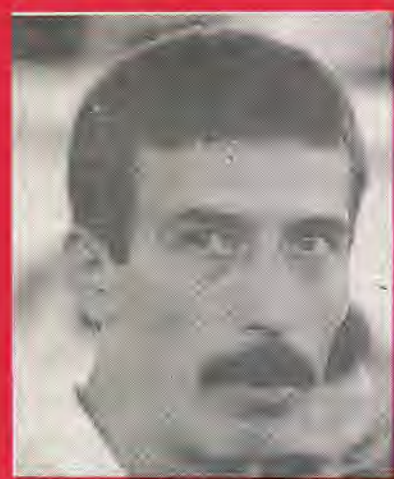
HASAN GÜLÜNAY

SONER GÜL

AYHAN EFEĞLU

TUĞRUL ÖZBEK